

cuppore

Julkaisu
7/2005

Maarit Manninen

Säätiöt Suomessa

KULTTUURIPOLIITTISEN TUTKIMUKSEN EDISTÄMISSÄATIÖ

Maarit Manninen

Säätiöt Suomessa

Cuporen julkaisuja 7

Kulttuuripoliittisen tutkimuksen edistämissäätiö 2005

© Maarit Manninen, Säätiöiden ja rahastojen neuvottelukunta ry ja
Kulttuuripoliittisen tutkimuksen edistämissäätiö Cupore

ISBN 952-5573-08-7 (nid.)

ISBN 952-5573-18-4 (PD)

ISSN 1795-1739

Yliopistopaino

Helsinki 2005

Tätä julkaisua myy ja välittää:

Yliopistopaino Kustannus/Helsinki University Press

PL 4 (Vuorikatu 3), 00014 Helsingin yliopisto

fax (09) 7010 2374

puh. (09) 7010 2363

books@yliopistopaino.fi

www.yliopistopaino.fi/kirjamyynti

Tiivistelmä

Kyseessä on Säätiötutkimus-hankkeen loppuraportti. Säätiötutkimus-hankkeen tarkoituksena on ollut toteuttaa Suomen säätiöitä koskeva kansallinen survey-tutkimus osana Dimension of the Foundation Sector in the European Union -hanketta. European Foundation Centre (EFC) on koordinoanut tutkimushanketta ja pääasiallisena tiedonkeruun välineenä on käytetty EFC:n laatimaa lomaketta. Tutkimuksen rahoittajana on toiminut Säätiöiden ja rahastojen neuvottelukunta ry ja toteuttajana Jyväskylän yliopiston yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos, kulttuuripolitiikan oppiaine.

Tutkimuksen aineisto hankittiin postikyselyllä marras-joulukuussa 2003. Kysely lähetettiin kaikille niille säätiöille, jotka olivat ilmoittaneet yhteystietonsa Patentti- ja rekisterihallituksen säätiörekisterille sekä yhdelletoista merkittäviä apurahoja (yli 100 000 euroa/vuosi) myöntävälle rekisteröidylle yhdistykselle. Tutkimuksen perusjoukko muodostui 2560 säätiöstä ja 11 yhdistyksestä. Kyselyn palautti 788 vastaajaa eli vastausprosentiksi tuli 31. Aineisto analysoitiin tilastollisin menetelmin SPSS-tilasto-ohjelmistolla.

Aineiston säätiöt ovat tyypillisesti itsenäisiä. Säätiöt ovat useimmiten yksityisen henkilön tai muun yksityisen yhteisön tai säätiön perustamia ja tavallisesti ne on perustettu 1950-luvun jälkeen. Kansainvälisen INCPO-luokituksen mukaan säätiöiden tarkoitus liittyy kulttuuriin ja harrastustoimintaan (27 %), koulutukseen ja tutkimukseen (24 %) sekä kehittämiseen ja asumiseen (15 %). Aineiston säätiöistä 451 ilmoitti jakaneensa vuonna 2001 avustuksia, apurahoja ja/tai palkintoja.

Säätiöiden palveluksessa oli vuonna 2001 yhteensä noin 5600 henkilöä ja vuotta myöhemmin noin 5900 henkilöä, mikä on henkilötyövuosina liki 3500. Eniten työllistävät toiminnalliset säätiöt, joihin on työsuhteessa keskimäärin noin 30 henkilöä. Keskimääräistä lukua nostavat kuitenkin huomattavasti muutamat säätiöt, joiden palveluksessa on runsaasti henkilöstöä, sillä noin kahdella kolmasosalla aineiston säätiöistä ei ollut lainkaan palkattua henkilöstöä. Apurahasäätiöt ja sekamallin mukaiset säätiöt työllistävät toiminnallisia säätiöitä huomattavasti vähemmän johtuen säätiöiden toiminnan erilaisesta luonteesta. Säätiöissä työskenteli tarkasteluvuosina yhteensä noin 5500 vapaaehtoistyöntekijää. Vapaaehtoistyöntekijöitä oli eniten apurahasäätiöissä.

Säätiöiden varallisuus omaisuuden kirjanpitoarvon mukaan oli vuonna 2001 yhteensä noin 5,2 miljardia euroa ja vuonna 2002 noin 4,9 miljardia euroa. Säätiöiden varallisuus on siis hieman laskenut. Keskimäärin suomalaisen säätiön varallisuus omaisuuden kirjanpitoarvon mukaan on

noin seitsemän miljoonaa euroa, mutta säätiöiden varallisuus vaihtelee kuitenkin 1000 eurosta yli 800 miljoonaan euroon. Noin puolet vastanneista säätiöistä ilmoittaa varallisuutensa olevan alle viisi miljoonaa euroa.

Säätiöiden yhteenlasketut kokonaistulot olivat vuonna 2001 noin 525 miljoonaa euroa ja vuonna 2002 noin 570 miljoonaa euroa. Säätiöt jakoivat avustuksia, apurahoja ja palkintoja vuonna 2001 yhteensä noin 110 miljoonaa euroa ja vuotta myöhemmin noin 120 miljoonaa euroa. Muuhun tarkoituksen mukaiseen toimintaan säätiöt käyttivät vuonna 2001 yhteensä noin 235 miljoonaa euroa ja vuonna 2002 noin 255 miljoonaa euroa. Muuhun tarkoituksen mukaiseen toimintaan käytetyillä menoilla tarkoitetaan säätiön omia toimintamuotoja, joiden kautta säätiö toteuttaa tarkoitustaan (esimerkiksi säätiön projektit, hankkeet ja ohjelmat sekä esimerkiksi oppilaitoksen tai muun vastaavan laitoksen ylläpitokulut). Muita toimintamenoja, joihin sisältyvät muun muassa hallintokulut, oli säätiöillä yhteensä noin 50 miljoonaa euroa. Säätiöt käyttivät tarkasteluvuosina siis lähes 70 % tuloistaan ja lähes 90 % menoistaan avustuksiin, apurahoihin ja palkintoihin sekä muuhun tarkoituksen mukaiseen toimintaan.

Säätiöiden vuonna 2001 yhteensä jakamasta tuesta noin 32 % kohdistui koulutukseen ja alkuopetukseen (96 miljoonaa euroa) sekä noin 16 % paikallisyhteisön kehittämiseen ja asumiseen (48 miljoonaa euroa). Jaetusta tuesta taas noin 14 % kohdistui terveyteen (42 miljoonaa euroa) ja noin 11 % humanistisille tieteille (33 miljoonaa). Säätiöiden tyypillisimmät tuen kohderyhminä olivat puolestaan tieteenharjoittajat ja opiskelijat, jotka saivat jaetusta tuesta yhteensä noin 60 % eli 140 miljoonaa euroa. Lähes kaikki säätiöt ilmoittivat toimivansa kokonaan paikallisella ja/tai kansallisella tasolla. Tyypillisesti säätiöt jakoivat tukensa apurahoina ja palkintoina tai toteuttivat säätiön tarkoitusta toimintansa kautta. Säätiöiden jakamasta tuesta kohdistui yksilöille noin 70 % ja voittoa tavoittelemattomille yhteisöille noin 20 %.

Suomen EU-jäsenyys ja toimintaympäristön kansainvälistyminen eivät useinkaan ole merkittävästi vaikuttaneet säätiöiden toimintaan: vain vajaa neljäsosa (23 %) arvioi kansainvälistymisellä ja Suomen EU-jäsenyydellä olleen vaikutusta säätiön toimintaan. Enemmistössä säätiöistä sekä työsuhteessa olevan henkilöstön että vapaaehtoistyöntekijöiden määrä on pysynyt viimeisen viiden vuoden aikana ennallaan. Toiminnallisista säätiöistä kuitenkin noin 40 % ilmoittaa työntekijämääränsä kasvaneen. Noin puolet vastaajista ilmoitti jaettujen avustuksien ja apurahojen määrän kasvaneen viimeisen viiden vuoden aikana. Säätiöt näyttävät suhtautuvan tulevaisuuteen myönteisesti ja enemmistö arvioi toiminnan jatkuvan entiseen tapaan ilman suurempia muutoksia.

Sisältö

Esipuhe	9
1. Johdanto	10
2. Yleistä säätiöistä	13
2.1. Säätiöitä koskeva lainsäädäntö Suomessa	13
2.1.1. Perustaminen	13
2.1.2. Säännöt.....	14
2.1.3. Hallinto	14
2.1.4. Sääntöjen muuttaminen, sulautuminen ja lakkauttaminen.....	15
2.1.5. Säätiörekisteri	16
2.2. Suomen säätiökenttä	16
3. Tutkimuksen toteuttaminen	20
3.1. Tutkimuksen tarkoitus ja tutkimusmenetelmä	20
3.2. Aineiston keruu ja analysointi	20
3.3. Aineiston edustavuus ja kato	23
4. Suomen säätiökenttä	29
4.1. Säätiöiden peruspiirteitä	30
4.2. Säätiöiden työllistävyys.....	35
4.3. Säätiöiden talous	38
4.3.1. Varallisuus	38
4.3.2. Tulot	42
4.3.3. Menot.....	44
4.4. Säätiöiden harjoittama tukitoiminta	47
4.5. Säätiöiden toiminnan kehityssuuntia ja kansainvälistyminen	56
4.6. Tyypillinen suomalainen säätiö syksyllä 2004	60
5. Säätiöiden ja rahastojen neuvottelukunta	62
5.1. Jäsensäätiöiden ja -yhdistysten peruspiirteitä	63
5.2. Työllistävyys	64
5.3. Varallisuus, tulot ja menot	65
5.4. Tukitoiminta	69
5.5. Toiminnan kehityssuuntia ja kansainvälistyminen	77
5.6. Yhteenveto.....	80
6. Yhteenvetoa ja johtopäätökset	81
Liitteet	84

Liite 1: Saatekirje ja kyselylomake	84
Liite 2: Liitetaulukot.....	108

Kirjallisuus112

Taulukkoluetelo:

Taulukko 3.1. Aineiston säätiöt suhteutettuna Suomessa eri vuosikymmeninä rekisteröityjen säätiöiden ja yhdistysten määriin	24
Taulukko 3.2. Suomen säätiöiden ja aineiston säätiöiden osuudet INCPO-päälukittain	25
Taulukko 3.3. Suomen säätiöiden ja aineiston säätiöiden tarkoitus INCPO-luokitteluna	27
Taulukko 3.4. Suomen säätiöiden ja aineiston säätiöiden kielijakauma.	28
Taulukko 3.5. Suomen säätiöiden ja aineiston säätiöiden kotipaikka lääneittäin.....	28
Taulukko 4.1. Säätiöiden tyypittely.....	31
Taulukko 4.2. Säätiöiden jakauma lomakkeen säätiötyypittelyn ja kielen mukaan.	31
Taulukko 4.3. Säätiöiden jakauma Anheierin (2001) säätiötyyppien ja lomakkeen säätiötyypittelyn mukaan.	32
Taulukko 4.4. Säätiöiden jakauma Anheierin (2001) säätiötyyppien ja INCPO-luokkien mukaan.	33
Taulukko 4.5. Säätiöiden perustajat	33
Taulukko 4.6. Säätiöiden jakauma Anheierin (2001) säätiötyyppien ja perustajatahojen mukaan.....	34
Taulukko 4.7. Eri vuosikymmeninä perustettujen säätiöiden määrät säätiötyyppien mukaan.....	35
Taulukko 4.8. Työsuhteessa olevan henkilöstön ja vapaaehtoistyöntekijöiden määrä säätiöissä vuosina 2001 ja 2002.	36
Taulukko 4.9. Työsuhteessa olevan henkilöstön ja vapaaehtoistyöntekijöiden määrä säätiöissä vuosina 2001 ja 2002 Anheierin (2001) säätiötyyppien mukaan	37
Taulukko 4.10. Säätiöiden kokonaisvarallisuus omaisuuden kirjanpitoarvon ja käyvän arvon mukaan vuosina 2001 ja 2002.	39
Taulukko 4.11. Suomen 15 varakkainta säätiötä vuoden 2001 omaisuuden kirjanpitoarvon mukaan.	40
Taulukko 4.12. Säätiöiden varallisuus luokittain vuoden 2001 omaisuuden kirjanpitoarvon mukaan.	41
Taulukko 4.13. Säätiöiden varallisuus luokittain Anheierin (2001) säätiötyyppien mukaan.....	41
Taulukko 4.14. Säätiöiden varallisuus säätiön kielen mukaan.	42
Taulukko 4.15. Säätiöiden tulot yhteensä, keskimääräiset tulot, tulojen vaihtelu ja kvartiilit vuosina 2001 ja 2002.....	43

Taulukko 4.16. Säätiöiden kokonaistulot, keskimääräiset tulot ja tulojen vaihtelu vuosina 2001 ja 2002 Anheierin (2001) säätiötyyppien mukaan.....	43
Taulukko 4.17. Säätiöiden menot yhteensä menoryhmittäin vuosina 2001 ja 2002.	44
Taulukko 4.18. Säätiöiden keskimääräiset menot, menojen vaihteluväli ja kvartiilit menoryhmittäin vuosina 2001 ja 2002.	45
Taulukko 4.19. Suomen 15 suurinta säätiötä vuoden 2001 menojen yhteissumman mukaan.	46
Taulukko 4.20. Eri tavoin tukitoimintaa harjoittaneet säätiöt, lukumäärät vuosilta 2001 ja 2002.	46
Taulukko 4.21. Säätiöiden jakaman tuen kohdealueet.....	48
Taulukko 4.22. Eri kohdealueita tukeneiden säätiöiden prosentuaalinen osuus, jaettujen tukisummien minimi, maksimi, keskiarvo ja keskihajonta alueittain euroina.....	49
Taulukko 4.23. Säätiöiden jakaman tuen kohderyhmät.	50
Taulukko 4.24. Eri kohderyhmiä tukeneiden säätiöiden prosentuaalinen osuus, jaettujen tukisummien minimi, maksimi, keskiarvo ja keskihajonta kohderyhmittäin euroina.....	52
Taulukko 4.25. Säätiöiden jakaman tuen kohdentuminen eri maantieteellisille alueille.....	53
Taulukko 4.26. Säätiöiden jakama tuki tukityypeittäin.....	54
Taulukko 4.27. Eri tukityyppijä käyttäneiden säätiöiden prosentuaalinen osuus, jaettujen tukisummien minimi, maksimi, keskiarvo ja keskihajonta tukityypeittäin euroina.....	55
Taulukko 4.28. Säätiöiden jakaman tuen saajaryhmät.	56
Taulukko 4.29. Säätiöiden jakamien avustusten ja apurahojen määrän kehittyminen viimeisen viiden vuoden aikana.	56
Taulukko 4.30. Säätiöiden henkilöstömäärän kehittyminen viimeisen viiden vuoden aikana.....	57
Taulukko 4.31. Säätiöiden vapaaehtoistyöntekijöiden määrän kehittyminen viimeisen viiden vuoden aikana.....	58
Taulukko 4.32. Säätiöiden arviointi tulevaisuuden näkymistä seuraavan kolmen vuoden aikana.....	59
Taulukko 5.1. Neuvottelukunnan jäsenistön tyypittely.....	63
Taulukko 5.2. Neuvottelukunnan jäsenistön perustajat.	63
Taulukko 5.3. Neuvottelukunnan jäsenistön perustamisvuodet.	64
Taulukko 5.4. Työsuhteessa olevan henkilöstön ja vapaaehtoistyöntekijöiden määrä neuvottelukunnan jäsenistössä vuosina 2001 ja 2002.	64
Taulukko 5.5. Neuvottelukunnan jäsenistön kokonaisvarallisuus omaisuuden kirjanpitoarvon ja käyvän arvon mukaan vuosina 2001 ja 2002.	65
Taulukko 5.6. Neuvottelukunnan 10 varakkainta jäsentä vuoden 2001 omaisuuden kirjanpitoarvon mukaan.	66

Taulukko 5.7. Neuvottelukunnan jäsenistön tulot yhteensä, keskimääräiset tulot, tulojen vaihtelu ja kvartiilit vuosina 2001 ja 2002.	67
Taulukko 5.8. Neuvottelukunnan jäsenistön menot yhteensä menoryhmittäin vuosina 2001 ja 2002.	67
Taulukko 5.9. Neuvottelukunnan jäsenistön keskimääräiset menot, menojen vaihteluväli ja kvartiilit menoryhmittäin vuosina 2001 ja 2002.	68
Taulukko 5.10. Neuvottelukunnan 10 suurinta säätiötä vuoden 2001 menojen yhteisemmän mukaan.....	68
Taulukko 5.11. Neuvottelukunnan jäsenistön jakaman tuen kohdealueet.....	69
Taulukko 5.12. Eri kohdealueita tukeneen neuvottelukunnan jäsenistön prosentuaalinen osuus, jaettujen tukisummien minimi, maksimi, keskiarvo ja keskihajonta alueittain euroina.....	71
Taulukko 5.13. Neuvottelukunnan jäsenistön jakaman tuen kohderyhmät.	72
Taulukko 5.14. Eri kohderyhmiä tukeneen neuvottelukunnan jäsenistön prosentuaalinen osuus, jaettujen tukisummien minimi, maksimi, keskiarvo ja keskihajonta kohderyhmittäin euroina.	73
Taulukko 5.15. Neuvottelukunnan jäsenistön jakaman tuen kohdentuminen eri maantieteellisille alueille.	74
Taulukko 5.16. Neuvottelukunnan jäsenistön jakama tuki tukityypeittäin.....	75
Taulukko 5.17. Eri tukityyppejä käyttäneen neuvottelukunnan jäsenistön prosentuaalinen osuus, jaettujen tukisummien minimi, maksimi, keskiarvo ja keskihajonta tukityypeittäin euroina.....	76
Taulukko 5.18. Neuvottelukunnan jakaman tuen saajaryhmät.	77
Taulukko 5.19. Neuvottelukunnan jäsenistön jakamien avustusten ja apurahojen määrän kehittyminen viimeisen viiden vuoden aikana.	77
Taulukko 5.20. Henkilöstömäärän kehittyminen neuvottelukunnan jäsenistössä viimeisen viiden vuoden aikana.....	78
Taulukko 5.21. Vapaaehtoistyöntekijöiden määrän kehittyminen neuvottelukunnan jäsenistössä viimeisen viiden vuoden aikana.....	78
Taulukko 5.22. Neuvottelukunnan jäsenistön arviointi tulevaisuuden näkymistä seuraavan kolmen vuoden aikana.	79

Esipuhe

Säätiöillä on maassamme merkittävä ja tunnustettu asema kulttuurin ja instituutioiden tukijoina. Maamme väkilukuun suhteutettuna säätiöiden lukumäärä on varsin hyvää tasoa myös kansainvälisesti vertailtaessa. Säätiöihin kohdistettua tutkimusta on Suomessa kuitenkin tehty vain vähän ja täysin tutkimattomia alueita löytyy edelleen. Viime aikoina on virinnyt uusia tutkimushankkeita, jotka koskevat lainsäädäntöä ja säätiöiden oikeudellista asemaa. Sen sijaan säätiöiden merkitystä apurahojen jakajana ja sijoittajana tai niiden yhteiskunnallista vaikutusta ei ole juurikaan selvitetty.

Nyt käsillä oleva tutkimus on saanut virikkeen Euroopan säätiökeskuksen (European Foundation Centre) hankkeesta Dimension of the Foundation Sector in the European Union. Säätiöiden ja rahastojen neuvottelukunta ry otti EFC:n pyynnöstä tehtäväkseen Suomen osuuden selvittämisen tähän laajaan kokonaisuuteen, jossa kartoitetaan säätiöiden merkitystä kussakin Euroopan unionin maassa. Siten myös tutkimusote ja siinä asetetut kysymykset ovat määräytyneet hankkeen yleisten linjojen mukaan. On selvää, että tämä on ensi askel alallaan ja avaa monia näkökulmia tulevalle tutkimukselle. Tärkeätä olisikin saada alulle laaja yleishyödyllistä sektoria kattava tutkimustoiminta.

Säätiöiden ja rahastojen neuvottelukunnan puolesta kiitän tutkimuksen tekijää YTM Maarit Mannista, tutkimuksen ohjaajaa professori Anita Kangasta sekä neuvottelukunnan asettamaa ohjausryhmää merkittävästä työstä. Tutkimuksen rahoituksesta kuuluu kiitos neuvottelukunnan yhdeksälle jäsensäätiölle, jotka yhdessä osallistuivat hankkeen kuluihin. Kiitos myös Kulttuuripoliittisen tutkimuksen edistämissäätiölle (Cupore), joka julkaisee tutkimuksen julkaisusarjassaan.

Paavo Hohti
toimitusjohtaja

Säätiöiden ja rahastojen neuvottelukunta ry,
Delegationen för stiftelser och fonder rf
Kulttuuripoliittisen tutkimuksen edistämissäätiön neuvottelukunnan jäsen

1. Johdanto

Säätiötutkimus-hankkeen tarkoituksena on ollut toteuttaa Suomen säätiöitä koskeva kansallinen survey-tutkimus osana Dimension of the Foundation Sector in the European Union -hanketta. Hankkeessa ovat olleet mukana Alankomaat, Belgia, Iso-Britannia, Saksa, Ranska, Italia, Espanja, Ruotsi ja Suomi. European Foundation Centre (EFC)¹ on koordinoinut tutkimushanketta ja tutkimuksessa käytettävän lomakkeen valmistelua, jotta kansallisista tutkimuksista saatavia tietoja voitaisiin vertailla ja näin hahmottaa kokonaisuudessaan Euroopan säätiösektoria. Tutkimusta ei kuitenkaan ole toteutettu kaikissa osallistujamaissa EFC:n lomakkeella vaan säätiöitä koskeva tieto on hankittu muilla tavoin osana laajempaa kansallista säätiötutkimusprojektia (Ruotsi, Saksa) tai tiedot on kerätty tietokannoista ja rekistereistä (Alankomaat, Espanja, Italia).

Dimension of the Foundation Sector in the European Union -hankkeen tavoitteena on ollut saada *kokonaiskuva Euroopan säätiöistä osana kolmatta sektoria* sekä kerätä perustietoa Euroopan säätiöistä kansallisten säätiötutkimusten kautta (Develtere 2003). Hankaluutena vertailukelpoisen tiedon keräämiselle on luonnollisesti se, että säätiöt toimivat eri maissa hyvin erilaisissa historiallisissa, sosioekonomisissa, lainsäädännöllisissä ja poliittisissa puitteissa sekä toimintaympäristöissä. Lisäksi ainoastaan joillakin tutkimuksessa mukana olevilla mailla on aikaisempaa kokemusta tiedonkeruusta säätiösektorilta. Tutkimuksessa saatavaa tietoa pyritään jatkossa myös päivittämään, jolloin pystyttäisiin havainnoimaan Euroopan säätiösektorilla tapahtuvia muutoksia.

Tutkimushanketta on perusteltu seuraavilla syillä (Develtere 2003, käännös MM):

1. Säätiöiden aseman ja merkityksen tunnistaminen.
2. Säätiöiden asemoituminen kolmannella sektorilla.
3. Säätiösektorin kollektiivisen identiteetin tunnistaminen.

¹ European Foundation Centre (EFC) on itsenäinen kansainvälinen yhdistys, jonka seitsemän Euroopan suurimpiin kuuluvaa säätiötä perusti vuonna 1989. EFC:n tavoitteena on edistää ja tukea säätiöiden ja yritysrahastojen työtä Euroopassa sekä tukea ja vahvistaa organisoitua hyväntekeväisyyttä. Nykyisin EFC:lla on yli 200 jäsentä. Suomesta EFC:n jäseninä ovat Suomen Kulttuurirahasto ja Svenska Kulturfonden. (European Foundation Centre 2004.)

4. Säätiösektorin merkitys ja toimintatavat globalisoituvassa maailmassa.
5. Säätiösektorin toiminnan edistäminen tutkimuksen ja koulutuksen kautta.

Suomessa, kuten myös muissa pohjoismaisissa yhteiskunnissa on ollut vahva hyvinvointivaltiomalli, jossa valtiolla on suuri vaikutus kansalaisten elämään hyvinvointipalvelujen tuottajana ja sosiaaliturvan taso on korkea. 1990-luvun lamavuosien ja hyvinvointivaltion murros- ja kriisikeskustelujen yhteydessä myös kolmannen sektorin suuntaan alettiin kohdistaa aikaisempaa enemmän odotuksia: keskustelu hyvinvointivaltion rakenteesta ja sen kehittämisen vaihtoehdoista on toiminut virikkeenä kolmannen sektorin analysointiin ja kuvaukseen. Suomessa kolmannella sektorilla tarkoitetaan pääasiassa yhdistyksiä, järjestöjä, säätiöitä, yhteiskunnallisia liikkeitä, uusosuuskuntia ja oma-apuryhmiä, joiden nähdään yleensä toimivan välittävässä roolissa yksityisen (markkinat) ja julkisen (valtio) sektorin välillä. (Kosonen 1987 ja 1998; Helander 1998; Siisiäinen 2002b.) Säätiö voidaan siis nähdä yhtenä vapaan kansalaistoiminnan vaihtoehtoisena organisaatiomuotona, jota tarvitaan erilaisten yhteiskuntakehitystä ylläpitävien ja sitä edistävien toimintojen hoitamisessa (Säätiörekisterityöryhmä 1993).

Kolmas sektori on suhteellisen uusi käsite eikä sitä käytetä aina samoin tavoin: kansainvälisessä keskustelussa puhutaan usein muun muassa voittoa tavoittelemattomasta (non-profit) ja ei-julkisesta (non-governmental) sektorista (Helander 1998). Käsitteiden moninaisuudesta ja maittain poikkeavista hyvinvointivaltiomalleista huolimatta kolmannen sektorin olennaiseksi tehtäväksi on mielletty palvelujen tuottaminen kansalaisille (Salamon & Anheier 1998). Kolmas sektori on laajentunut 1990-luvulta lähtien ja laajentuminen näkyy myös Suomen säätiökentässä: säätiöitä on perustettu runsaasti erityisesti 1990-luvulla. Myös 2000-luvun alkuvuosina on rekisteröity vuosittain noin 50 uutta säätiötä (J. Ahdeoja, henkilökohtainen tiedonanto 10.9.2004). Toisaalta on myös keskusteltu säätiöiden määrän kasvun seurauksista ja vaikutuksista säätiökenttään.

Säätiöt ovat merkittävä osa kolmatta sektoria. Säätiökentän kokonaistulo ja toimintamenot olivat vuonna 1996 arviolta noin neljäsosa koko kolmannen sektorin vastaavista summista. Kolmannen sektorin palkkaamasta henkilöstöstä säätiöiden palveluksessa oli arviolta noin viidennes, mikä täysiaikaisina henkilötyövuosina oli noin 13 000 henkilöä. Lisäksi säätiöissä, erityisesti erilaisissa luottamustoimissa, toimi huomattava määrä vapaaehtoisia, vaikka yhdistyksiin verrattuna säätiöissä vapaaehtoistyötä tekevien osuus jäikin pieneksi. (Helander 1998; Helander & Laaksonen 1999.)

Säätiöiden merkitys on huomattava paitsi taloudellisten lukujen ja työllistävyyden valossa, myös yhteiskunnallisesti ja kulttuurisesti tarkasteltuna.

Säätiöt tukevat merkittävästi tieteitä, taiteita ja kulttuuria sekä muuta yleishyödyllistä toimintaa. Apurahoja jakavat säätiöt myöntävät apurahoja ja avustuksia vuosittain noin 100 miljoonaa euroa (Säätiöpalvelu 2004). Summaan sisältyvät myös eräiden merkittävien yhdistysmuotoisten rahastojen myöntämät apurahat. Nämä pääosin apurahasäätiöiden kaltaisesti toimivat rekisteröidyt yhdistykset ovat osa tämän tutkimuksen kohdejoukkoa. Lisäksi monet osittain tai kokonaan julkisin varoin toimivat ns. laitossäätiöt osallistuvat osaltaan muun muassa erilaisten asumis-, sosiaali- ja terveyspalvelujen tuottamiseen tai ylläpitävät oppilaitoksia tai museoita.

Monipuolisesta toiminnasta huolimatta Suomen säätiöitä on tutkittu hämmästyttävän vähän. Patentti- ja rekisterihallituksen ylläpitämästä säätiörekisteristä on saatavilla säätiöitä koskevaa rakenteellista tietoa (vrt. myös Helander & Laaksonen 1999). Aikaisempi tutkimus säätiöistä on käsitellyt lähinnä säätiöitä koskevaa lainsäädäntöä ja tilinpitoa tai säätiöitä on tarkasteltu osana laajempia kolmannen sektorin tutkimusprojekteja. Muutaman viime vuoden aikana kiinnostus säätiöitä kohtaan on lisääntynyt niin Suomessa kuin kansainvälisestikin, mutta edelleen Suomen säätiöstä tiedetään vähän ja lisätiedon- ja tutkimuksen tarve on ilmeinen. Säätiötutkimus-hanke onkin osaltaan tarjonnut mahdollisuuden suomalaisen säätiösektorin kartoittamiseen ja hahmottamiseen.

Säätiötutkimus-hankkeen tavoitteena on siis ollut tuottaa Suomen säätiökenttää koskeva kansallinen tutkimus käyttämällä pääasiallisena tiedonkeruuvälineenä EFC:n laatimaa lomaketta. Tutkimuksen rahoittajana on toiminut Säätiöiden ja rahastojen neuvottelukunta ry ja toteuttajana Jyväskylän yliopiston yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos, kulttuuripoliittikan oppiaine. Hankkeen toteuttamista valvovan ohjausryhmän ovat muodostaneet asiamies Ralf Sunell (pj.) Suomen Kulttuurirahastosta, toimitusjohtaja Arto Alho Yrjö Jahnssonin säätiöstä, toimitusjohtaja Kari Asp Liikesivistysrahastosta, tutkimusjohtaja Ritva Mitchell Kulttuuripoliittisen tutkimuksen edistämissäätiöstä sekä professorit Anita Kangas ja Martti Siisiäinen Jyväskylän yliopiston yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitokselta.

Hankkeen toteuttaminen on suunniteltu kaksivaiheiseksi. Ensimmäisessä vaiheessa toteutettiin kyselytutkimus, jossa lähestyttiin kaikkia Patentti- ja rekisterihallituksen säätiörekisteriin yhteystietonsa ilmoittaneita säätiöitä. Käsillä oleva kansallinen säätiötutkimusraportti on tehty kerätyn aineiston perusteella. Hankkeen toisen vaiheen tavoitteena on seurantatutkimuksen järjestäminen ja perustietojen kerääminen edustavalta säätiötökselta säännöllisin väliajoin.

2. Yleistä säätiöistä

2.1. Säätiöitä koskeva lainsäädäntö Suomessa

Suomessa säätiöiden perustamista ja toimintaa säätelevät vuodelta 1930 oleva säätiölaki useine lisäyksineen sekä säätiöasetus vuodelta 1989. Tässä säätiöitä koskevaa lainsäädäntöä käsittelevässä luvussa viitataan säätiölakiin ja -asetukseen sekä tuloverolakiin, joka liittyy yleishyödyllisten yhteisöjen, myös säätiöiden tuloverovapautukseen. Säätiölaki ja -asetus sekä tuloverolaki ovat kokonaisuudessaan luettavissa Valtion säädöstietopankista (Valtion säädöstietopankki 2004).

2.1.1. Perustaminen

Suomessa säätiö voidaan perustaa joko säädellä tai kirjallisella testamentilla. Säätiöitä perustetaan moniin eri tarkoituksiin, kuten tukemaan kulttuuria tai tiedettä tai ylläpitämään museota tai oppilaitosta. Perustamisen edellytyksenä on, että säätiön tarkoitus on *hyödyllinen*. Perustamislupaa ei myönnetä, jos säätiön tarkoituksena on liiketoiminnan harjoittaminen tai välittömän taloudellisen edun hankkiminen säätäjälle tai säätiön toimihenkilölle.

Perustamismääräyksestä tulee ilmetä säätiön tarkoitus ja sille perustettaessa tuleva omaisuus, jonka on oltava arvoltaan vähintään 25 000 euroa. Säätiön voivat perustaa yhtä lailla yksityinen henkilö, yritys, julkiset viranomaiset, yhdistys, säätiö tai muu vastaava taho joko yksin tai yhdessä. Lupaa säätiön perustamiseen ja sille hyväksytyjen sääntöjen vahvistamiselle haetaan Patentti- ja rekisterihallitukselta. Perustamisluvan saanut säätiö merkitään säätiörekisteriin, kun säännöissä mainitut toimielimet on valittu ja ne ovat järjestäytyneet ja kun säätiö on ottanut vastaan sille tulevan omaisuuden. Säätiöstä tulee oikeustoimikelpoinen, kun se merkitään säätiörekisteriin. Säätiöt ovat yksityis- tai julkisoikeudellisia, mutta säätiölaki- ja asetus koskevat ainoastaan itsenäisiä, yksityisoikeudellisia säätiöitä. Säätiöillä ei ole jäseniä tai (osakkeen)omistajia (vrt. yhdistykset ja yritykset).

2.1.2. Säännöt

Säätiön säännöt asettavat säätiön toiminnalle varsin tarkat rajat, joiden puitteissa hallitus ja muut päätöksentekijät toimivat. Säätiön sääntöjen erityisen tärkeä tehtävä on määritellä säätiön tarkoitus ja sen toteuttamistavat. Säännöissä on lisäksi mainittava säätiön nimi, johon tulee sisältyä säätiö-sana. Nimen on oltava selvästi erilainen aiemmin perustettujen säätiöiden nimistä. Jos säätiö haluaa käyttää nimensä toiseen kotimaiseen kieleen tehtyä käännöstä, on tämä mainittava säätiön säännöissä. Säännöissä on mainittava myös säätiön nimen kirjoittamisesta ja samoin säännöissä tulee käydä ilmi kunta, joka on säätiön kotipaikka. Lisäksi säätiön säännöissä on mainittava säätiölle tuleva omaisuus ja sen hoitamistapa sekä säätiön hallituksen jäsenten ja tilintarkastajien määrä, asettamistapa ja toimikausi. Säännöissä on määrättävä, milloin tilinpäätös tehdään sekä tilejä ja hallintoa tarkistetaan. Säännöistä tulee myös ilmetä, miten päätös säätiön sääntöjen muuttamisesta ja säätiön lakkauttamisesta tehdään.

Säätiörekisteriin merkitään säätiön nimi, tarkoitus, kotipaikka ja postiosoite sekä hallituksen puheenjohtajan, jokaisen jäsenen, varajäsenen ja nimenkirjoittajan täydellinen nimi, osoite, asuinpaikka ja henkilötunnus tai syntymäaika. Jos säätiön hallituksena toimivat toisen säätiön, yhteisön tai laitoksen hallituksen jäsenet tai viranomainen, on tämän lisäksi mainittava säätiön, yhteisön tai laitoksen rekisterinumero ja rekisteri, johon se on merkitty. Jos säätiön säännöissä on mainittu säätiön nimestä käytettävä käännös, on myös tämä merkittävä rekisteriin.

2.1.3. Hallinto

Säätiöllä on oltava hallitus, johon kuuluu puheenjohtaja ja vähintään kaksi muuta jäsentä. Säätiön hallituksena voivat toimia säännöissä määrätyn toisen säätiön, yhteisön tai laitoksen hallituksen jäsenet. Myös viranomainen voi toimia säätiön hallituksena tai sen jäsenenä. Säätiön säännöissä voidaan määrätä, että hallituksen jäsenille määrätään varajäsenet, joita koskevat samat säännökset kuin varsinaisiakin jäseniä. Vähintään yhdellä hallituksen jäsenellä tulee olla asuinpaikka Euroopan talousalueella, jollei Patentti- ja rekisterihallitus anna lupaa poiketa tästä. Jos säätiön hallituksen kaikkien jäsenten kotipaikka on muualla kuin Suomessa, on säätiöllä oltava edustaja, jolla on asuinpaikka Suomessa. Vajaavaltainen tai konkurssissa oleva ei voi olla säätiön hallituksen jäsenenä, nimenkirjoittajana tai edustajana.

Hallituksen tehtävänä on hoitaa säätiön asioita lakia ja säätiön sääntöjä noudattaen. Hallituksen on erityisesti huolehdittava, että säätiön toiminta järjestetään asianmukaisella tavalla ja säätiön varallisuus sijoitetaan varmalla ja tuloa tuottavalla tavalla. Tuloverolain perusteella voittoa tavoittelemattomat ja yleishyödyllisesti toimivat yhteisöt, myös säätiöt ovat vapautettuja tulon perusteella suoritettavasta verosta. Toiminta määritellään yleishyödylliseksi, jos toiminta koituu yksinomaan ja välittömästi yleiseksi hyväksi aineellisessa, henkisessä, siveellisessä tai yhteiskunnallisessa mielessä, jos toiminta ei kohdistu vain rajoitettuihin henkilöpiireihin ja jos toiminta ei tuota siihen osallisille taloudellista etua.

Suomen säätiöistä enemmistö on pieniä säätiöitä, joiden hallituksessa saattaa olla usein vain lain vaatimat kolme henkilöä. Säätiön hallituksella voi olla vuodessa vain yksi tai muutama kokous, jossa päätetään säätiön asioista. Pienten säätiöiden hallinto perustuu usein täysin vapaaehtoisuuteen ja muun muassa hallituksen jäsenyydet ovat tavallisesti luottamustoimia, joista ei makseta palkkiota. Säätiö saa kuitenkin maksaa toimielintensä jäsenille kohtuullisen kokouspalkkion ja kohtuullisen palkkion säätiön hyväksi tehdystä työstä, mikäli palkkioiden maksua ei säätiön säännöissä kielletä. Etenkin suuremmat säätiöt saattavat maksaa toimielintensä jäsenille kokouspalkkioita tai korvauksen säätiön eduksi tehdystä työstä.

2.1.4. Sääntöjen muuttaminen, sulautuminen ja lakkauttaminen

Säätiön tarkoitusta voidaan muuttaa vain, jos säätiön varojen käyttäminen sille määrättyyn tarkoitukseen on mahdotonta tai olennaisesti vaikeutunut, varojen vähyyden vuoksi tai muusta syystä kokonaan tai huomattavalta osalta hyödytöntä tai lain tai hyvien tapojen vastaista. Säätiön uusi tarkoitus ei saa olennaisesti poiketa alkuperäisestä tarkoituksesta. Ellei säätiön säännöissä ole toisin määrätty, on päätös säätiön tarkoituksen muuttamisesta tehtävä vähintään kolmen neljäsosan äänten enemmistöllä. Jos säätiön varojen käyttäminen sille määrättyyn tarkoitukseen on varojen vähyyden vuoksi kokonaan tai huomattavalta osalta hyödytöntä, voidaan sääntöjä muuttaa myös siten, että säätiölle asetetaan määräaika, jonka kuluessa säätiön jäljellä olevat varat on käytettävä ja säätiö lakkautettava.

Säätiö (sulautuva säätiö) voi sulautua toiseen tarkoituksestaan olennaisesti samankaltaiseen säätiöön (vastaanottava säätiö) siten, että sulautuvan säätiön varat ja velat siirtyvät vastaanottavalle säätiölle, jos sulautumisen johdosta säätiön mahdollisuudet sen tarkoituksen toteuttamiseen olennaisesti paranisivat.

Säätiö, joka on perustettu määrätyksi ajaksi tai määrättyjen edellytysten varaan on Patentti- ja rekisterihallituksen suostumuksella lakkautettava, kun määräaika on kulunut tai tarkoitettuja edellytyksiä säätiön toiminnalle ei enää ole. Samoin on meneteltävä, jos säätiön varat ovat loppuneet. Jos säätiön tarkoitusta ei voida muuttaa ja varojen käyttäminen säätiölle määrättyyn tarkoitukseen olisi säätiön määräaikaiseksi muuttamisesta huolimatta hyödytöntä, on säätiö niin ikään lakkautettava Patentti- ja rekisterihallituksen suostumuksella. Jos säätiön toiminta on ollut jatkuvasti lain tai sääntöjen vastaista, voi säätiön kotipaikan tuomioistuin erityisistä syistä määrätä Patentti- ja rekisterihallituksen tekemästä hakemuksesta säätiön lakkauttavaksi heti. Patentti- ja rekisterihallitus voi siis ainoastaan tehdä hakemuksen säätiön lakkauttamisesta, mutta päätöksen asiasta tekee kuitenkin tuomioistuin, mikä heikentää luonnollisesti Patentti- ja rekisterihallituksen mahdollisuuksia valvoa säätiöiden varojen käyttöä ja puuttua ajoissa mahdollisiin väärinkäytöksiin (Hietanen 2004).

2.1.5. Säätiörekisteri

Patentti- ja rekisterihallitukselle on säädetty tehtäväksi ylläpitää säätiörekisteriä ja valvoa, että säätiön hallintoa hoidetaan lain ja säätiön sääntöjen mukaisesti. Säätiörekisterissä on nykyisin noin 2700 säätiötä eri puolelta Suomea. Patentti- ja rekisterihallituksen säätiövalvonta on jälkikäteistä laillisuusvalvontaa ja se perustuu ensisijaisesti säätiön vuosittain toimittamiin tilinpäätösasiakirjoihin (ns. vuosiselvitys). Säätiöiden omilla tilintarkastajilla on keskeinen asema säätiöiden valvonnassa (J. Ahdeoja, henkilökohtainen tiedonanto 25.9.2004).

2.2. Suomen säätiökenttä

Säätiötä koskevan lainsäädännön perusteella säätiö voidaan siis määritellä *määrätarkoitukseen käytettäväksi luovutetun omaisuuden hoitamista varten perustetuksi itsenäiseksi oikeushenkilöksi*. Säätiö on selkeästi rajattu ja määritelty organisaatio, mutta Suomessa on kuitenkin runsaasti erityyppisiä säätiöitä. Itsenäisten säätiöiden lisäksi on paljon ns. epäitsenäisiä säätiöitä ja rahastoja. Epäitsenäinen säätiö syntyy, kun jollekin yhteisölle, yhdistykselle, yksityiselle henkilölle tai julkiselle viranomaiselle luovutetaan saajan muusta omaisuudesta erillään hallittava ja määrätarkoitukseen käytettävä rahasto tai muu omaisuuserä. Itsenäinen säätiö vastaa sitoumuksista säätiöomaisuudellaan, mutta epäitsenäisen säätiön sitoumuksista vastaa säätiöomaisuuden hoitaja. (Säätiörekisterityöryhmä 1993; Oesch 1999.) Suomessa on

kymmeniä tuhansia pieniä ja usein paikallisia rekisteröimättömiä rahastoja, jotka toimivat esimerkiksi rekisteröidyn yhdistyksen tai yrityksen yhteydessä (muun muassa erilaiset stipendirahastot). Rahasto muodostaa kirjanpidollisesti oman seurantayksikkönsä ja rahaston tuotto kartuttaa sen omaa varallisuutta. Rahastot toimivat samoilla tavoilla kuin säätiöt ja vaikka rahastot ovat säätiöitä huomattavasti pienempiä, ei niiden taloudellista ja kulttuurista merkitystä tule kuitenkaan aliarvioida.

Suomessa toimii edellä mainittujen ohella joukko merkittäviä apurahoja myöntäviä, valtakunnallisia, itsenäisiä yhdistyslainsäädännön puitteissa toimivia rahastoja. Apurahoja myöntävien säätiöiden tavoin ne ovat kohteena tässä tutkimuksessa. Vähäisen lukumäärän vuoksi niiden puuttuminen koko säätiökenttää kuvaavista viranomaistilastoista ei ole suuri ongelma.

Euroopan tasolla säätiöiden kirjo on vielä moninaisempaa säätiöiden merkityksen ja toimintatapojen vaihdellessa paljon eri maissa jo pelkästään kansallisten lainsäädäntöjen, historiallisten traditioiden, rekisteröinti- ja valvontakäytäntöjen sekä yleensä maiden erilaisten toimintaympäristöjen takia. Säätiökentän monimuotoisuuden vuoksi säätiön yhtenäinen määrittely on hankalaa, sillä yhden maan säätiön määritelmä ei välttämättä päde toisessa maassa. Salamon ja Anheier (1997) ovat kehittäneet kolmannen sektorin vertailevan tutkimuksen piirissä käytetyn määritelmän voittoa tavoittelemattomien yhteisöjen keskeisistä tunnuspiirteistä. Anheier (2001) on muokannut tätä alkuperäistä rakenteellis-toiminnallista määritelmää säätiöihin sopivaksi ja säätiöitä määrittävät hänen mukaansa seuraavat piirteet (käännös MM):

1. Säätiöt ovat ei-jäsenyysperusteisia (non membership-based organisation). Säätiön toiminnan tulee perustua alkuperäisen, säädekirjan tai perustajatahojen määrittelemän tarkoituksen toteuttamiselle. Säätiöllä on oltava tietty määrä varallisuutta (asset-based organisation) sekä hallinto. Myös säätiön rakenteen tulee olla ainakin jossain määrin pysyvä ja vakiintunut (institutionalised).
2. Säätiöt ovat yksityisiä toimijoita (private entity). Julkiset viranomaiset voivat olla perustamassa säätiöitä tai osallistua niiden hallintoon. Säätiöt voivat saada julkista tukea toiminnalleen, mutta ne toimivat erillään julkisista viranomaisista.
3. Säätiöillä on itsehallinto ja ne toimivat itsenäisesti (self-governing entity). Säätiöillä on omat hallintoelimet ja ne valvovat itse toimintaansa.
4. Säätiöt eivät saa olla voittoa tavoittelevia organisaatioita ja säätiön omaisuudelle hankittu tuotto tulee käyttää säätiön tarkoituksen toteuttamiseen (non-profit-distributing entity).

5. Säätiöiden toiminnan on oltava yleishyödyllistä ja se ei saa ajaa yksittäisten henkilöiden tai ryhmien etua (serving a public purpose).

Säätiöitä kuvaavia tunnuspiirteitä ovat siis ei-jäsenyysperusteisuus, voittoa tavoittelemattomuus, itsehallinnollisuus, yksityisyys ja yleishyödyllisyys. Nämä tunnuspiirteet sopivat hyvin myös Suomen säätiöihin. Anheier (2001) jakaa Euroopan säätiöt niiden toimintojen perusteella seuraaviin kolmeen tyyppiin (suluissa mainittu kyseisen säätiötyypin säätiöitä Suomessa):

1. Apurahoja jakavat säätiöt (grant-making foundations), jotka pääasiallisesti jakavat apurahoja tiettyihin tarkoituksiin ja kohteisiin (esimerkiksi Emil Aaltosen Säätiö, Kansan Sivistysrahasto ja Suomen Kulttuurirahasto).
2. Toiminnalliset säätiöt (operating foundations), jotka pääasiallisesti toimivat omien ohjelmiensa ja projektiensa kautta (esimerkiksi Gösta Serlachius Konststiftelse, Helsingin liiketalouden ammattikorkeakoulun säätiö ja Keski-Suomen opiskelija-asuntosäätiö).
3. Sekatyyppin säätiöt (mixed foundations), jotka toimivat sekä omien ohjelmiensa ja projektiensa kautta että jakavat merkittäviä apurahoja (esimerkiksi Jenny ja Antti Wihurin rahasto, Svenska Litteratursällskapet i Finland r.f. ja Syöpäsäätiö).

Suomen säätiökenttään ehdotettu kolmiluokkainen säätiötyypittely sopii hieman huonosti. Suomessa säätiöt jakavat usein avustuksia, apurahoja tai palkintoja, mutta niillä on myös muuta niiden tarkoitusta toteuttavaa toimintaa, kuten omia projekteja tai hankkeita. Suomessa apurahoja jakaviksi säätiöiksi on tavallisesti määriteltä kaikki ne säätiöt, jotka yleensä jakavat avustuksia, apurahoja tai palkintoja riippumatta säätiön muusta mahdollisesta toiminnasta (vrt. Ilmanen & Kontuniemi 1977; Palotie 1995).

Suomen säätiölaitos on yksi niistä suomalaisista instituutioista, joiden yhteiskunnallinen rooli on jäänyt lähestulkoon täysin pimentoon alan tutkimukselta. Säätiölaitosta ja erityisesti sen toimintaa koskevaa tietoa on olemassa niukasti. (Helander & Laaksonen 1999.) Säätiöistä tehty aikaisempi tutkimus on käsitellyt lähinnä säätiöitä koskevaa lainsäädäntöä (esimerkiksi Aro 1971) sekä tilinpitoa (esimerkiksi Autio & Perälä 1992; Perälä 2003). Patentti- ja rekisterihallituksen ylläpitämästä säätiörekisteristä on saatavissa lähinnä rakenteellista tietoa säätiöistä, mutta muun muassa tiedot säätiöiden taloudesta, työllistävyydestä, tulonlähteistä ja tukitoiminnasta ovat kovin hajanaisia. Taiteen keskustoimikunnan toimesta on kuitenkin selvitetty itsenäisten kulttuuri- ja taidesäätiöiden jakamaa tukea taiteille vuosina 1990, 1993 ja 1997 (Rantanen 1990; Oesch 1999). 1990-luvun loppupuolella Suomi oli mukana kolmatta sektoria koskenees-

sa laajassa kansainvälisessä Johns Hopkins Comparative Nonprofit Sector -projektissa, jonka tarkoituksena oli rajata kolmas sektori mahdollisimman yksiselitteisellä tavalla kansainvälisiä vertailuja varten sekä kehittää mielekäs luokitusjärjestelmä sektorin tilastointia varten. Johns Hopkins -projektissa Suomen säätiöitä tarkasteltiin säätiöotoksen perusteella osana kolmatta sektoria. (Helander 1998; Helander & Laaksonen 1999.) Muutaman viime vuoden aikana kiinnostus säätiölaitosta kohtaan on lisääntynyt niin Suomessa kuin kansainvälisestikin; tästä esimerkkeinä muun muassa Jarmo Mäkisen tekeillä oleva Suomen Kulttuurirahaston maakuntarahastoja käsittelevä kulttuuripolitiikan väitöskirjatyö sekä toukokuussa 2004 päättynyt kansainvälinen Visions and Roles of Foundations in Europe -projekti (Herberts 2005; Anheier & Daly, 2005).

Osa Suomen säätiöistä on perustettu jo 1800-luvun loppupuolella tai aikaisemmin. Ennen vuoden 1930 säätiölain voimaantuloa perustettuja säätiöitä ja yhdistyksiä on aineistossa noin 30, mutta ne on kuitenkin merkitty säätiörekisteriin vasta lain voimaantulon jälkeen. Kaikkiaan Suomessa on rekisteröity säätiölain voimassaolon aikana yli 3000 säätiötä. Luku sisältää myös tapaukset, joissa säätiörekisterissä oleva säätiö on saanut uuden rekisterinumeron: ennen vuotta 1990 säätiöt saivat nimenmuutoksensa yhteydessä uuden rekisterinumeron, mikä kasvattaa hieman virheellisesti juoksevaa säätiönumerointia. Juokseva säätiörekisterinumero korvattiin vuonna 2001 yritys- ja yhteisötunnuksella. (J. Ahdeoja, henkilökohtainen tiedonanto 24.9.2004.)

Suomen vanhimmat säätiöt tukivat muun muassa koulutuksen ja sairaanhoidon järjestämistä, kunnes vastuu näiden tehtävien järjestämisestä ja hoitamisesta siirtyi valtiolle ja kunnille (vrt. Herberts 2005). Suomen säätiöt ovat jo pitkään jakaneet merkittävässä määrin apurahoja erityisesti tieteille, taiteille ja muulle kulttuurille sekä tukeneet muuta yleishyödyllistä toimintaa. Apurahoja ja avustuksia jakavien säätiöiden lisäksi Suomessa on myös huomattava määrä ns. laitossäätiöitä, jotka toimivat useimmiten vähintäänkin osittain julkisin varoin ja esimerkiksi vanhusten asumispalveluja tarjoavat säätiöt toimivat usein kunnan kanssa tehdyn ostopalvelusopimuksen turvin (vrt. toiminnalliset säätiöt). Osa laitossäätiöistä tarjoaa sosiaali- ja terveystalvueluja ja järjestää muun muassa asuntoja, asumisen tukipalveluja, kuntoutusta tai muita vastaavia palveluita eri väestöryhmille ja osa taas ylläpitää muun muassa oppilaitoksia, museoita tai teattereita. Säätiökenttämme on toiminnalle raamit asettavasta säätiölainsäädännöstä huolimatta melko heterogeeninen ja säätiöt toimivat monin eri tavoin yleishyödyllisesti niin yksilöiden, yhteisöjen kuin yhteiskunnankin eduksi.

3. Tutkimuksen toteuttaminen

3.1. Tutkimuksen tarkoitus ja tutkimusmenetelmä

Säätiötutkimus on kvantitatiivinen tutkimus, ja tutkimusaineisto on kerätty survey-kyselyllä. Survey-tutkimuksella kerätään tietoa standardoidussa muodossa tietyltä joukolta toimijoita ja aineiston avulla pyritään kuvailemaan, vertailemaan ja selittämään tutkimuksen kohteena olevaa ilmiötä (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 1997, 130). Tämän tutkimuksen tutkimusjoukkona ovat Suomen säätiöt ja sen tarkoituksena on hahmottaa säätiöiden asemaa ja merkitystä.

3.2. Aineiston keruu ja analysointi

Tutkimuksen aineisto hankittiin marras-joulukuussa 2003 postikyselyllä. Joko suomen- tai ruotsinkielinen kyselylomake (liite 1) lähetettiin kaikille niille säätiöille, jotka olivat ilmoittaneet yhteystietonsa Patentti- ja rekisterihallitukselle. Noin 80 säätiötä ei ollut ilmoittanut säätiönsä osoitetta, joten näitä säätiöitä ei kyselyllä tavoitettu. Patentti- ja rekisterihallitukselta lokakuussa 2003 tilattu säätiöiden nimen, osoitteen ja rekisterinumeron sisältävä listaus sisälsi 2582 säätiön osoitteen. Säätiörekisterin tiedot kuitenkin elävät jatkuvasti: vuoden 2003 loppuun mennessä neljä listauksessa mukana ollutta säätiötä oli lakkautettu, yksi oli sulautunut toiseen säätiöön ja 18 säätiötä oli saanut lakkauttamisluvan. Näistä säätiöistä 22 ei vastannut kyselyyn. Kysely lähetettiin myös yhdelletoista suuria apurahoja (yli 100 000 euroa/vuosi) myöntävälle yhdistykselle sekä kaikille Säätiöiden ja rahastojen neuvottelukunnan jäsenille.

Kaiken kaikkiaan tutkimuksen perusjoukko muodostui 2560 säätiöstä ja 11 merkittäviä apurahoja jakavasta yhdistyksestä. Perusjoukossa on mukana myös ns. "uinuvia" säätiöitä, jotka eivät käytännössä enää toimi, mutta niitä ei ole virallisesti lakkautettu. Vuonna 2003 Patentti- ja rekisterihallitukselle saapui 2469 vuosiselvitystä, mutta vielä vajaan 200 säätiötä olisi ollut velvollinen toimittamaan vuosiselvityksen. Näistä 200 säätiöstä osa toimii jollain tavalla ja osa "uinuu". Kaikkiaan säätiörekisterissä arvioidaan olevan noin 100 "uinuvaa" säätiötä. (J. Ahdeoja, henkilökohtainen tiedonanto 16.2.2004 ja 24.9.2004.)

Tutkimuksen aineisto kerättiin siis kyselylomakkeella, jonka alussa kysyttiin säätiön taustatietoja, kuten muun muassa säätiön nimeä, tyyppiä ja perustamisvuotta. Seuraavaksi kysyttiin säätiöön työsuhteessa olevien henkilöiden ja vapaaehtoistyöntekijöiden määrää. Taloudellisista tiedoista kysyttiin säätiön varallisuutta, menoja ja tuloja. Suomen lomaketta päätettiin täydentää varallisuuden osalta kysymällä lisäksi säätiön omaisuuden käypää arvoa. Säätiön työsuhteisen henkilöstön ja vapaaehtoistyöntekijöiden määriä sekä säätiön varallisuutta, menoja ja tuloja päätettiin kysyä myös vuoden 2002 osalta, kun EFC:n lomake koski vain vuoden 2001 tietoja. Säätiöiden jakamaa tukea kartoitettiin tukialueiden, kohderyhmien, maantieteellisen alueen, tukityypin ja tuen saajaryhmän mukaan. Lomakkeeseen tehtiin myös Suomessa muutamia lisäkysymyksiä, jotka koskivat säätiön jakamien avustusten ja apurahojen sekä säätiöön työsuhteessa olevan henkilöstön ja vapaaehtoistyöntekijöiden määrän kehitystä viimeisen viiden vuoden aikana. Lopuksi pyydettiin arviota säätiön tulevaisuuden näkymistä ja Suomen EU-jäsenyyden sekä toimintaympäristön kansainvälistymisen vaikutuksista. Vastajia pyydettiin myös palauttamaan kyselylomakkeen ohessa säätiön viimeisin toimintakertomus, jonka lähetti noin 30 % vastanneista säätiöistä.

EFC:n alkuperäisen lomakkeen tyypittelyt soveltuivat osin huonosti kuvaamaan Suomen säätiöiden toimintaympäristöä ja -tapoja. Lisäksi joidenkin kysymysten vastausvaihtoehdot eivät olleet toisiaan poissulkevia tai selkeitä. Lomakkeen luokitteluja ei kuitenkaan voitu eri maiden säätiötietojen vertailtavuuden säilyttämiseksi juuri muuttaa. Lomakkeen toisen kysymyksen neljäs vastausvaihtoehto korvattiin muu säätiö-vaihtoehdolla, sillä EFC:n lomakkeen community-tyyppisiä säätiöitä ei Suomessa ole kovin monta ja toisaalta on taas muun muassa yhdistyssidonnaisia ja epäitsenäisiä säätiöitä. Kysymyksen 10 luokitteluun tehtiin muutama muutos: ensimmäinen pääluokka muutettiin nimeltään humanistisiksi tieteiksi (alun perin arts and culture) ja sen alaluokiksi lisättiin kielitieteet, filosofia ja historia. Kansatiede ja antropologia siirrettiin talous-, yhteiskunta- ja käyttäytymistieteiden pääluokasta humanistisiin tieteisiin. Luonnontieteiden pääluokkaan lisättiin maa- ja metsätaloustieteen alaluokka. Neljäs pääluokka nimettiin talous-, yhteiskunta- ja käyttäytymistieteiden pääluokaksi (alun perin social science) ja sen alaluokiksi lisättiin sosiologia, sosiaalipolitiikka ja kasvatustiede. Virkistys ja urheilu -pääluokkaan lisättiin liikunta- ja terveystieteiden alaluokat. Luokittelumuutoksilla ja -lisäyksillä haluttiin kattaa Suomen yliopistoissa ja korkeakouluissa opiskeltavat tieteenalat ja saada luokittelu vastaamaan paremmin myös yleisesti käytettyä tieteenalaluokittelua. Kysymykseen 11 lisättiin tuen kohderyhmiksi tieteenharjoittajat, opiskelijat ja taiteilijat.

Kyselyn palautti 788 vastaajaa eli vastausprosentiksi muodostui 31. Neuvottelukunnan jäsenistön osalta vastausprosentti oli 95 eli voidaan olettaa, että mukana ovat kaikki Suomen suurimmat apurahoja jakavat säätiöt ja yhdistykset. Vaikkakin vain kolmannes tutkimuksen perusjoukosta palautti lomakkeen, voidaan kyselyn vastausprosenttia pitää kuitenkin kohtuullisena, sillä kyselyä ei varsinaisesti karhuttu. Verrattaessa kyselyn vastausprosenttia hankkeen muiden maiden kyselyn vastausprosentteihin, on tutkimuksen vastausprosentti vähintäänkin kohtuullinen. Myös yhdistyksille suunnatuissa kyselytutkimuksissa on päästy noin 30 % vastausaktiivisuuteen huolimatta kyselyn mahdollisesta karhuamisesta (ks. esimerkiksi Siisiäinen 2002b). Matalahko vastausprosentti heikentää luonnollisesti jonkin verran tulosten luotettavuutta, mutta otos on silti edustava (vrt. luku 3.3). Aineisto tallennettiin ja se analysoitiin SPSS tilasto-ohjelmistolla tarkastelemalla frekvenssi- ja prosenttijakaumia sekä käyttämällä ristiintaulukointeja (X^2 -testi) ja keskiarvovertailuja (t-testi ja yksisuuntainen varianssianalyysi).

Vastaajat eivät vastanneet järjestelmällisesti kaikkiin lomakkeen kysymyksiin, mikä aiheutti hankaluuksia kysymysten tietojen yhdistämisessä: vastaajien ilmoittamat säätiön jakamaa tukea koskevat prosenttiluvut (ks. liite 1, kysymykset 10, 11, 12, 14 ja 15) on tarkoitettu suhteutettaviksi säätiön vuonna 2001 jakamien avustusten, apurahojen ja palkintojen sekä muun tarkoituksen mukaisen toiminnan yhteismenosummaan (ks. liite 1, kysymys 9), joiden perusteella voidaan laskea tietyn säätiön jakama tukisumma ja tukisummat yhteensä. Muuhun tarkoituksen mukaiseen toimintaan käytetyillä menoilla tarkoitetaan muun muassa säätiön omien toimintamuotojen, kuten projektien, hankkeiden ja ohjelmien menoja, joiden kautta säätiöt toteuttavat tarkoitustaan. Muuhun tarkoituksen mukaiseen toimintaan käytettyihin menoihin lukeutuvat myös esimerkiksi oppilaitoksen, museon tai muun vastaavan laitoksen ylläpidon kulut. Jos vastaaja on kuitenkin jättänyt vastaamatta menoja koskeneeseen kysymykseen, mutta on vastannut seuraaviin kysymyksiin, jäävät säätiön tiedot kysymysten yhdistämisessä pois. Lisäksi muutamit aineiston säätiöt jakavat tukea vain joka toinen tai kolmas vuosi, ja jos tämä vuosi ei ole 2001, jäävät tällöin myös säätiön tukitoimintaa koskevat tiedot pois. Säätiön menoja koskeva kysymys on jo sinällään ongelmallinen, sillä säätiön menojen erittely tuloslaskelman perusteella annettuihin kolmeen ryhmään on hankalaa. Säätiön taloudellisia tietoja ei voida pitää myöskään täsmällisinä, sillä niitä ei ole voitu tarkistaa kuin 88 säätiön osalta, jotka olivat liittäneet vastaukseensa säätiön tuloslaskelman ja taseen.

3.3. Aineiston edustavuus ja kato

Reliaabelius ja validius kuvaavat yhdessä mittauksen kokonaisluotettavuutta. Korkea reliabiliteetti kertoo tulosten ei-sattumanvaraisuudesta ja tulokset ovat taas valideja, jos käytetty mittausmenetelmä on mitannut juuri sitä mitä on ollut tarkoituskin mitata. Arvioitaessa aineiston edustavuutta on huomioitava, että kyselyyn ovat todennäköisesti vastanneet useammin ne säätiöt, joiden toimintaan lomakkeen kysymykset ovat sopineet. Palautteen perusteella monet vastaajat ovat kokeneet lomakkeen apurahapainotteiseksi, jolloin muun muassa laitossäätiöt tai muut toiminnalliset säätiöt ovat todennäköisesti jättäneet useammin vastaamatta. Otoksen edustavuutta ei voida tässä suhteessa koskaan täsmällisesti tarkistaa (Alkula, Pöntinen & Ylöstalo 1994).

Aineiston edustavuutta voidaan arvioida suhteessa Kjell Herbertsin tekemiin luokitteluihin (Herberts 2005). Herberts on ollut Suomen osalta tutkijana *Visions and Roles of Foundations in Europe* -projektissa², jota on koordinoinut London School of Economicsissa toimiva Centre for Civil Society. Projektin puitteissa Herberts on luokitellut vuonna 2002 loppupuolella toiminnassa olleet Suomen säätiöt niiden rekisteröintivuoden, tarkoituksen, kielen ja kotipaikan perusteella (n=2561). Seuraavassa kerättyä kyselyaineistoa verrataan näiden muuttujien suhteen Herbertsin tekemiin luokitteluihin.

Säätiölaki on tullut Suomessa voimaan 1.1.1931, jonka jälkeen kaikki säätiöt on rekisteröity säätiörekisteriin. Herberts (2005) on luokitellut toimivat säätiöt niiden rekisteröimisvuoden mukaan ja tarvittaessa rekisteröintivuosi on tarkistettu Yritys- ja yhteisötietojärjestelmästä. Säätiö on kuitenkin voitu perustaa rekisteröintivuottaan huomattavasti aikaisemmin ja tämän tutkimuksen lomakkeessa kysyttiin juuri säätiön perustamisvuotta. Seuraavassa joudutaankin vertaamaan säätiön perustamis- ja rekisteröintivuosia keskenään: vertailu ei näin ollen ole täysin täsmällinen, vaikka useimmiten säätiön perustamis- ja rekisteröintivuodet osuvatkin samalle vuodelle. Kyselyaineistossa on vastauksia ennen vuotta 1931 perustetuilta säätiöiltä (23 kpl), vuoden 2002 lopussa tai vuonna 2003 perustetuilta säätiöiltä (17 kpl) ja yhdistyksiltä tai vastaavilta (8 kpl). Lisäksi aineistossa on viisi nimetöntä säätiötä. Nämä säätiöt on karsittu pois taulukosta 3.1., jotta kyselyaineiston edustavuutta voitaisiin arvioida mahdollisimman luotettavasti suhteessa Herbertsin (2005) aineistoon. Karsinnasta huolimatta

² *Visions and Roles of Foundations in Europe* -projektin julkaisu ilmestyy vuonna 2005 (Anheier & Daly, 2005).

on vertailussa mukana kuitenkin vielä noin 95 % kyselyaineiston säätiöstä. Rekisteröityjen yhdistysten määrät on puolestaan laskettu otoksen perusteella: yhdistysrekisteristä on poimittu tasavälisellä otannalla joka viides ja saadut frekvenssit on kerrottu viidellä. Lukuihin sisältyvät myös jo lakkautetut yhdistykset. (Siisiäinen 2002b.)

Otos vastaa melko hyvin eri vuosikymmeninä rekisteröityjen säätiöiden osuuksia kaikista Suomen säätiöistä, vaikkakin vuosina 1940–1949 perustetut säätiöt ovat kyselyaineistossa hieman yliedustettuina (taulukko 3.1.). Suomessa on sotien jälkeen, 1930- ja 1940-luvuilla rekisteröity vähän säätiöitä. Yhdistyksiä on taas rekisteröity runsaammin vuoden 1945 jälkeen, mikä näkyikin yhdistysten rekisteröintimäärien kasvussa niin 1950-, 1960- kuin 1970-luvuilla (Siisiäinen 2002a). Eniten säätiöitä on rekisteröity 1990-luvulla huolimatta taloudellisesta lamakaudesta. Tästä ei kuitenkaan voida päätellä yhteyttä uusien säätiöiden määrän ja taloudellisen tilanteen välillä: taloudellisen nousukauden aikana voi olla enemmän mahdollisuuksia aloittaa uusia säätiöitä, mutta toisaalta taas laman aikana säätiöiden jakamatuksi saattaa olla enemmän tarpeen (Herberts 2005). Uusien säätiöiden rekisteröintimäärä on kasvanut 1950-luvulta alkaen, lukuun ottamatta pientä notkahdusta 1970-luvulla. Tutkimuksen aineisto näyttäisi olevan hyvä otos kaikista Suomessa rekisteröidyistä säätiöistä, vaikkakin kyselyaineistossa säätiöiden määrä kasvaa tasaisesti ilman 1970-luvun notkahdusta.

Taulukko 3.1. Aineiston säätiöt suhteutettuna Suomessa eri vuosikymmeninä rekisteröityjen säätiöiden ja yhdistysten määriin.

Vuosikymmen	Aineiston säätiöt		Rekisteröidyt säätiöt		Rekisteröidyt yhdistykset	
	N	%	N	%	N	%
1931–1939	45	6,1	135	5,1	11105	7,5
1940–1949	80	10,9	170	6,4	16940	11,4
1950–1959	83	11,3	323	12,2	19795	13,3
1960–1969	93	12,7	390	14,7	20570	13,8
1970–1979	97	13,2	363	13,7	24405	16,4
1980–1989	125	17,0	473	17,8	22455	15,1
1990–1999	177	24,1	663	25,0	25890	17,4
2000–2002	35	4,8	134	5,1	7820	5,2
YHTEENSÄ	735	100	2651	100	148980	100

Aineiston edustavuutta voidaan arvioida Herbertsin (2005) aineiston avulla myös sisällöllisesti. Herberts on luokitellut vuonna 2002 loppupuol-

lolla toiminnassa olleet säätiöt kansainvälisen voittoa tavoittelemattomien organisaatioiden INCPO-luokituksen³ mukaan, joka perustuu säätiön niemeen sekä ensisijaisesti mainittuun tarkoitukseen. Aikaisemmin INCPO-luokittelua ovat Suomessa hyödyntäneet myös Voitto Helander ja Harri Laaksonen Johns Hopkins -yliopiston Comparatative Nonprofit Sector -hankkeessa.

Taulukossa 3.2. on esitetty rinnakkain kaikki Suomessa vuoden 2002 loppupuolelle mennessä rekisteröidyt säätiöt sekä aineiston säätiöt INCPO-pääloukkien mukaan. Kaikista säätiöistä noin 25 % ja kyselyaineiston säätiöistä noin 27 % toimii kulttuurin ja harrastustoiminnan alalla. Koulutuksen ja tutkimuksen alan säätiöitä on kaikista säätiöistä noin 21 % ja aineiston säätiöistä noin 24 %. Kehittämisen ja asumisen pääryhmään kuuluu kaikista säätiöistä noin 18 % ja aineistossa tämän ryhmän säätiöitä on puolestaan noin 15 %. Kyselyaineistossa kaksi suurinta pääluokkaa ovat siis Herbertsin (2005) aineistoon nähden hieman yliedustettuina ja kehittämisen ja asumisen alan säätiöt ovat taas hieman aliedustettuina. INCPO-pääloukkien mukaan tarkasteltuna kuitenkin kaikkien säätiöiden (Herberts 2005) ja kyselyaineiston säätiöiden jakaumat ovat hyvin samankaltaisia.

Taulukko 3.2. Suomen säätiöiden ja aineiston säätiöiden osuudet INCPO-pääloukkittain.

INCPO-luokitus	Kaikki säätiöt		Aineiston säätiöt	
	N	%	N	%
1. Kulttuuri ja harrastustoiminta	645	24,4	207	27,4
2. Koulutus ja tutkimus	569	21,4	183	24,1
3. Terveystenhoito	264	10,0	66	8,7
4. Sosiaalipalvelut	333	12,5	105	13,8
5. Ympäristö	60	2,3	16	2,1
6. Kehittäminen ja asuminen	488	18,3	116	15,3
7. Kansalaistoiminta ja edunvalvonta	40	1,5	10	1,4
8. Hyväntekeväisyys ja vapaaehtois-toiminta	17	0,6	7	0,9
9. Kansainvälinen toiminta	31	1,2	8	1,1
10. Uskonnot	66	2,5	10	1,3
11. Ammatti- ja elinkeinotoiminta	100	3,8	24	3,2
12. Muut	38	1,4	6	0,8
YHTEENSÄ	2651	100	758	100

³ INCPO-luokittelu (International Classification of Nonprofit Organisations) on kehitetty Johns Hopkins -yliopiston Comparatative Nonprofit Sector -hankkeessa 1990-luvun puolivälissä. Luokittelussa voittoa tavoittelemattoman sektorin toimijat jaotellaan toiminnan painopisteen mukaan 12 pääluokkaan, joista 7 on edelleen jaettu 2–4 alaluokkaan. (ks. luokittelusta tarkemmin esimerkiksi Salamon & Anheier 1997; Helander & Laaksonen 1999.)

Taulukossa 3.3. on esitetty rinnakkain kaikki Suomessa vuoden 2002 loppupuolelle mennessä rekisteröidyt säätiöt ja aineiston säätiöt alaluokat sisältävän INCPO-luokituksen mukaan. Suurin yksittäinen alaluokka on kulttuurin ja taiteiden alan säätiöt: kaikista säätiöistä 17 % ja aineiston säätiöistä 21 % kuuluu tähän luokkaan. Taloudellisen, sosiaalisen ja paikallisen kehittämisen alaluokan säätiöitä on kaikista säätiöistä noin 14 % ja aineiston säätiöistä noin 12 %. Tutkimuksen alan säätiöt ovat aineistossa hieman yliedustettuina kaikkiin säätiöihin nähden: kaikista säätiöistä noin 10 % on tutkimuksen alaryhmään luokitettavia säätiöitä ja aineistossa näitä säätiöitä on noin 12 %. Lievä yliedustus selittyy sillä, että lähes kaikki Säätiöiden ja rahastojen neuvottelukuntaan kuuluvat säätiöt ja yhdistykset palauttivat kyselylomakkeen ja neuvottelukunnan jäsenistöstä suurin osa tukee juuri tutkimusta. Kaiken kaikkiaan kyselyaineisto on hyvin samankaltainen kuin Herbertsin (2005) aineisto ja luokkien osuudet vastaavat hyvin perusjoukkoa. INCPO-luokituksen mukaan tarkasteltuna kaikilta eri luokkiin kuuluvilta säätiöiltä on saatu vastauksia kyselyyn ja myös pienet luokat ovat hyvin edustettuina.

Taulukko 3.3. Suomen säätiöiden ja aineiston säätiöiden tarkoitus INCPO-luokitteluna.

INCPO-luokitus	Kaikki säätiöt		Aineiston säätiöt	
	N	%	N	%
1. Kulttuuri ja harrastustoiminta				
1100 Kulttuuri ja taiteet	450	17,0	159	21,0
1200 Urheilu	121	4,6	33	4,4
1300 Muu virkistäytyminen	74	2,8	15	2,0
2. Koulutus ja tutkimus				
2100 Perus- ja keskiasteen koulutus	33	1,2	13	1,7
2200 Korkeakoulutus	81	3,1	29	3,8
2300 Muu koulutus	197	7,4	50	6,6
2400 Tutkimus	258	9,7	91	12,0
3. Terveystieteet				
3100 Sairaalat ja kuntoutuslaitokset	87	3,3	19	2,5
3200 Hoitokodit	109	4,1	25	3,3
3300 Mielenterveys ja kriisipalvelut	11	0,4	4	0,5
3400 Muut terveyspalvelut	57	2,2	18	2,4
4. Sosiaalipalvelut				
4100 Sosiaalipalvelut	83	3,1	29	3,8
4200 Häätäpu	125	4,7	34	4,5
4300 Tulotuki	125	4,7	42	5,5
5. Ympäristö				
5100 Ympäristö	36	1,4	12	1,6
5200 Eläinsuojelu	24	0,9	4	0,5
6. Kehittäminen ja asuminen				
6100 Taloudellinen, sosiaalinen ja paikallinen kehittäminen	369	13,9	91	12,0
6200 Asuminen	70	2,6	12	1,6
6300 Työllisyys ja valmennus	49	1,8	13	1,7
7. Kansalaistoiminta ja edunvalvonta				
7100 Kansalais- ja asianajo-organisaatiot	29	1,1	8	1,1
7200 Laki- ja oikeuspalvelut	2	0,1	0	0
7300 Poliittiset organisaatiot	9	0,3	2	0,3
8. Hyväntekeväisyys ja vapaaehtoistoiminta	17	0,6	7	0,9
9. Kansainvälinen toiminta	31	1,2	8	1,1
10. Uskonnot	66	2,5	10	1,3
11. Ammatti- ja elinkeinotoiminta	100	3,8	24	3,2
12. Muut	38	1,4	6	0,8
YHTEENSÄ	2651	100	758	100

Säätiöiden kielijakauma on kyselyaineistossa hyvin samankaltainen kuin Herbertsin (2005) aineistossa: säätiöistä noin 80 % on suomenkielisiä ja noin 12 % on kaksikielisiä säätiöitä (taulukko 3.4.). Ruotsinkielisiä säätiöitä on kaikista säätiöistä noin 10 % ja kyselyaineistossa noin 12 %. Ero on kuitenkin niin pieni, että ei voida puhua ruotsinkielisten säätiöiden ylliedustuksesta aineistossa.

Taulukko 3.4. Suomen säätiöiden ja aineiston säätiöiden kielijakauma.

Kieli	Kaikki säätiöt		Aineiston säätiöt	
	N	%	N	%
Suomenkielinen	2066	78	581	77
Ruotsinkielinen	271	10	88	12
Kaksikielinen	314	12	89	12
YHTEENSÄ	2651	100	758	100

Taulukossa 3.5. on esitetty rinnakkain kaikki Suomessa vuoden 2002 loppupuolelle mennessä rekisteröidyt säätiöt (Herberts 2005) sekä kyselyaineiston säätiöt kotipaikan mukaan lääneittäin tarkasteltuna. Säätiöiden kotipaikan luokittelu on tehty virallisen kuntaluokituksen mukaan ja lopuksi kunnat on sijoitettu lääneihin. Taulukosta nähdään, että otos vastaa hyvin säätiöiden perusjoukkoa myös kotipaikan mukaan. Säätiöistä reilulla puolella on kotipaikka Etelä-Suomen läänissä. Sekä kaikista säätiöistä että aineiston säätiöistä noin 40 % ilmoittaa säätiönsä kotipaikaksi Helsingin. Noin kolmasosalla säätiöistä on kotipaikka Länsi-Suomen läänissä ja joka kymmenennen säätiön kotipaikka sijaitsee Itä-Suomen läänissä.

Taulukko 3.5. Suomen säätiöiden ja aineiston säätiöiden kotipaikka lääneittäin.

Lääni	Kaikki säätiöt		Aineiston säätiöt	
	N	%	N	%
Etelä-Suomen lääni	1465	55	419	55
Länsi-Suomen lääni	774	29	240	32
Itä-Suomen lääni	207	8	49	7
Oulun lääni	123	5	31	4
Lapin lääni	62	2	14	2
Ahvenanmaan maakunta	20	1	5	1
YHTEENSÄ	2651	100	758	100

Yleisesti ottaen voidaan kerätyn aineiston sanoa vastaavan hyvin Herbertsin tekemiä luokitteluja, sillä otos edustaa hyvin Suomen säätiöitä niin rekisteröintivuoden, INCPO-luokittelun, kielen kuin kotipaikankin mukaan tarkasteltuna. Lisäksi mukana otoksessa ovat lähes kaikki Suomen suurimmat apurahoja ja palkintoja jakavat säätiöt ja yhdistykset, joten myös tässä suhteessa kyselyaineistoa voidaan pitää edustavana.

4. Suomen säätiökenttä

Seuraavassa tarkastellaan Suomen säätiökenttää kyselyyn vastanneiden 788 säätiön antamien tietojen perusteella. Mukana aineistossa on sekä apurahoja jakavia säätiöitä sekä laitossäätiöitä, joiden toimintatavat ja profiili eroavat toisistaan paljon. Monipuolisemman kuvan saamiseksi analysoidaan aineistoa Anheierin (2001) säätiötyypittelyn, INCPO-luokituksen sekä säätiön kielen mukaan.

Aineiston säätiöt jaettiin Anheierin (2001) säätiötyypittelyn mukaan apurahoja jakaviin säätiöihin, toiminnallisiin säätiöihin sekä sekatyypin mukaisiin säätiöihin (n=620). Säätiöt luokiteltiin eri tyyppeihin niiden ilmoittaman menorakenteen perusteella (liite 1, kysymys 9). Tyypittely tehtiin säätiöiden vuoden 2001 menojen perusteella, sillä kyseisen vuoden menorakenne on lähemmän tarkastelun kohteena myös jatkossa. Säätiöiden jakoa eri tyyppeihin ei voida yhden vuoden menorakenteen perusteella tehdä täysin luotettavasti ja tyypittely onkin *suuntaa-antava*. Säätiötyypittelyn mahdollistamiseksi kunkin säätiön jakamat apurahat, avustukset ja palkinnot sekä säätiön muuhun tarkoituksen mukaiseen toimintaan käyttämät menot laskettiin yhteen. Muuhun tarkoituksen mukaiseen toimintaan käytetyillä menoilla tarkoitetaan muun muassa säätiön omia toimintamuotoja, kuten projekteja, hankkeita ja ohjelmia, joiden kautta säätiöt toteuttavat tarkoitustaan. Muuhun tarkoituksen mukaiseen toimintaan käytettyihin menoihin lukeutuvat myös esimerkiksi oppilaitoksen, museon tai muun vastaavan laitoksen ylläpitokulut. Uudelleenluokittelussa muut kulut -menoryhmä on jätetty pois, sillä tyypittely perustuu säätiön jakamien apurahojen, avustusten ja palkintojen sekä muun tarkoituksen mukaisen toiminnan menojen suhteeseen.

Apurahoja jakaviksi säätiöiksi on tyypittelyn mukaan määritelty ne säätiöt, jotka ovat jakaneet menoistaan vähintään 90 % avustuksia, apurahoja tai palkintoja ja ovat käyttäneet rahaa säätiön muuhun tarkoituksen mukaiseen toimintaan korkeintaan 10 % menoistaan. Tällä ehdolla apurahoja jakaviksi säätiöiksi määrittäyty aineistosta 42 % eli 262 säätiötä. *Toiminnallisiksi säätiöiksi* voidaan tyypittelyn perusteella taas määritellä ne säätiöt, jotka ovat jakaneet menoistaan korkeintaan 10 % apurahoja, avustuksia tai palkintoja, mutta ovat käyttäneet säätiön muuhun tarkoituksen mukaiseen toimintaan vähintään 90 % menoistaan. Näitä toiminnallisia säätiöitä on aineistossa edellisellä ehdolla 198 kappaletta (32 %).

Jakoehto on jyrkkä (jakosuhteet joko 90:10 tai 10:90), mutta näin mukaan saadaan juuri tietäntyyppiset säätiöt. *Sekamallin mukaisia säätiöitä* ovat ne säätiöt, jotka ovat jakaneet sekä avustuksia, apurahoja tai palkintoja sekä käyttäneet varojaan säätiön muuhun tarkoitusta toteuttavaan toimintaan eri osuuksina menoistaan kuin apurahoja jakavat säätiöt ja toiminnalliset säätiöt. Sekamallin mukaisia säätiöitä on aineistossa 160 säätiötä (26 %).

Aineiston säätiöt luokiteltiin Herbertsin (2005) aineiston avulla INCPO-luokkiin (n=758, vrt. taulukot 3.2. ja 3.3.). INCPO-luokittelun 12 pääluokkaa tiivistettiin *viiteen luokkaan*: 1) kulttuuri ja harrastustoiminta, 2) koulutus ja tutkimus, 3) terveydenhuolto ja sosiaalipalvelut, 4) kehittäminen ja asuminen ja 5) muut. Aineiston säätiöistä noin 27 % kuuluu kulttuurin ja harrastustoiminnan alan säätiöihin ja noin 24 % on koulutuksen ja tutkimuksen alalla toimivia säätiöitä. Terveydenhuollon ja sosiaalipalveluiden alan säätiöitä on aineistossa noin 23 % sekä kehittämisen ja asumisen alan säätiöitä noin 15 %. Muiden kuin edellä mainittujen alojen säätiöitä on aineistossa yhteensä noin 10 %, ja niitä tarkastellaan yhtenä luokkana.

Aineistoa tarkastellaan myös säätiön kielen mukaan. Tällä halutaan selvittää, eroavatko säätiöt tiettyjen ominaisuuksien suhteen kielen mukaan. Säätiön kieli on päätelty sen ensimmäisen nimen kielen perusteella. Joidenkin säätiöiden kohdalla on tukeuduttu myös Herbertsin (2005) aineistoon ja epäselvissä tapauksissa säätiön kieli on tarkistettu vielä Verohallinnon ja Patentti- ja rekisterihallituksen ylläpitämästä yritys- ja yhteisötietokannasta. Aineiston säätiöistä 674 (86 %) on suomenkielisiä ja ruotsinkielisiä säätiöitä on 109 (14 %) (n=783).

4.1. Säätiöiden peruspiirteitä

Aineiston perusteella suurin osa Suomen säätiöistä on itsenäisiä: yli 80 % vastaajista on luokitellut säätiönsä itsenäiseksi (taulukko 4.1., n=787). Rekisteröidyt yhdistykset on luettu tässä itsenäisiksi säätiöiksi, sillä ne myöntävät vuosittain merkittäviä apurahoja ja toimivat apurahoja jakavien säätiöiden tavoin vaikkakin yhdistyslainsäädännön puitteissa. Julkisen viranomaisen perustamia ja/tai rahoittamia säätiöitä on noin joka kymmenes säätiö. Käytetyn lomakkeen säätiötyypittely ei sovi Suomen säätiökenttään kovinkaan hyvin, sillä samaan säätiötyyppiin luokituu muun muassa erilaisen rahoituspohjan omaavia säätiöitä (vrt. apuraha- ja toiminnalliset säätiöt, myös luku 2.2.). Muun säätiötyypin mukaiset säätiöt ovat aineistossa muun muassa yleishyödyllisiä, yhdistyssidonnaisia ja epäitsenäisiä säätiöitä.

Taulukko 4.1. Säätiöiden tyypittely.

Säätiötyypittely	N	%
Itsenäinen säätiö	646	82
Yrityssidonnainen säätiö	46	6
Julkisen viranomaisen perustama ja/tai rahoittama säätiö	82	10
Muu säätiö	13	2
YHTEENSÄ	787	100

Taulukossa 4.2. on tarkasteltu säätiöitä kielen mukaan säätiötyypeittäin (n=782). Kielen mukaan tarkasteltuna huomataan yrityssidonnaisista säätiöistä olevan ruotsinkielisiä 17 %, kun suomenkielisiä vastaavia säätiöitä on aineistossa vain 4 %. Julkisen viranomaisen perustamista ja/tai rahoittamista säätiöistä taas noin 11 % on suomenkielisiä, kun ruotsinkielisten säätiöiden vastaava osuus on noin 5 %. Erot yrityssidonnaisten ja julkisen viranomaisen perustamista ja/tai rahoittamista säätiöiden osuuksissa ovat kielen mukaan tarkasteltuna tilastollisesti merkitseviä: aineistossa havaittiin ruotsinkielisiä yrityssidonnaisia säätiöitä odotettua enemmän ja julkisen viranomaisen perustamia ja/tai rahoittamia säätiöitä taas odotettua vähemmän. Eroja ei kielen mukaan ollut itsenäisten ja muun tyyppin säätiöiden osuuksissa.

Taulukko 4.2. Säätiöiden jakauma lomakkeen säätiötyypittelyn ja kielen mukaan.

Säätiötyypittely	Suomenkielinen		Ruotsinkielinen	
	N	%	N	%
Itsenäinen säätiö	560	83	83	77
Yrityssidonnainen säätiö	28	4	18	17
Julkisen viranomaisen perustama ja/tai rahoittama säätiö	75	11	5	5
Muu säätiö	11	2	2	2
YHTEENSÄ	674	100	108	100

$$X^2(3) = 29.08, p = .000$$

Taulukossa 4.3. on tarkasteltu säätiöiden jakaumaa Anheierin (2001) säätiötyyppien mukaan kyselyn säätiötyypittelyn luokissa (n=620). Lomakkeen säätiötyypittelyn mukaan tarkasteltuna huomataan, että apurahasäätiöissä on odotettua enemmän yrityssidonnaisia säätiöitä ja taas odotettua vähemmän julkisen viranomaisen perustamia ja/tai rahoittamia säätiöitä. Toiminnallisissa säätiöissä on puolestaan odotettua vähemmän itsenäisiä ja yrityssidonnaisia säätiöitä, kun taas julkisen viranomaisen perustamia ja/tai rahoittamia säätiöitä on odotettua huomattavasti enemmän. Nämä erot olivat myös tilastollisesti merkitseviä. Tyypillisesti kuitenkin niin apurahasäätiöt, toiminnalliset säätiöt kuin sekamallinkin mukaiset säätiöt

ovat itsenäisiä. Yrityssidonnaisia säätiöitä on eniten apurahasäätiöissä ja julkisen viranomaisen perustamat ja/tai rahoittamat säätiöt ovat tyypillisesti toiminnallisia säätiöitä (vrt. laitossäätiöt).

Taulukko 4.3. Säätiöiden jakauma Anheierin (2001) säätiötyyppien ja lomakkeen säätiötyypittelyn mukaan.

Säätiötyypittely	Apurahasäätiöt		Toimintasäätiöt		Sekamallin säätiöt	
	N	%	N	%	N	%
Itsenäinen säätiö	220	84	150	76	141	88
Yrityssidonnainen säätiö	28	11	5	3	5	3
Julkisen viranomaisen perustama ja/tai rahoittama säätiö	10	4	41	21	13	8
Muu säätiö	4	2	2	1	1	1
YHTEENSÄ	262	100	198	100	160	100

$\chi^2(6) = 50.13, p = .000$

Taulukossa 1 (liite 2) on tarkasteltu säätiöiden jakaumaa INCPO-luokituksen ja lomakkeen säätiötyypittelyn mukaan. Yrityssidonnaisia säätiöitä on eniten kehittämisen ja asumisen alan säätiöissä, kun taas julkisen viranomaisen perustamia ja/tai rahoittamia säätiöitä on eniten terveydenhuollon ja sosiaalipalvelujen sekä kulttuurin ja harrastustoiminnan aloilla toimivissa säätiöissä (vrt. laitossäätiöt). INCPO-luokituksen mukaan ei eri säätiötyyppeihin kuuluvien säätiöiden osuuksissa havaittu tilastollisesti merkitseviä eroja.

Kulttuurin ja harrastustoiminnan sekä terveyden ja sosiaalipalvelujen alojen säätiöistä runsas 40 % on toiminnallisia säätiöitä (taulukko 4.4., n=608). Toiminnallisten säätiöiden suuri osuus kyseisten alojen säätiöissä selittyy laitossäätiöillä: mukana aineistossa on runsaasti muun muassa museoita tai taitelijataloja ylläpitäviä säätiöitä sekä vammaisille tai vanhuksille sosiaali- ja terveysalan tukipalveluja tarjoavia säätiöitä. Koulutuksen ja tutkimuksen alan säätiöistä noin puolet on apurahasäätiöitä. Aineistossa havaittiin odotettua enemmän kulttuurin ja harrastustoiminnan sekä terveydenhuollon ja sosiaalipalvelujen alan toiminnallisia säätiöitä. Kulttuurin ja harrastustoiminnan alan apurahasäätiöitä oli aineistossa odotettua vähemmän. Koulutuksen ja tutkimuksen alan säätiöissä oli taas odotettua enemmän apurahasäätiöitä ja odotettua vähemmän toiminnallisia säätiöitä. Erot olivat tilastollisesti merkitseviä.

Taulukko 4.4. Säätiöiden jakauma Anheierin (2001) säätiötyyppien ja INCPO-luokkien mukaan.

INCPO-luokka	Apurahasäätiöt		Toimintasäätiöt		Sekamallin säätiöt		Yhteensä	
	N	%	N	%	N	%	N	%
Kulttuuri ja harrastustoiminta	52	33	69	43	38	24	159	100
Koulutus ja tutkimus	83	52	29	18	48	30	160	100
Terveydenhuolto ja sosiaalipalvelut	50	38	58	44	23	18	131	100
Kehittäminen ja asuminen	39	42	24	26	29	32	92	100
Muut	32	49	16	24	18	27	66	100

$$X^2(8) = 38.41, p = .000$$

Noin puolta aineiston säätiötä on ollut perustamassa yksityinen henkilö (taulukko 4.5., n=788). Noin 40 % säätiöistä on perustanut tai ollut mukana perustamassa muu yksityinen yhteisö tai säätiö. Yhteensä noin neljäsosassa säätiöistä on perustajana ollut yritys tai julkiset viranomaiset. Erillislain perusteella on perustettu kolme aineiston säätiötä. On huomattava, että säätiön on voinut perustaa yksi tai useampi taho ja seuraavien perustajatahoja koskevien taulukoiden luvut perustuvatkin vastaajien antamiin yhteen tai useampaan vastausvaihtoehtoon.

Taulukko 4.5. Säätiöiden perustajat.

Säätiön perustajat	N	%
Yksityinen henkilö/henkilöt	392	50
Yritys/yritykset	96	12
Muu yksityinen yhteisö tai säätiö	298	38
Julkiset viranomaiset	121	15
Erillislain perusteella	3	0

Tarkasteltaessa säätiöiden jakaumaa kielen mukaan perustajatahojen luokissa (n=779), huomataan, että suomenkielisiä ovat tyypillisesti ne säätiöt, jotka ovat muun yksityisen yhteisön tai säätiön tai julkisten viranomaisten perustamia. Noin viidenneksessä ruotsinkielisiä säätiöitä on perustajatahona ollut yritys tai yksityinen henkilö (vrt. taulukko 4.2.) Taulukossa 4.6 on tarkasteltu säätiöiden perustajatahojen jakaumaa Anheierin (2001) säätiötyypittelyn mukaan (n=619). Taulukosta nähdään, että noin puolta aineiston apurahasäätiöistä on ollut perustamassa yksityinen henkilö. Myös yritykset ovat tyypillisesti olleet perustamassa apurahoja

jakavia säätiöitä. Toiminnallisia säätiöitä ovat puolestaan olleet perustamassa useimmiten julkiset viranomaiset (65 %) ja muu yksityinen yhteisö tai säätiö (38 %). Sekamallin mukaisista säätiöistä ei voida selvästi erottaa tyypillisiä perustajatahoja: sekamallin säätiöitä on ollut perustamassa lähes yhtä usein niin muu yksityinen yhteisö tai säätiö (28 %), yksityinen henkilö (27 %) kuin yritys (25 %).

Taulukko 4.6. Säätiöiden jakauma Anheierin (2001) säätiötyyppien ja perustajatahojen mukaan.

Säätiön perustajat	Apurahasäätiöt		Toimintasäätiöt		Sekamallin säätiöt	
	N	%	N	%	N	%
Yksityinen henkilö/henkilöt	155	50	75	24	83	27
Yritys/yritykset	36	47	22	29	19	25
Muu yksityinen yhteisö tai säätiö	78	34	87	38	64	28
Julkiset viranomaiset	16	17	60	65	16	17
Erillislain perusteella	2	67	0	0	1	33

Taulukosta 2 (liite 2) havaitaan, että yksityinen henkilö tai yritys on ollut perustamassa lähes kolmasosaa kulttuurin ja harrastustoiminnan sekä koulutuksen ja tutkimuksen alan säätiöistä. Muu yksityinen yhteisö tai säätiö tai julkiset viranomaiset ovat puolestaan olleet useimmin perustamassa kulttuurin ja harrastustoiminnan sekä terveydenhuollon ja sosiaalipalvelujen alojen säätiöitä.

Aineiston säätiöistä lähes neljännes on perustettu 1990-luvulla ja yhteensä noin neljännes on perustettu vuosina 1960–1979 (taulukko 4.7., n=786). Noin 16 % säätiöistä on perustettu 1980-luvulla (vrt. myös taulukko 3.1.). Aineiston vanhimmat, yhä toimivat säätiöt on perustettu 1880-luvun lopulla, kun taas aineiston vanhimmat yhdistykset on perustettu jo 1830-luvulla. Tarkasteltaessa säätiöiden perustamisvuotta säätiötyyppien mukaan huomataan, että apurahasäätiöistä noin 30 % on perustettu ennen vuotta 1950, kun vastaava osuus toiminnallisissa säätiöissä on noin 12 % ja sekamallin mukaisissa säätiöissä noin 24 %. Kuitenkin vertailtaessa apurahasäätiöiden ja sekamallin mukaisten säätiöiden keskimääräisiä perustamiskäytäntöjä ei niiden välillä havaita tilastollisesti merkitsevää eroa. Tämä johtuu siitä, että apurahasäätiöt ja sekamallin mukaiset säätiöt ovat monessa suhteessa hyvin samantyyppisiä (vrt. Suomessa apurahoja jakavat säätiöt).

Taulukko 4.7. Eri vuosikymmeninä perustettujen säätiöiden määrät säätiötyyppien mukaan.

Perustamisvuosi	Apurahäsäätiöt		Toimintasäätiöt		Sekamallin säätiöt		Kaikki säätiöt	
	N	%	N	%	N	%	N	%
ennen v. 1899	3	1	0	0	1	1	5	1
1900–1909	1	0	1	1	1	1	3	0
1910–1919	4	2	0	0	4	3	8	1
1920–1929	4	2	3	2	0	0	12	2
1930–1939	25	10	6	3	7	4	47	6
1940–1949	39	15	11	6	24	15	81	10
1950–1959	25	10	16	8	28	18	84	11
1960–1969	28	11	31	16	24	15	93	12
1970–1979	33	13	31	16	21	13	97	12
1980–1989	38	15	38	19	22	14	124	16
1990–1999	57	22	58	29	23	15	180	23
2000–2003	5	2	3	2	4	3	52	7
YHTEENSÄ	262	100	198	100	159	100	786	100

Tarkasteltaessa luokittelematonta perustamisvuosi-muuttujaa huomataan, että apuraha- ja sekamallin mukaiset säätiöt ovat aineistossa selkeästi toiminnallisia säätiöitä vanhempia: toiminnalliset säätiöt on keskimäärin perustettu vuonna 1976, kun taas apuraha- ja sekamallin mukaiset säätiöt on keskimäärin perustettu vuonna 1966. Ero on tilastollisesti erittäin merkitsevä ($F(2, 618) = 11.94, p = .000$). Kun tarkastellaan luokittelematonta perustamisvuosi-muuttujaa säätiön kielen mukaan, huomataan, että ruotsinkieliset säätiöt ovat keskimäärin suomenkielisiä säätiöitä vanhempia. Aineiston ruotsinkieliset säätiöt on perustettu keskimäärin vuonna 1962, kun taas suomenkielisten säätiöiden keskimääräinen perustamisvuosi on 1972. INCPO-luokkien mukaan tarkasteltaessa huomataan koulutuksen ja tutkimuksen sekä kehittämisen ja asumisen alojen säätiöiden olevan keskimäärin vanhempia ja vastaavasti taas kulttuurin ja harrastustoiminnan alan säätiöiden nuorempia (liite 2, taulukko 3). Ero on tilastollisesti merkitsevä ($F(3, 754) = 3.37, p = .018$).

4.2. Säätiöiden työllistävyys

Aineiston säätiöiden palveluksessa oli vuonna 2001 yhteensä noin 5600 henkilöä ja vuonna 2002 noin 5900 henkilöä (taulukko 4.8., $n=702$). Säätiön palveluksessa oleviksi lasketaan henkilöt, jotka ovat säätiöön työsuhteessa. Konsultteja ei lasketa henkilöstöön kuuluviksi. Henkilötyövuosiksi muutettuna (yksi henkilötyövuosi vastaa yhden henkilön täysiaikaista

yhden vuoden työpanosta) säätiöiden palveluksessa oli vuonna 2001 noin 3300 henkilöä ja vuonna 2002 noin 3500 henkilöä. Keskimäärin säätiöiden palveluksessa oli vuonna 2001 noin 8,0 henkilöä ja vuonna 2002 noin 8,4 henkilöä, joka on henkilötyövuosina vuoden 2001 osalta 4,7 ja vuoden 2002 osalta noin 5,0. Keskimääräisiä lukuja nostavat kuitenkin huomattavasti muutamat säätiöt, joiden palveluksessa on paljon henkilöstöä: tarkasteluvuosina *noin kahdella kolmasosalla aineiston säätiöistä ei ollut lainkaan palkattua henkilöstöä* ja noin neljännes vastaajista ilmoitti säätiön palveluksessa olevan korkeintaan viisi työntekijää.

Taulukko 4.8. Työsuhteessa olevan henkilöstön ja vapaaehtoistyöntekijöiden määrä säätiöissä vuosina 2001 ja 2002.

Työntekijät ja vapaaehtoistyöntekijät	2001	2002
Työntekijöiden yhteismäärä	5627	5905
Työntekijöitä keskimäärin/säätiö	8,0	8,4
Työntekijämäärän vaihtelu	0–370	0–381
Työntekijöiden yhteismäärä henkilötyövuosina	3313	3497
Henkilötyövuosia keskimäärin/säätiö	4,7	5,0
Henkilötyövuosien määrän vaihtelu	0–314	0–328
Vapaaehtoistyöntekijöiden yhteismäärä	5530	5679
Vapaaehtoistyöntekijöitä keskimäärin/säätiö	8,0	8,2
Vapaaehtoistyöntekijöiden määrän vaihtelu	0–350	0–360
Vapaaehtoistyöntekijöiden yhteismäärä henkilötyövuosina	203	209
Henkilötyövuosia keskimäärin/säätiö	0,3	0,3
Henkilötyövuosien määrän vaihtelu	0–40	0–40

Vapaaehtoistyöntekijöitä aineiston säätiöissä oli yhteensä vuonna 2001 noin 5500 ja vuonna 2002 noin 5700 henkilöä (taulukko 4.8., n=692). Vapaaehtoistyöntekijöillä tarkoitetaan henkilöitä, jotka työskentelevät säätiön palveluksessa ilman palkkaa (esimerkiksi hallituksen jäsenet, asiantuntijat ja keräysten suorittajat) tai saavat työstään vain nimellisen korvauksen (esimerkiksi kokouspalkkio luottamustoimista, kulukorvaukset). Henkilötyövuosiksi muutettuna säätiöissä työskenteli vapaaehtoistyöntekijöinä vuonna 2001 noin 203 henkilöä ja vuonna 2002 noin 209 henkilöä. Vapaaehtoistyöntekijöitä säätiöissä oli keskimäärin vuonna 2002 noin 8,0 ja vuonna 2002 noin 8,2 henkilöä. Henkilötyövuosiksi muutettuna tämä on molempien vuosien osalta noin 0,3 henkilötyövuotta. Myös tässä keskimääräisiä vapaaehtoistyöntekijöitä koskevia lukuja nostavat muutamat säätiöt, joissa on runsaasti vapaaehtoistyöntekijöitä. *Noin kolmanneksella aineiston säätiöistä oli tarkasteluvuosina korkeintaan kolme vapaaehtoistyöntekijää ja vain noin 10 % vastaajista ilmoitti säätiössään toimivan yli 15 vapaaehtoistyöntekijää.* Säätiöiden työntekijöiden tai vapaaehtoistyöntekijöiden määrissä näyttäisi olevan hieman kasvua, mutta kahden vuoden tietojen perusteella ei kuitenkaan voi tehdä luotettavia päätelmiä määrien mahdollisista kehityssuunnista.

Taulukossa 4.9. on esitetty työsuhteessa olevan henkilöstön ja vapaaehtoistyöntekijöiden määrä erityyppisissä säätiöissä vuosina 2001 ja 2002. Apurahasäätiöiden palveluksessa oli vuonna 2001 noin 550 henkilöä (henkilötyövuosina noin 283 henkilöä) ja vuonna 2002 noin 540 henkilöä (henkilötyövuosina noin 286 henkilöä) (n=253). Toiminnallisiin säätiöihin verrattuna apurahasäätiöiden palveluksessa oli odotetusti huomattavasti vähemmän henkilöitä: vuonna 2001 toiminnallisissa säätiöissä työskenteli noin 4400 henkilöä ja vuonna 2002 lähes 4700 henkilöä, joka henkilötyövuosiksi muutettuna lähes 3000 henkilötyövuotta (n=170). Selkeä ero näkyy myös keskimäärin palveluksessa olevien henkilöiden määrissä: apurahasäätiöissä työskenteli keskimäärin kaksi henkilöä, kun taas toiminnallisissa säätiöissä oli keskimäärin palveluksessa lähes 30 henkilöä. Toiminnallisten säätiöiden suuri työllistävyys selittyy tässä laitossäätiöillä, joissa on tavallisesti huomattava määrä palkattua kokoaikaista henkilöstöä (muun muassa opetus- ja hoitohenkilöstö). Myös Helanderin ja Laaksosen (1999) mukaan säätiöiden palkkaama henkilöstö painottuu koulutuksen ja tutkimuksen sekä terveydenhuollon alojen säätiöihin. Sekamallin mukaisissa säätiöissä oli vähiten työsuhteessa olevaa henkilöstöä, joka myös henkilötyövuosina oli vähiten (n=151).

Taulukko 4.9. Työsuhteessa olevan henkilöstön ja vapaaehtoistyöntekijöiden määrä säätiöissä vuosina 2001 ja 2002 Anheierin (2001) säätiötyyppien mukaan.

Työntekijät ja vapaaehtoistyöntekijät	Apurahasäätiöt		Toimintasäätiöt		Sekamallin säätiöt	
	2001	2002	2001	2002	2001	2002
Työntekijöiden yhteismäärä	546	537	4420	4679	450	463
Työntekijöitä keskimäärin/säätiö	2,2	2,1	26,0	27,5	3,0	3,1
Työntekijämäärän vaihtelu	0–305	0–283	0–370	0–381	0–69	0–79
Työntekijöiden yhteismäärä henkilötyövuosina	283	286	2613	2773	257	264
Henkilötyövuosia keskimäärin/säätiö	1,1	1,1	15,4	16,3	1,7	1,8
Henkilötyövuosien määrän vaihtelu	0–145	0–140	0–314	0–328	0–43	0–50
Vapaaehtoistyöntekijöiden yhteismäärä	2062	2098	1503	1559	1307	1350
Vapaaehtoistyöntekijöitä keskimäärin/säätiö	8,4	8,5	8,5	8,9	8,7	9,0
Vapaaehtoistyöntekijöiden määrän vaihtelu	0–344	0–360	0–350	0–350	0–115	0–115
Vapaaehtoistyöntekijöiden yhteismäärä henkilötyövuosina	37,4	39,4	79,1	83,1	73,7	74,3
Henkilötyövuosia keskimäärin/säätiö	0,2	0,2	0,4	0,5	0,5	0,5
Henkilötyövuosien määrän vaihtelu	0–11	0–12	0–20	0–20	0–40	0–40

Erityyppisissä säätiöissä työskentelevien vapaaehtoistyöntekijöiden määrästä huomataan, että apurahasäätiöissä työskentelee huomattava määrä vapaaehtoisia: molempina tarkasteluvuosina vapaaehtoistyöntekijöitä oli yhteensä noin 2100 (taulukko 4.9., n=246). Suurta lukua selittävät erilaisissa luottamustoimissa toimivien henkilöiden määrä: apurahoja jakavilla säätiöillä on usein erilaisia työ- ja asiantuntijaryhmiä, joissa päätetään muun muassa apurahojen saajista. Asiantuntijoina toimivat henkilöt työskentelevät tavallisesti palkkioperusteisesti ja lyhytaikaisesti, mistä kertoo myös vapaaehtoistyöntekijöiden pieni määrä henkilötyövuosina mitattuna. Toiminnallisissa säätiöissä vapaaehtoistyöntekijöiden määrä on pienempi kuin apurahasäätiöissä, mutta henkilötyövuosina taas suurempi. Toiminnallisissa säätiöissä työskenteli vapaaehtoisena vuonna 2001 noin 1500 henkilöä ja vuonna 2002 liki 1600 henkilöä, mikä on henkilötyövuosina noin 80 (n=176). Myös vapaaehtoistyöntekijöiden määrässä sekamallin mukaiset säätiöt työllistävät vähiten, vaikka luvut ovatkin sekä henkilöiden määränä että henkilötyövuosina lähellä toiminnallisten säätiöiden vastaavia lukuja (n=150). Säätiöiden työllistävyydessä ei havaittu kielen mukaan tilastollisesti merkitseviä eroja eli säätiön kielen ei voida sanoa ennustavan säätiön palveluksessa olevan henkilöstön tai vapaaehtoistyöntekijöiden määrää.

Terveydenhuollon ja sosiaalipalvelujen alan säätiöiden palveluksessa on koulutuksen ja tutkimuksen alan säätiöiden ohella eniten työntekijöitä: vuonna 2002 terveydenhuollon ja sosiaalipalvelujen alan säätiöissä työskenteli lähes 2100 työntekijää ja vastaavasti koulutuksen ja tutkimuksen alan säätiöissä noin 1850 työntekijää (liite 2, taulukko 4). Terveydenhuollon ja sosiaalipalvelujen alan säätiöistä lähes puolet oli Anheilerin (2001) säätiötyyppittelyn mukaan toiminnallisia säätiöitä, joiden palveluksessa on tyypillisesti runsaasti työntekijöitä (vrt. edellinen taulukko, myös Helander & Laaksonen 1999). Työntekijöiden määrä on terveydenhuollon ja sosiaalipalvelujen alan säätiöissä suurin myös henkilötyövuosina mitattuna. Eniten vapaaehtoistyöntekijöitä oli puolestaan kulttuurin ja harrastustoiminnan alan säätiöissä: vuonna 2002 näissä säätiöissä toimi yhteensä lähes 1800 vapaaehtoistyöntekijää, mikä vastaa noin sataa henkilötyövuotta.

4.3. Säätiöiden talous

4.3.1. Varallisuus

Lomakkeessa kysyttiin säätiöiden omaisuuden kirjanpitoarvoa taseiden mukaan (ns. book value) sekä käypää arvoa (ns. market value) vuosina 2001 ja 2002. Säätiöiden omaisuuden kirjanpitoarvo taseiden mukaan oli vuonna

2001 yhteensä noin 5,2 miljardia euroa ja vuonna 2002 noin 4,9 miljardia euroa (n=716). Puolella näistä säätiöistä omaisuuden kirjanpitoarvo oli tarkasteluvuosina korkeintaan noin 400 000 euroa, kun taas noin neljäsosalla säätiöistä omaisuuden kirjanpitoarvo oli yli kaksi miljoonaa euroa. Säätiöiden kokonaisvarallisuus on merkittävä summa: jos aineiston säätiöiden ja yhdistysten noin 5 miljardin euron omaisuus suhteutettaisiin Suomen väkilukuun, olisi summa noin 1000 euroa per kansalainen.

Taulukossa 4.10. on esitetty säätiöiden omaisuuden kirjanpitoarvo taiteiden mukaan sekä käypä arvo vuosilta 2001 ja 2002 niiden säätiöiden kohdalta, jotka ovat vastanneet molempia vuosia koskeviin molempiin kysymyksiin, jolloin luvut ovat vertailukelpoisia (n=524). Säätiöiden varallisuus on sekä omaisuuden kirjanpitoarvon että käyvän arvon mukaan hieinan laskenut: vuonna 2001 säätiöiden omaisuus kirjanpitoarvon mukaan oli yhteensä noin 4,1 miljardia euroa ja vuonna 2002 noin 3,8 miljardia euroa. Omaisuuden käypä arvo oli yhteensä vuonna 2001 noin 6,3 miljardia euroa ja vuonna 2002 noin 5,3 miljardia euroa. Kokonaisvarallisuuden arvon lasku selittyy enimmäkseen arvopaperisalkkujen arvon laskulla ja sijoitustappioilla. Keskimäärin säätiön varallisuus omaisuuden kirjanpitoarvon mukaan oli vuonna 2001 noin 7,8 miljoonaa euroa ja vuonna 2002 noin 7,2 miljoonaa euroa, mutta keskimääräisiä lukuja nostavat kuitenkin muutamat hyvin varakkaat säätiöt. Säätiöiden varallisuus vaihtelee paljon: pienimmillä säätiöillä on varallisuutta vain muutama tuhat euroa, kun taas joillakin suurilla säätiöillä varallisuus on useita satoja miljoonia euroja (vrt. myös taulukko 4.12.).

Taulukko 4.10. Säätiöiden kokonaisvarallisuus omaisuuden kirjanpitoarvon ja käyvän arvon mukaan vuosina 2001 ja 2002.

Kokonaisvarallisuus	Varallisuus euroina
Omaisuus kirjanpitoarvon mukaan yhteensä, 2001	4 105 471 000
Omaisuus kirjanpitoarvon mukaan keskimäärin/säätiö	7 835 000
Omaisuuden vaihtelu kirjanpitoarvon mukaan	1 000–831 877 000
Omaisuus käyvän arvon mukaan yhteensä, 2001	6 263 379 000
Omaisuus käyvän arvon mukaan keskimäärin/säätiö	11 953 000
Omaisuuden vaihtelu käyvän arvon mukaan	1 000–1 092 835 000
Omaisuus kirjanpitoarvon mukaan yhteensä, 2002	3 769 313 000
Omaisuus kirjanpitoarvon mukaan keskimäärin/säätiö	7 193 000
Omaisuuden vaihtelu kirjanpitoarvon mukaan	1 000–768 896 000
Omaisuus käyvän arvon mukaan yhteensä, 2002	5 289 671 000
Omaisuus käyvän arvon mukaan keskimäärin/säätiö	10 095 000
Omaisuuden vaihtelu käyvän arvon mukaan	1 000–809 761 000

Aineiston 15 varakkaimman säätiön omaisuuden kirjanpitoarvo taiteiden mukaan oli vuonna 2001 yhteensä noin 3,1 miljardia euroa, mikä on noin 75 % kaikkien aineiston säätiöiden vastaavasta varallisuudesta

yhteensä (taulukko 4.11.). Säätiöiden varallisuus näyttääkin keskittyneen pienelle osalle suomalaisia säätiöitä. 15 varakkainta säätiötä olivat muutamaa poikkeusta lukuun ottamatta samat myös vuonna 2002.

Taulukko 4.11. Suomen 15 varakkainta säätiötä vuoden 2001 omaisuuden kirjanpitoarvon mukaan.

Säätiön nimi		Varallisuus euroina
1.	Svenska Kulturfonden ¹	831 877 000
2.	Sigrid Juselius Stiftelse	637 000 000
3.	Suomen Kulttuurirahasto	441 000 000
4.	Stiftelsen för Åbo Akademi	220 005 000
5.	Tampereen Vuokratalosäätiö, VTS-kodit	215 860 000
6.	Jenny ja Antti Wihurin rahasto	142 000 000
7.	Brita Maria Renlunds Minne	132 453 000
8.	Svenska Litteratursällskapet i Finland r.f.	124 662 000
9.	Emil Aaltosen Säätiö	104 500 000
10.	Föreningen Konstsamfundet r.f.	104 460 000
11.	Päivikki ja Sakari Sohlbergin säätiö	88 679 000
12.	Keski-Suomen opiskelija-asuntosäätiö, KOAS	68 500 000
13.	Liikesivistysrahaston kannatusyhdistys ry	60 848 000
14.	Gösta Serlachius Konststiftelse, Gösta Serlachiuksen Taidesäätiö	51 570 000
15.	Suomen naisten huoltosäätiö	51 272 000

¹ Svenska Kulturfonden on Svenska Litteratursällskapet i Finland rf:n omistama ja hallinnoima ns. epäitsenäinen säätiö.

Taulukossa 4.12. on luokiteltu aineiston säätiöt vuoden 2001 omaisuuden kirjanpitoarvon mukaan viiteen luokkaan jatkotarkasteluja varten (n=722). Säätiöistä noin neljännes sijoittuu pienimpään varallisuusluokkaan, jossa säätiön varallisuus on alle 100 000 euroa. Noin kaksi kolmasosa säätiöistä sijoittuu toiseen (varallisuus 100 001–500 000 euroa) tai kolmanteen varallisuusluokkaan (varallisuus 500 0001–5 000 000 euroa). Kahden suurimman varallisuusluokan säätiöitä on aineistossa noin 16 %.

Taulukko 4.12. Säätiöiden varallisuus luokittain vuoden 2001 omaisuuden kirjanpitoarvon mukaan.

Varallisuus	N	%
1. Säätiöt, joiden omaisuuden kirjanpitoarvo on alle 100 000 euroa	175	24
2. Säätiöt, joiden omaisuuden kirjanpitoarvo on 100 001–500 000 euroa	209	29
3. Säätiöt, joiden omaisuuden kirjanpitoarvo 500 001–5 000 000 euroa	227	31
4. Säätiöt, joiden omaisuuden kirjanpitoarvo on 5 000 001–10 000 000 euroa	42	6
5. Säätiöt, joiden omaisuuden kirjanpitoarvo on yli 10 miljoonaa euroa	69	10
YHTEENSÄ	722	100

Taulukossa 4.13. on tarkasteltu erityyppisten säätiöiden varallisuutta vuoden 2001 omaisuuden kirjanpitoarvon mukaisissa luokissa (n=610). Taulukosta nähdään, että riippumatta säätiötyyppistä noin kahdella kolmasosalla säätiöistä on varallisuutta 100 001–5 000 000 euroa. Varallisuudeltaan pienimpään luokkaan sijoittuu noin viidennes kaikista säätiöistä, kun taas varakkaimmista säätiöistä enemmistö on apurahasäätiöitä ja sekamallin mukaisia säätiöitä. Kokonaisvarallisuus ei eroa tilastollisesti merkitsevästi erityyppisissä säätiöissä tarkasteltiinpa luokiteltua tai luokittelematonta varallisuus-muuttujaa.

Taulukko 4.13. Säätiöiden varallisuus luokittain Anheierin (2001) säätiötyyppien mukaan.

Varallisuus	Apurahasäätiöt		Toimintasäätiöt		Sekamallin säätiöt	
	N	%	N	%	N	%
1. Varallisuus alle 100 000 euroa	53	20	40	21	26	17
2. Varallisuus 100 001–500 000 euroa	76	29	59	31	49	31
3. Varallisuus 500 001–5 000 000 euroa	81	31	66	34	54	34
4. Varallisuus 5 000 001–10 000 000 euroa	14	5	16	8	8	5
5. Varallisuus yli 10 miljoonaa euroa	36	14	11	6	21	13
YHTEENSÄ	260	100	192	100	158	100

Tarkasteltaessa säätiöiden varallisuutta kielen mukaan huomataan, että suomenkielisistä säätiöistä noin 55 % ja ruotsinkielisistä noin 40 % lukeutuu kahteen pienimpään varallisuusluokkaan (taulukko 4.14., n=717). Säätiöitä, joiden varallisuus on 0,5–10 miljoonaa euroa, on suomenkielisiä noin 37 % ja ruotsinkielisiä noin 44 %. Suurimpaan varallisuusluokkaan kuuluvista säätiöistä taas noin 16 % on ruotsinkielisiä ja noin 10 % suomenkielisiä.

Taulukko 4.14. Säätiöiden varallisuus säätiön kielen mukaan.

Varallisuus	Suomenkielinen		Ruotsinkielinen	
	N	%	N	%
1. Varallisuus alle 100 000 euroa	156	25	18	18
2. Varallisuus 100 001–500 000 euroa	184	30	21	21
3. Varallisuus 500 001–5 000 000 euroa	189	31	38	38
4. Varallisuus 5 000 001–10 000 000 euroa	36	6	6	6
5. Varallisuus yli 10 miljoonaa euroa	53	9	16	16
YHTEENSÄ	618	100	99	100

$\chi^2(4) = 10.91, p = .030$

Tarkasteltaessa säätiöiden varallisuutta INCPO-luokkien mukaan, huomataan, että pienimpään varallisuusluokkaan kuuluvat säätiöt ovat useimmiten kulttuurin ja harrastustoiminnan sekä kehittämisen ja asumisen alojen säätiöitä (liite 2, taulukko 5). Toiseen ja kolmanteen varallisuusluokkaan kuuluu noin kaksi kolmasosaa kaikkien INCPO-luokkien säätiöistä (vrt. myös taulukko 4.12.) Kahden suurimman varallisuusluokan säätiöt ovat useimmiten koulutuksen ja tutkimuksen sekä terveydenhuollon ja sosiaalipalvelujen alojen säätiöitä.

4.3.2. Tulot

Säätiön vuosittaisilla kokonaistuloilla tarkoitetaan sijoitusten tuottoja kuten korkoja, osinkoja, vuokria ym., lahjoituksia sekä muita mahdollisia tuloja. Kokonaistulojen käsite on sinällään hankala, sillä se sisältää edellä mainittujen tuloerien lisäksi pääomatuloja/myyntivoittoja ja pääomalahjoituksia, joita ei ole tarkoitettu käytettäväksi säätiön tukitoimintaan (avustukset, apurahat ja/tai palkinnot ja säätiön muu tarkoituksen mukainen toiminta) vaan ne on rahastoitava eli lisättävä säätiön omaan pääomaan.

Säätiöiden yhteenlasketut kokonaistulot olivat vuonna 2001 noin 525 miljoonaa euroa ja vuonna 2002 noin 570 miljoonaa euroa eli kokonaistulot ovat hieman kasvaneet (taulukko 4.15., $n=658$). Tarkastelussa ovat mukana säätiöt, jotka ovat vastanneet molempien vuosien tuloja koskeisiin kysymyksiin, jolloin luvut ovat vertailukelpoisia. On kuitenkin huomattava, että osalla säätiöistä toinen tai molemmat tarkasteluvuodet ovat olleet tulojen suhteen poikkeuksellisia ja ne ovat saaneet muun muassa merkittäviä testamenttilahjoituksia tai muita kertaluonteisina pidettäviä tuloja. Säätiöiden keskimääräiset tulot olivat vuonna 2001 noin 800 000 euroa ja vuonna 2002 noin 860 000 euroa, mutta myös tässä keskimääräisiä tulosummia nostavat muutamat suuret säätiöt, joilla on paljon tuloja. Säätiöiden kokonaistulot vaihtelevat kaiken kaikkiaan huomattavasti (vrt. kvartiili-sarakkeet taulukossa): 50 % aineiston säätiöistä oli vuonna 2002

tuloja alle 54 000 euroa, kun taas 25 % vastaajista oli tuloja yli 390 000 euroa. Rungas kolmannes (32 %) vastaajista ilmoitti säätiöllään olevan varainhankintaa tai rahankeräystä (n=775).

Taulukko 4.15. Säätiöiden tulot yhteensä, keskimääräiset tulot, tulojen vaihtelu ja kvartiilit vuosina 2001 ja 2002.

Tulot euroina	Tulot yhteensä	Tulot keskimäärin/säätiö	Tulojen vaihteluväli	Kvartiilit		
				25 %	50 %	75 %
Kokonaistulot 2001	525 171 000	798 000	0–31 309 000	10 000	58 000	378 000
Kokonaistulot 2002	567 476 000	862 000	0–52 334 000	10 000	54 000	386 000

Tarkasteltaessa säätiöiden kokonaistuloja Anheierin (2001) säätiötyyppien mukaan huomataan, että myös kaikissa säätiötyypeissä yhteenlasketut kokonaistulot ovat hieman kasvaneet (taulukko 4.16.). Apurahasäätiöiden yhteenlasketut kokonaistulot olivat vuonna 2001 noin 160 miljoonaa euroa ja vuonna 2002 noin 180 miljoonaa euroa keskimääräisten tulojen ollessa molempina tarkasteluvuosina noin 700 000 euroa (n=240). Toiminnallisten säätiöiden kokonaistulot olivat vuonna 2001 noin 235 miljoonaa euroa ja vuotta myöhemmin noin 250 miljoonaa euroa (n=182). Keskimäärin toiminnalliset säätiöt saivat tuloja kyseisinä vuosina noin 1,3 miljoonaa euroa. Sekamallin mukaisten säätiöiden kokonaistulot olivat yhteensä vuonna 2001 noin 124 miljoonaa euroa ja vuonna 2002 noin 133 miljoonaa euroa keskimääräisten säätiökohtaisten tulojen ollessa molempina vuosina runsaat 800 000 euroa (n=152). Taulukossa 6 (liite 2) on tarkasteltu säätiöiden kokonaistuloja INCPO-luokittelun mukaan. Säätiöiden kokonaistuloissa ei havaittu tilastollisesti merkitseviä eroja säätiötyyppin, INCPO-luokituksen tai säätiön kielen mukaan.

Taulukko 4.16. Säätiöiden kokonaistulot, keskimääräiset tulot ja tulojen vaihtelu vuosina 2001 ja 2002 Anheierin (2001) säätiötyyppien mukaan.

Tulot euroina	Apurahasäätiöt	Toimintasäätiöt	Sekamallin säätiöt
Kokonaistulot yhteensä, 2001	159 076 000	233 550 000	123 714 000
Kokonaistulot keskimäärin/säätiö	663 000	1 283 000	814 000
Kokonaistulojen vaihtelu	0–31 309 000	100–29 272 000	0–24 729 000
Kokonaistulot yhteensä, 2002	176 469 000	247 793 000	132 919 000
Kokonaistulot keskimäärin/säätiö	735 000	1 362 000	870 000
Kokonaistulojen vaihtelu	0–46 464 000	200–31 690 000	0–52 334 000

4.3.3. Menot

Säätiöiden menot olivat vuonna 2001 yhteensä noin 390 miljoonaa euroa ja vuonna 2002 noin 430 miljoonaa euroa (taulukko 4.17., n=657). Avustuksia, apurahoja ja palkintoja kolmansille osapuolille säätiöt jakoivat vuonna 2001 yhteensä noin 110 miljoonaa euroa ja vuonna 2002 noin 121 miljoonaa euroa eli jaettujen avustusten, apurahojen ja palkintojen määrä kasvoi noin 11 miljoonalla eurolla. Myös säätiöiden muuhun tarkoituksen mukaiseen toimintaan käyttämät menot ovat kasvaneet: vuonna 2001 säätiöt käyttivät muuhun tarkoituksen mukaiseen toimintaan yhteensä noin 235 miljoonaa euroa ja vuonna 2002 noin 256 miljoonaa euroa. Muita toimintamenoja, joihin kuuluvat myös hallintokulut oli säätiöillä yhteensä tarkasteluvuosina noin 50 miljoonaa euroa. Säätiöiden muut toimintamenot eivät ole kasvaneet kovinkaan paljon, joten menojen lisäys näkyikin säätiöiden harjoittaman tukitoiminnan laajenemisessa. Säätiöt käyttivät tarkasteluvuosina avustuksiin, apurahoihin ja palkintoihin sekä muuhun tarkoituksen mukaiseen toimintaan lähes 70 % tuloistaan ja lähes 90 % menoistaan. Verrattuna opetusministeriön hallinnonalan taiteen ja kulttuurin määrärahojen summaan (pääluokka 2990) vuonna 2004, on säätiöiden jakama tukisumma hieman suurempi.

Taulukko 4.17. Säätiöiden menot yhteensä menoryhmittäin vuosina 2001 ja 2002.

Menot euroina	2001		2002	
	euroa	%	euroa	%
Avustukset, apurahat ja palkinnot kolmansille osapuolille	109 426 710	28	121 418 740	28
Säätiön muu tarkoituksen mukainen toiminta	235 487 240	60	255 544 030	60
Muut toimintamenot	44 749 330	12	53 200 830	12
YHTEENSÄ	389 663 280	100	430 163 600	100

Keskimäärin säätiöt ovat jakaneet avustuksia, apurahoja ja palkintoja vuonna 2001 noin 167 000 euroa ja vuonna 2002 noin 185 000 euroa (taulukko 4.18., n=657). Jaettujen avustusten, apurahojen ja palkintojen summat vaihtelevat paljon säätiöittäin ja keskimääräisiä summia nostavat muutamat suuret apurahoja jakavat säätiöt ja yhdistykset, sillä noin 75 % aineiston säätiöistä myönsi tarkasteluvuosina avustuksia, apurahoja ja palkintoja alle 40 000 euroa. Noin 75 % aineiston säätiöistä käytti vuonna 2001 enintään 77 000 euroa ja vuonna 2002 enintään 89 000 euroa säätiön muuhun tarkoituksen mukaiseen toimintaan. Lomakkeen menoluokista johtuen vastaajilla on voinut olla hankaluuksia päättää, mitkä säätiön menoista kuuluvat säätiön muun tarkoituksen mukaisen toiminnan menoihin ja

mitkä taas muihin toimintamenoihin. Tulkinnallisista ongelmista huolimatta voinee eri menoryhmien lukuja pitää kuitenkin oikeansuuntaisina.

Taulukko 4.18. Säätiöiden keskimääräiset menot, menojen vaihteluväli ja kvartiilit menoryhmittäin vuosina 2001 ja 2002.

Menot euroina	Menot keskimäärin/säätiö	Menosummien vaihteluväli	Kvartiilit		
			25 %	50 %	75 %
Avustukset, apurahat ja palkinnot, 2001	166 555	0–16 311 000	0	5 000	37 000
Avustukset, apurahat ja palkinnot, 2002	184 808	0–19 636 000	0	5 000	35 000
Muu tarkoituksen mukainen toiminta, 2001	358 428	0–22 408 000	0	2 000	77 000
Muu tarkoituksen mukainen toiminta, 2002	388 956	0–23 970 000	0	2 000	89 000
Muut toimintamenot, 2001	68 111	0–8 079 000	0	1 000	15 000
Muut toimintamenot, 2002	80 975	0–7 981 000	0	2 000	16 000

Menoja ei tarkastella tässä Anheierin (2001) säätiötyyppien mukaan, sillä tyypittely on tehty juuri säätiön menorakenteen perusteella. Kielen tai INCPO-luokkien mukaan säätiöiden kokonaismenoissa ei havaittu tilastollisesti merkitseviä eroja (liite 2, taulukko 7). Säätiöiden menorakenne vaihtelee paljon eri INCPO-luokissa riippuen, millaisista säätiöistä kyseinen luokka pääasiassa koostuu (vrt. taulukko 4.4.). Taulukossa 4.19. on esitetty vuoden 2001 menojen yhteissumman mukaan 15 Suomen suurinta säätiötä, joiden menot olivat yhteensä noin 161 miljoonaa euroa. Summa on noin 40 % kaikkien aineiston säätiöiden vuoden 2001 kokonaismenoista yhteensä. Vuonna 2002 menojen mukaan 15 suurinta säätiötä olivat muutamaa poikkeusta lukuun ottamatta samat.

**Taulukko 4.19. Suomen 15 suurinta säätiötä vuoden 2001 menojen yhteis-
summan mukaan.**

Säätiön nimi	Menot euroina
1. Helsingin liiketalouden ammattikorkeakoulun säätiö	22 817 000
2. Suomen Kulttuurirahasto	19 052 000
3. Stiftelsen för Åbo Akademi	16 444 000
4. Tampereen aikuiskoulutussäätiö	14 500 000
5. Tampereen vuokratulosäätiö, VTS-kodit	13 995 000
6. Helsingin teatterisäätiö	13 271 000
7. Svenska Kulturfonden	10 488 000
8. Keski-Suomen opiskelija-asuntosäätiö, KOAS	8 720 000
9. Ammattienedistämislaitossäätiö AEL	8 177 000
10. Sigrid Juselius Stiftelse	7 427 000
11. Jenny ja Antti Wihurin rahasto	6 707 000
12. Brita Maria Renlunds Minne	5 263 000
13. Syöpäsäätiö	5 026 000
14. Suomen naisten huoltosäätiö	4 964 000
15. Taukokangas-säätiö	4 577 000

Seuraavassa on tarkasteltu eri tavoin tukitoimintaa harjoittaneiden säätiöiden lukumääriä vuosilta 2001 ja 2002 (taulukko 4.20.). Tarkastelu perustuu säätiön ilmoittamiin menoihin ja luvuissa ovat mukana vain ne säätiöt, jotka täyttävät luokille asetetut ehdot. Vuonna 2001 vähintään 60 % avustuksiin, apurahoihin ja palkintoihin menoistaan käytti 280 aineiston säätiötä ja vuonna 2002 vastaava määrä oli 264 säätiötä. Aineistossa on mukana myös runsaasti säätiöitä, jotka toteuttavat säätiön tarkoitusta toimintansa kautta: vuonna 2001 aineiston 221 säätiötä ja vuonna 2002 taas 234 säätiötä käytti kokonaismenoistaan vähintään 60 % säätiön muuhun tarkoituksen mukaiseen toimintaan. Aineistossa on vain muutama säätiö, jotka ovat käyttäneet kokonaismenoistaan puolet avustuksiin, apurahoihin ja palkintoihin sekä puolet muuhun tarkoituksen mukaiseen toimintaan eli tyypillisesti säätiöiden toiminta painottuu joko avustusten, apurahojen ja palkintojen jakamiseen tai toimintaan.

Taulukko 4.20. Eri tavoin tukitoimintaa harjoittaneet säätiöt, lukumäärät vuosilta 2001 ja 2002.

Eri tavoin tukitoimintaa harjoittaneet säätiöt	2001	2002
Säätiöt, jotka käyttivät kokonaismenoistaan vähintään 60 % avustuksiin, apurahoihin ja palkintoihin	280	264
Säätiöt, jotka käyttivät kokonaismenoistaan vähintään 60 % muuhun säätiön tarkoituksen mukaiseen toimintaan	221	234
Säätiöt, jotka käyttivät kokonaismenoistaan 50 % avustuksiin, apurahoihin ja palkintoihin ja 50 % muuhun säätiön tarkoituksen mukaiseen toimintaan	2	1

4.4. Säätiöiden harjoittama tukitoiminta

Lomakkeessa kysyttiin säätiöiden jakamien avustusten, apurahojen ja palkintojen sekä muun tarkoituksen mukaisen toiminnan menoja (ks. liite 1, kysymys 9) sekä erityyppisiä tukitoiminnan kohteita prosenttiosuuksina säätiön jakamasta edellä mainituista menoista koostuvasta yhteissummasta (ks. liite 1, kysymykset 10, 11, 12, 14 ja 15). Vastaajien ilmoittamat prosenttiosuudet suhteutettiin säätiön vuonna 2001 jakamien avustusten, apurahojen ja palkintojen sekä muun tarkoituksen mukaisen toiminnan yhteismenoihin, jolloin tarkasteluun tulivat mukaan vain ne säätiöt, jotka olivat vastanneet sekä menoja että eri tukialueita koskeneisiin kysymyksiin. Tämä menettely karsi vastaajia, mutta suhteellisten tukiosuuksien selvittämiseksi molempiin kysymyksiin vastaaminen oli pakollinen kriteeri.

Eniten säätiöt ovat tukeneet koulutusta⁴, jolle säätiöt ovat jakaneet noin kolmanneksen yhteensä jaetuista avustuksista, apurahoista ja palkinnoista sekä muun tarkoituksen mukaisen toiminnan menoista (taulukko 4.21., n=537). Toiseksi suurin säätiöiden tuen kohdealue on paikallisyhteisön kehittäminen ja asuminen, jota on tuettu yhteensä noin 49 miljoonalla eurola ja kolmanneksi suurin alue on terveys, jota säätiöt ovat tukeneet noin 42 miljoonalla eurolla. Paikallisyhteisön kehittämiseen ja asumiseen suunnattu tuki on suuri, koska mukana on useita suuria muun muassa vanhusten ja vammaisten asunto- ja asumispalvelusäätiöitä sekä vuokratulosäätiöitä, joiden muun tarkoituksen mukaisen toiminnan menot luokittuvat tälle alueelle. Yhteensä säätiöt jakoivat tukea vuonna 2001 yli 300 miljoonaa euroa.

⁴ Koulutukseen sisältyy myös alkuopetus.

Taulukko 4.21. Säätiöiden jakaman tuen kohdealueet.

Kohdealue	Prosenttia jaetusta kokonais-tuesta	Jaettu tukisumma euroina
1. Humanistiset tieteet	10,8	32 908 180
2. Koulutus	31,5	96 424 190
3. Luonnontieteet	4,7	14 343 930
4. Talous- ja yhteiskuntatieteet, käyttäytymistieteet	4,7	14 451 630
5. Ympäristö	1,1	3 309 900
6. Eläinten hyvinvointi	0,2	734 040
7. Virkistys ja urheilu	2,0	6 057 910
8. Terveys	13,7	41 926 150
9. Sosiaalipalvelut	8,6	26 184 610
10. Uskonto	0,1	217 930
11. Paikallisyhteisön kehittäminen ja asuminen	15,9	48 530 980
12. Kansalaisyhteiskunta ja kansalaisoikeudet	0,5	1 517 460
13. Hyväntekeväisyys, vapaaehtoistoiminta ja voittoa tavoittelematon sektori	3,4	10 292 840
14. Kansainvälinen kehitystyö ja kansainväliset suhteet	0,3	953 080
15. Muu tukialue (muun muassa kansanperinne, kansansivistystyö, kotiseututyö, vapaaehtoinen maanpuolustus, sotatiede, sotainvalidit ja -veteraanit, yhdistykset)	1,5	4 600 770
16. Työllisyys ja työmarkkinat	1,0	3 154 420
YHTEENSÄ	100	306 245 020

Apurahasäätiöistä ja sekamallin mukaisista säätiöistä noin kolmannes on tukenut koulutusta ja noin viidennes taas humanistisia tieteitä. Myös siis tässä suhteessa apuraha- ja sekamallin mukaiset säätiöt näyttäytyvät samantyyppisinä toimijoina. Toiminnallisten säätiöiden tyyppillisin tuen kohdealue on paikallisyhteisön kehittäminen ja asuminen, jota on tukenut noin viidennes säätiöistä.

Taulukossa 4.22 on esitetty eri kohdealueita tukeneiden säätiöiden osuus, pienin ja suurin yksittäinen tukisumma sekä tukisummien keskiarvo ja keskihajonta. Tukea jakaneiden säätiöiden prosentuaalinen osuus on laskettu ko. kohdealuetta tukeneiden säätiöiden lukumääristä, jolloin jokainen säätiön mainitsema kohdealue on saanut tukisummasta riippumatta arvon yksi. Koska säätiöt ovat voineet jakaa tukeaan yhdelle tai usealle eri kohdealueelle, antaa prosenttijakauma paremman kokonaiskuvan eri kohdealueita tukeneiden säätiöiden osuuksista.

Säätiöstä vajaa viidennes on jakanut tukeaan koulutukseen (taulukko 4.22, n=537). Tukisummat vaihtelevat runsaasti, josta kertoo myös taulukon suurin keskihajonta. Keskimäärin koulutukseen on jaettu noin 630 000 euroa. Säätiöistä runsas 12 % on tukenut humanistisia tieteitä ja myös tälle alueelle jaetut tukisummat vaihtelevat paljon. Humanistisille

tieteille säätiöt ovat keskimäärin jakaneet tukea noin 316 000 euroa. Terveysten kohdealuetta on tukenut noin 11 % säätiöistä ja jaetut tukisummat ovat keskimäärin suurempia kuin humanistisiin tieteisiin jaetut summat. Paikallisyhteisön kehittämisen ja asumisen sekä koulutuksen kohdealueille jaetut summat ovat keskimäärin suuria, mikä selittyy myös tässä erilaisilla laitossäätiöillä (vrt. myös taulukko 4.21).

Taulukko 4.22. Eri kohdealueita tukeneiden säätiöiden prosentuaalinen osuus, jaettujen tukisummien minimi, maksimi, keskiarvo ja keskihajonta alueittain euroina.

Kohdealue	Tukeneiden säätiöiden osuus (%)	Pienin summa (min)	Suurin summa (max)	Summien keskiarvo (ka)	Summien keskihajonta
1. Humanistiset tieteet	12,2	560	10 058 940	316 425	1105,77
2. Koulutus	18,0	200	22 817 000	630 224	2417,18
3. Luonnontieteet	6,5	1 000	1 965 600	260 799	463,39
4. Talous- ja yhteiskuntatieteet, käyttäytymistieteet	6,9	910	1 942 420	244 943	441,71
5. Ympäristö	2,0	300	1 238 400	194 700	396,28
6. Eläinten hyvinvointi	0,4	440	722 400	244680	413,75
7. Virkistys ja urheilu	7,2	400	2 166 000	99 310	332,53
8. Terveys	10,7	70	7 020 000	460 730	1102,93
9. Sosiaalipalvelut	7,1	50	4 577 000	436 410	917,16
10. Uskonto	0,7	330	135 440	36 321	49,99
11. Paikallisyhteisön kehittäminen ja asuminen	10,2	130	13 995 000	557 827	1877,42
12. Kansalaisyhteiskunta ja kansalaisoikeudet	2,6	460	315 000	68 975	101,82
13. Hyväntekeväisyys, vapaaehtoistoiminta ja voittoa tavoittelematon sektori	9,3	130	3 741 000	138 352	481,51
14. Kansainvälinen kehitystyö ja kansainväliset suhteet	2,4	100	422 000	47 654	96,73
15. Muu tukialue	3,2	400	3 275 000	170 399	626,55
16. Työllisyys ja työmarkkinat	0,6	6 220	1 543 000	630 885	618,49
YHTEENSÄ	100	XX	XX	XX	XX

Suurimmat säätiöiden jakaman tuen kohderyhmät ovat tieteenharjoittajat ja opiskelijat, jotka ovat saaneet vuonna 2001 yhteensä noin kaksi kolmasosaa säätiöiden jakamasta tuesta (taulukko 4.23., n=494). Ikään-tyvien huomattavaa osuutta selittää edelleen vanhusten asumispalveluja

ja asumisen tukipalvelua tarjoavat säätiöt, joiden tarkoituksen mukaisen toiminnan kohderyhmänä ovat juuri vanhukset. Muut kohderyhmät saavat noin kymmenesosan säätiöiden jakamasta tuesta, mikä kertoo säätiöiden erityisistä, omista kohderyhmistä. Taitelijoita säätiöt tukivat vuonna 2001 yhteensä noin 16 miljoonalla eurolla, mikä on noin seitsemän prosenttia säätiöiden jakamasta kokonaistuesta.

Taulukko 4.23. Säätiöiden jakaman tuen kohderyhmät.

Kohderyhmä	Prosenttia jaetusta kokonaistuesta	Jaettu tukisumma euroina
1. Ikääntyvät	13,4	30 888 350
2. Alkoholi- /huumeriippuvaiset	0,2	421 930
3. Lapset ja nuoret	4,1	9 411 990
4. Vain lapset	0	67 630
5. Vain nuoret	0,8	1 872 220
6. Heikompiosaiset/pienituloiset	0,7	1 607 390
7. Etniset vähemmistöt	0,1	126 600
8. Perheet	0,4	866 270
9. Vammaiset	3,3	7 567 130
10. Siirtolaiset/pakolaiset	0,5	1 049 500
11. Vangit/entiset vangit	0,1	186 400
12. Naiset/tytöt	0	92 330
13. Tieteenharjoittajat	31,3	72 380 890
14. Opiskelijat	29,4	68 039 350
15. Taitelijat	6,9	16 030 900
16. Muut kohderyhmät (muun muassa yrittäjät, ammatilliset ryhmät, erilaiset yhdistykset tai vastaavat, yhdistysten tai vastaavien jäsenet, harrastusryhmät, henkilökunta, sotaveteraanit, urheilijat)	8,9	20 583 580
YHTEENSÄ	100	231 192 460

Apurahasäätiöt jakoivat tukea useimmiten tieteenharjoittajille: noin 35 % apurahasäätiöistä on tukenut tieteenharjoittajia. Apurahasäätiöistä noin kolmannes on tukenut sekä opiskelijoita että muita kohderyhmiä. Sekamallin mukaisista säätiöistä noin 30 % on tukenut tieteenharjoittajia sekä muita kohderyhmiä. Kolmanneksi yleisin kohderyhmä on ollut opiskelijat. Apurahasäätiöiden ja sekamallin mukaisilla säätiöillä tuen kohderyhmät ovat samat, vaikka kohderyhmien tukiosuudet vaihtelevatkin hieman. Toiminnalliset säätiöt eroavat apuraha- ja sekamallin mukaisista säätiöistä selkeästi myös kohderyhmien osalta: yleisimmät toiminnallisten säätiöiden tuen kohderyhmät ovat olleet ikääntyvät, opiskelijat ja muut kohderyhmät.

INCPO-luokittelun mukaan tarkasteltuna huomataan säätiöiden selvästi tukevan omia kohderyhmiään: aineiston kulttuurin ja harrastustoiminnan alojen säätiöt tukevat tyypillisesti tieteenharjoittajia ja taitelijoita, kun taas

koulutuksen ja tutkimuksen alan säätiöiden pääasialliset tuen kohderyhmät ovat opiskelijat ja tieteenharjoittajat. Terveystuon ja sosiaalipalvelujen alojen säätiöiden pääasiallisia kohderyhmiä ovat puolestaan ikääntyvät, tieteenharjoittajat ja vammaiset. Kehittämisen ja asumisen alan säätiöt tukevat taas useimmiten opiskelijoita, tieteenharjoittajia ja taitelijoita.

Säätiöstä yhteensä noin 40 % on tukenut tieteenharjoittajia ja opiskelijoita (taulukko 4.24., n=494). Säätiöiden tieteenharjoittajille jakamat tukisummat vaihtelevat 300 euron ja 8,9 miljoonan euron välillä. Säätiöiden tieteenharjoittajille jakama keskimääräinen tukisumma on ollut noin 470 000 euroa. Opiskelijoiden säätiöiltä saamat tukisummat vaihtelevat 250 eurosta noin 23 miljoonaan euroon. Tukisummien runsas vaihtelu näkyy myös taulukon suurimpana keskihajontana. Säätiöiden opiskelijoille keskimäärin jakama summa on ollut noin 480 000 euroa; keskimääräistä tukisummaa nostavat erilaiset koululaitos- ja oppilaitossäätiöt, joiden kohderyhmänä ovat opiskelijat. Kolmanneksi useimmin säätiöt ovat tukenet ikääntyviä, joita on tukenut noin joka kymmenes säätiö. Ikääntyville säätiöiden yhteensä kohdistama keskimääräinen tukisumma on kohderyhmän osuuteen nähden melko suuri ja keskihajonnaltaan pienekö, mikä selittyy myös tässä samantyyppisillä, vanhuksille asuntoja ja asumispalveluita tarjoavilla säätiöillä. Lisäksi monet säätiöt ovat tukenet muita kuin valmiissa vastausvaihtoehdoissa mainittuja kohderyhmiä; muille kohderyhmille säätiöt ovat jakaneet keskimäärin noin 142 000 euroa. Säätiöiden muille kohderyhmille jakama tuki on keskihajonnaltaan pienempi verrattuna tieteenharjoittajille, opiskelijoille ja taitelijoille jaettuun, mikä kertoo säätiöiden omista, erityisistä tuen kohderyhmistä.

Taulukko 4.24. Eri kohderyhmiä tukeneiden säätiöiden prosentuaalinen osuus, jaettujen tukisummien minimi, maksimi, keskiarvo ja keskihajonta kohderyhmittäin euroina.

Kohderyhmä	Tukeneiden säätiöiden osuus (%)	Pienin summa (min)	Suurin summa (max)	Summien keskiarvo (ka)	Summien keskihajonta
1. Ikääntyvät	10,2	200	3 741 000	401 146	828,38
2. Alkoholi- / huumeriippuaiset	0,8	1 440	242 400	70 322	93,10
3. Lapset ja nuoret	9,0	330	5 180 000	138 412	643,85
4. Vain lapset	1,1	200	20 000	8 454	7,64
5. Vain nuoret	3,8	300	1 212 000	64 559	225,45
6. Heikompisaiset/ pienituloiset	2,2	390	484 800	94 552	134,29
7. Etniset vähemmistöt	0,1	126 000	126 600	126 600	,
8. Perheet	1,8	990	294 000	61 876	95,39
9. Vammaiset	3,2	960	4 035 000	315 297	813,84
10. Siirtolaiset/ pakolaiset	0,4	1 800	983 500	349 833	548,98
11. Vangit/entiset vangit	0,1	186 400	186 400	186 400	,
12. Naiset/tytöt	0,9	120	42 200	13 190	15,45
13. Tieteenharjoittajat	20,3	310	8 931 650	470 006	1138,42
14. Opiskelijat	18,9	250	22 817 000	475 800	2380,68
15. Taiteilijat	7,9	300	7 804 350	267 182	1025,53
16. Muut kohderyhmät	19,2	250	6 692 000	141 956	615,89
YHTEENSÄ	100	XX	XX	XX	XX

Säätiöiden jakamasta kokonaistuesta noin 55 % kohdentuu kansalliselle tasolle ja noin 45 % paikalliselle tasolle (taulukko 4.25., n=573). Jaettu tuki kansalliselle alueelle oli vuonna 2001 yhteensä noin 170 miljoonaa euroa, kun taas paikalliselle tasolle jaettiin tukea noin 137 miljoonaa euroa. Kokonaistuen jakauman perusteella näyttää, että säätiöiden jakama tuki kohdentuu ainoastaan paikalliselle tai kansalliselle tasolle. Eri maantieteellisiä alueille tukea kohdentaneiden säätiöiden prosentuaalisen osuuden jakaumasta kuitenkin nähdään, että noin joka kymmenes säätiö on jakanut tukea myös Suomen ulkopuolelle, vaikka osuus jaetusta kokonaistukisummasta jääkin pieneksi.

Taulukko 4.25. Säätiöiden jakaman tuen kohdentuminen eri maantieteellisille alueille.

Alue	Tukeneiden säätiöiden osuus (%)	Prosenttia jaetusta kokonaistuesta	Jaettu tukisumma euroina
1. Paikallinen	51,8	44,4	136 879 830
2. Kansallinen	39,8	54,8	168 721 990
3. EU-maat	2,6	0,4	1 250 090
4. CEE- ja NIS-maat ¹	2,5	0,1	411 450
5. Afrikka	0,6	0,1	286 360
6. Aasia ja Tyynenmeren alue	0,9	0	153 470
7. Etelä-Amerikka	0,3	0,1	201 180
8. Pohjois-Amerikka	0,8	0	149 970
9. Muut alueet (Australia, Itämeren maat)	0,8	0	79 810
YHTEENSÄ	100	100	308 134 150

¹ CEE-mailla tarkoitetaan Keski- ja Itä-Euroopan maita ja NIS-mailla uusia itsenäisiä valtioita: Albania, Armenia, Azerbaidzan, Valkovenäjä, Bosnia-Hertsegovina, Bulgaria, Kroatia, Tsekki, Viro, Makedonia, Georgia, Unkari, Kazakstan, Kirgisia, Liettua, Latvia, Moldova, Mongolia, Puola, Romania, Venäjä, Serbia-Montenegro, Slovakia, Slovenia, Tadzikistan, Turkmenistan, Ukraina ja Uzbekistan.

Sekamallin mukaisista säätiöistä noin 16 % on jakanut tukeaan paikallisen ja kansallisen alueen ulkopuolelle. Osuus on huomattavan suuri, sillä apurahasäätiöistä vain noin 8 % ja toiminnallisista säätiöistä noin 5 % on jakanut tukeaan paikallisen ja kansallisen alueen ulkopuolelle vuonna 2001. Apurahasäätiöiden ja toiminnallisten säätiöiden tukitoiminta näyttäisi siis kohdistuvan lähes täysin paikalliselle ja kansallisille alueille, kun taas sekamallin mukaiset säätiöt näyttäisivät jakavan tukea useammin myös kansainvälisesti. Terveystuon ja sosiaalipalvelujen sekä kehittämisen ja asumisen alojen säätiöt toimivat selkeästi muita INCPO-luokkien säätiöitä selkeämmin juuri paikallisella tasolla.

Säätiöiden jakamasta tuesta yli 60 % on ollut tukityypiltään säätiön muuta tarkoituksen mukaista toimintaa, johon säätiöt ovat käyttäneet noin 210 miljoonaa euroa (taulukko 4.26., n=585). Apurahoja ja palkintoja säätiöt ovat jakaneet yhteensä noin 91 miljoonaa euroa, mikä on noin kolmannes säätiöiden jakamasta kokonaistuesta. Kolmanneksi yleisin säätiöiden käyttämä tukityyppi on yleisavustus toiselle yleishyödylliselle yhteisölle. Säätiöt ovat jakaneet yleisavustuksia noin 12 miljoonaa euroa, mikä on noin neljä prosenttia jaetusta kokonaistuesta. Muut taulukossa luetellut tukityypit ovat pieniä osuuksia kokonaistuesta.

Taulukko 4.26. Säätiöiden jakama tuki tukityypeittäin.

Tukityyppi	Prosenttia jaetusta kokonaistuesta	Jaettu tukisumma euroina
1. Pääomatuki	0	107 740
2. Apurahat ja palkinnot	27,6	91 216 070
3. Säätiön muu tarkoituksen mukainen toiminta	62,7	207 196 090
4. Yleisavustus toiselle yleishyödylliselle yhteisölle	3,6	11 780 120
5. Erityisavustus ohjelmille ja projekteille toiselle yleishyödylliselle yhteisölle	1,7	5 574 730
6. Ohjelmiin liittyvät investoinnit/lainat	0,6	2 024 580
7. Oma tutkimustoiminta	2,6	8 539 410
8. Opintojen avustaminen sosiaalisin perustein	0,5	1 770 730
9. Osa- /lisärahoitus (matching support)	0,6	2 109 750
10. Muu tukityyppi (muun muassa oma symposiumi, sosiaalinen avustus, virkistystoiminta)	0,1	186 430
YHTEENSÄ	100	330 505 650

Säätiöistä noin 40 % on jakanut ainakin osan tuestaan apurahoina ja palkintoina (taulukko 4.27., n=585). Apurahoina ja palkintoina jaetut tukisummat vaihtelevat noin 200 euron ja 16,3 miljoonan euron välillä. Keskimääräinen apuraha- ja palkintosumma on noin 300 000 euroa ja summissa on jonkin verran hajontaa. Noin kolmanneksella säätiöistä tukitoiminta on ollut säätiön muuta tarkoituksen mukaista toimintaa. Summat vaihtelevat noin 100 eurosta 23 miljoonaan euroon ja myös keskihajonta on täten korkea, mikä kertoo mukana olevan runsaasti erikokoisia ja erityyppisiä säätiöitä ja keskimääräistä tukisummaa nostavat juuri suuret säätiöt. Keskimääräinen muuhun tarkoituksen mukaiseen toimintaan käytetty summa on noin 870 000 euroa. Vajaa 15 % säätiöistä on jakanut yleisavustuksia toiselle yleishyödylliselle yhteisölle keskimääräisen tukisummaan ollessa noin 120 000 euroa. Vaihtelua on luonnollisesti myös yleisavustuksina jaetuissa summissa, mutta ei yhtä paljon kuin apurahojen ja palkintojen sekä muun tarkoituksen mukaisen toiminnan tukisummien kohdalla.

Niin apurahasäätiöiden kuin sekamallinkin mukaisten säätiöiden tyyppisin tukityyppi on ollut apurahat ja palkinnot, jonka on maininnut noin kaksi kolmasosaa kyseisten ryhmien säätiöistä. Apurahasäätiöiden seuraavaksi tavallisimmat tukityypit ovat yleisavustus toiselle yleishyödylliselle yhteisölle sekä säätiön muu tarkoituksen mukainen toiminta, joita kumpaakin ilmoitti käyttäneensä noin viidennes apurahasäätiöistä. Sekamallin mukaisilla säätiöillä seuraavaksi käytetyimmät tukityypit ovat säätiön muu tarkoituksen mukainen toiminta (28 %) ja yleisavustus toiselle yleishyödylliselle yhteisölle (21 %). Toiminnallisten säätiöiden yleisin tukityyppi on luonnollisesti säätiön muu tarkoituksen mukainen toiminta, jonka osuus kyseisessä säätiötyypissä on lähes 75 %. Toiminnallisista säätiöistä osa on

myös käyttänyt tukityypinään apurahoja ja palkintoja, mutta osuus jää kuitenkin pieneksi (15 %).

Taulukko 4.27. Eri tukityyppejä käyttäneiden säätiöiden prosentuaalinen osuus, jaettujen tukisummien minimi, maksimi, keskiarvo ja keskihajonta tukityypeittäin euroina.

Tukityyppi	Tukeneiden säätiöiden osuus (%)	Pienin summa (min)	Suurin summa (max)	Summien keskiarvo (ka)	Summien keskihajonta
1. Pääomatuki	1,8	260	25 200	7 696	7,70
2. Apurahat ja palkinnot	39,0	180	16 302 420	297 121	297,12
3. Säätiön muu tarkoituksen mukainen toiminta	30,4	80	22 817 000	866 929	866,92
4. Yleisavustus toiselle yleishyödylliselle yhteisölle	12,6	250	5 180 000	118 991	118,99
5. Erityisavustus ohjelmille ja projekteille toiselle yleishyödylliselle yhteisölle	7,8	170	841 000	91 389	91,39
6. Ohjelmiin liittyvät investoinnit/lainat	0,5	48 600	995 680	506 144	506,14
7. Oma tutkimustoiminta	1,4	1 630	6 318 000	776 309	776,31
8. Opintojen avustaminen sosiaalisin perustein	2,3	400	940 500	98 374	98,37
9. Osa- /lisärahoitus (matching support)	3,3	500	702 000	81 144	81,14
10. Muu tukityyppi	0,9	3 450	85 500	26 633	26,63
YHTEENSÄ	100	XX	XX	XX	XX

Taulukossa 4.28. on esitetty säätiöiden jakaman tuen saajaryhmät (n=527). Jaetusta kokonaistuesta yli 70 % eli noin 175 miljoonaa euroa on kohdistettu yksilöille. Noin viidennes säätiöiden jakamasta kokonaistuesta on kohdentunut voittoa tavoittelemattomille yhteisöille yhteistukisumman ollessa noin 50 miljoonaa euroa. Noin kaksi kolmasosaa säätiöistä on jakanut ainakin osan tuestaan yksilöille ja reilu kolmannes on jakanut tukeaan voittoa tavoittelemattomille yhteisöille. Muille kuin edellä mainituille tahoille tukea on jakanut vajaa neljä prosenttia säätiöistä, mikä kuitenkin on säätiöiden jakamasta kokonaistuesta lähes 8 % eli lähes 20 miljoonaa euroa. Apurasäätiöistä ja sekamallin mukaisista säätiöistä noin 80 % on jakanut tukea yksilöille. Myös toiminnallisten säätiöiden yleisin tuen saajaryhmä on yksilöt, mutta osuus on kuitenkin vain noin 45 %. Noin puolet apuraha- ja sekamallin mukaisista säätiöistä, mutta vajaa viidennes toiminnallisista säätiöistä on jakanut tukea voittoa tavoittelemattomille yhteisöille.

Taulukko 4.28. Säätiöiden jakaman tuen saajaryhmät.

Tuen saajat	Tukeneiden säätiöiden osuus (%)	Prosenttia jaetusta kokonaistuesta	Jaettu tukisumma euroina
1. Yksilöt	62,3	72,4	175 272 180
2. Voittoa tavoittelemattomat yhteisöt	33,9	20,0	48 533 590
3. Muut tahot (muun muassa tieteelliset kokoukset, tutkimuslaitokset, yhdistykset, yhteisöt, kaupungit)	3,8	7,6	18 411 280
YHTEENSÄ	100	100	242 217 050

4.5. Säätiöiden toiminnan kehityssuuntia ja kansainvälistyminen

Kyselyssä haluttiin myös kartoittaa säätiöiden jakamien avustusten ja apurahojen määrien kehityssuuntaa viimeisen viiden vuoden ajalta. Noin 40 % vastaajista ilmoitti säätiönsä jakamien avustusten ja apurahojen määrän pysyneen ennallaan viimeisen viiden vuoden aikana, kun taas lähes puolet vastaajista ilmoitti jaettujen avustusten ja apurahojen määrän kasvaneen (taulukko 4.29., n=540). Runsas 10 % säätiöistä puolestaan ilmoitti jaettujen avustusten ja apurahojen määrän laskeneen. Säätiöiden jakamien avustusten ja apurahojen määrä on siis enimmäkseen kasvanut viimeisen viiden vuoden aikana (vrt. myös taulukko 4.17.).

Taulukko 4.29. Säätiöiden jakamien avustusten ja apurahojen määrän kehittyminen viimeisen viiden vuoden aikana.

Jaetut avustukset ja apurahat	N	%
Kasvanut voimakkaasti (yli 50 %)	63	12
Kasvanut hieman	185	34
Pysynyt ennallaan	225	42
Laskenut hieman	52	10
Laskenut voimakkaasti (yli 50 %)	15	3
YHTEENSÄ	540	100

Säätiötyyppien mukaiseen tarkasteluun on avustusten ja apurahojen kehitystä koskevan kysymyksen kohdalla suhtauduttava varoen, sillä kysymys ei koske lainkaan enemmistöä toiminnallisista säätiöistä. Monet toiminnalliset säätiöt ovat jättäneet vastaamatta kysymykseen, mutta osa on kuitenkin valinnut pysynyt ennallaan-vaihtoehdon, vaikka säätiöllä ei olisikaan apuraha- ja avustustoimintaa. Osalla toiminnallisista säätiöistä saattaa taas olla apuraha- ja avustustoimintaa, mutta näitä ei voida eritellä kaikista vastanneista toiminnallisista säätiöistä. Siksi seuraavassa tarkastellaan vain apuraha- ja sekamallin mukaisten säätiöiden vastauksia. Apuraha- ja sekamallin mukaisista säätiöistä (n=384) noin puolet ilmoittaa jaettujen apurahojen ja avustusten määrän kasvaneen ja noin kolmasosa ilmoittaa määrien pysyneen ennallaan. Tarkasteltaessa apuraha- ja sekamallin mukaisia säätiöitä kielen mukaan huomataan, että suomenkielisistä säätiöistä noin puolet ja ruotsinkielisistä säätiöistä noin 70 % on ilmoittanut jaettujen avustusten ja apurahojen määrän kasvaneen viimeisen viiden vuoden aikana. Suomenkielisistä säätiöistä noin 14 % ilmoittaa avustusten ja apurahojen määrän laskeneen, kun ruotsinkielisten säätiöiden vastaava osuus on vain noin 3 %. Erot ovat tilastollisesti erittäin merkitseviä ($\chi^2(4) = 24.26, p = .000$).

Lisäksi säätiöiltä tiedusteltiin niiden henkilöstömäärän ja vapaaehtoistyöntekijöiden määrän kehitystä viimeisen viiden vuoden aikana. Noin 80 % säätiöistä ilmoittaa työsuhteessa olevan henkilöstönsä määrän pysyneen ennallaan (taulukko 4.30., n=682). Henkilöstön määrä on lisääntynyt vajaassa viidenneksessä säätiöistä. Työsuhteessa olevan henkilöstön määrä näyttäisi kasvaneen useissa asunto- ja asumispalvelusäätiöissä, koulutusalan säätiössä sekä joissakin taidesäätiöissä. Vaikka säätiöiden tukitoiminta onkin siis lisääntynyt, ei tämä juurikaan näy kasvuna työsuhteisen henkilöstön määrässä (vrt. myös taulukot 4.8. ja 4.9.).

Taulukko 4.30. Säätiöiden henkilöstömäärän kehittyminen viimeisen viiden vuoden aikana.

Työsuhteessa olevan henkilöstön määrä	N	%
Lisääntynyt voimakkaasti (yli 50 %)	26	4
Lisääntynyt hieman	85	13
Pysynyt ennallaan	535	78
Vähentynyt hieman	24	4
Vähentynyt voimakkaasti (yli 50 %)	12	2
YHTEENSÄ	682	100

Kun tarkastellaan säätiöiden henkilöstömäärän kehitystä viimeisen viiden vuoden aikana säätiötyyppien mukaan, huomataan, että toiminnallisissa säätiöissä on palkatun henkilöstön määrä kasvanut huomattavasti

enemmän kuin apuraha- ja sekamallin mukaisissa säätiöissä (n=580). Kun apurahasäätiöistä noin 4 % ja sekamallin mukaisista säätiöistä noin 10 % ilmoittaa henkilöstömääränsä lisääntyneen, on tämä osuus toiminnallisten säätiöiden kohdalla lähes 40 %. Erot henkilöstömäärän kehitystä koskevan kysymyksen vastauksissa ovat säätiötyyppien mukaan tarkasteltuna myös tilastollisesti erittäin merkitseviä ($X^2(8) = 115.92, p = .000$). Kuitenkaan kielen mukaan ei säätiöiden välillä havaittu tilastollisesti merkitsevää eroa.

Vapaaehtoistyöntekijöiden määrä on pysynyt lähes kaikissa säätiöissä ennallaan ja vain noin 6 % vastaajista ilmoittaa vapaaehtoistyöntekijöiden määrän kasvaneen viimeisen viiden vuoden aikana (taulukko 4.31, n=700). Säätiötyyppien, säätiön kielen tai INCPO-luokituksen mukaan ei säätiöiden välillä ollut merkitseviä eroja vapaaehtoistyöntekijöiden määrän kehityksessä.

Taulukko 4.31. Säätiöiden vapaaehtoistyöntekijöiden määrän kehittyminen viimeisen viiden vuoden aikana.

Vapaaehtoistyöntekijöiden määrä	N	%
Lisääntynyt voimakkaasti (yli 50 %)	6	1
Lisääntynyt hieman	37	5
Pysynyt ennallaan	645	92
Vähentynyt hieman	8	1
Vähentynyt voimakkaasti (yli 50 %)	4	1
YHTEENSÄ	700	100

Noin kaksi kolmasosaa vastaajista arvelee, ettei säätiön toiminnassa tule tapahtumaan merkittäviä muutoksia seuraavan kolmen vuoden aikana (taulukko 4.32., n=740). Toiminnalla viitataan säätiöiden jakamien avustusten, apurahojen ja palkintojen määrän kasvuun sekä muun tarkoituksen mukaisen toiminnan laajenemiseen. Noin neljännes vastaajista arvelee, että säätiön toiminta tulee laajenemaan. Vain noin neljä prosenttia arvelee säätiönsä toiminnan supistuvan ja samansuuruinen osuus vastaajista arvelee säätiön harkitsevan toiminnan uudelleenorganisointia. Pääosa vastaajista siis näkee säätiönsä lähitulevaisuuden suotuisana ja säätiön toiminnan nähdään jatkuvan vakaana tai laajenevan. Säätiötyyppien, kielen tai INCPO-luokituksen mukaan tarkasteltuna arvioinneissa ei ollut tilastollisesti merkitseviä eroja.

Taulukko 4.32. Säätiöiden arviointi tulevaisuuden näkymistä seuraavan kolmen vuoden aikana.

Tulevaisuuden näkymät	N	%
Ei merkittäviä muutoksia nykyisestä	471	64
Säätiön toiminta laajenee huomattavasti	25	3
Säätiön toiminta laajenee hieman	161	22
Säätiön toiminta supistuu hieman	24	3
Säätiön toiminta supistuu huomattavasti	4	1
Säätiö harkitsee toiminnan uudelleenorganisoimista	29	4
EOS	21	3
YHTEENSÄ	740	100

Kyselyssä haluttiin myös selvittää, miten säätiöt ovat kokeneet toimintaympäristön kansainvälistymisen ja Suomen EU-jäsenyyden vaikutukset toimintaansa. Vastanneista säätiöistä kuitenkin vain vajaa neljäsosa (23 %) arvioi kansainvälistymisellä ja Suomen EU-jäsenyydellä olleen vaikutusta säätiön toimintaan (n=697). Osa ilmoitti, että säätiön toiminta on ollut aina myös kansainvälistä, jolloin toimintaympäristön kansainvälistymisen ja Suomen Euroopan Unionin jäsenyyden ei koettu vaikuttaneen merkittävässä määrin säätiön toimintaan. Osa vastaajista taas mainitsi kansainvälistymisen näkyvän säätiön toiminnassa vain vähän tai ainoastaan sijoitustoiminnan ja varallisuudenhoidon kautta.

Vastaajat, jotka ovat kokeneet toimintaympäristön kansainvälistymisen ja Suomen EU-jäsenyyden vaikuttaneen toimintaan, kertoivat pääasiallisesti vaikutuksista myönteiseen sävyyn. Moni ilmoitti erityisesti Suomen EU-jäsenyyden parantaneen rahoitusmahdollisuuksia: erilaisiin projekteihin ja hankkeisiin on saatu rahoitusta muun muassa Euroopan sosiaali- tai aluekehitysrahastolta. Osa kertoi säätiönsä tukevan aikaisempaa enemmän EU:n ja Pohjoismaiden välisiä yhteishankkeita tai olevan mukana erilaisissa kansainvälisissä hankkeissa ja projekteissa tai järjestöissä. Vaikutuksiksi mainittiin myös muun muassa kulttuurivaihdon edistämiseen, kansainväliseen vuorovaikutukseen ja monikulttuurisuuteen liittyvien projektien lisääntyneet tukeminen sekä niihin osallistuminen. Lisäksi useat säätiöt kertoivat myöntävänsä aikaisempaa enemmän apurahoja suomalaisille taiteilijoille, tutkijoille ja jatko-opiskelijoille ulkomailla suoritettaviin opintoihin tai tutkimukseen ja apurahoja on alettu myöntää enemmän myös Suomessa työskenteleville ulkomaalaisille taiteilijoille, tutkijoille ja jatko-opiskelijoille. Kansainvälistymisen ja Suomen EU-jäsenyyden positiivisina vaikutuksina mainittiin myös pohjoismaisen ja kansainvälisen yhteistyön lisääntyminen ja tutkimustiedon koordinointimahdollisuuksien paraneminen. Useassa vastauksessa toimintaympäristön kansainvälistymisen ja EU-jäsenyyden todettiin vaikuttaneen säätiön toimintaan *elävöittävästi*. Varjopuolina mainittiin lähinnä lisääntynyt byrokratia ja kasvaneet hallintokulut.

Toiminnalliset säätiöt ovat kokeneet muita säätiöitä useammin toimintaympäristön kansainvälistymisen ja Suomen EU-jäsenyyden vaikuttaneen säätiön toimintaan: toiminnallisista säätiöistä noin 35 %, mutta vain noin 20 % apuraha- ja sekamallin mukaisista säätiöistä koki kansainvälistymisellä ja Suomen EU-jäsenyydellä olleen vaikutuksia toimintaan. Apurahasäätiöissä havaittiin odotettua vähemmän ja toiminnallisissa säätiöissä taas odotettua enemmän säätiöitä, jotka kokivat EU-jäsenyyden ja toimintaympäristön kansainvälistymisen vaikutuksia. Erot olivat myös tilastollisesti erittäin merkitseviä ($\chi^2(2) = 17.67, p = .000$).

4.6. Tyypillinen suomalainen säätiö syksyllä 2004

Tyypillinen suomalainen säätiö on itsenäinen säätiö, jonka on perustanut yksityinen henkilö tai muu yksityinen yhteisö tai säätiö. Säätiö voi olla joko puhtaasti apurahoja jakava säätiö, toiminnallinen säätiö tai sekamallin mukainen säätiö, joka sekä jakaa avustuksia, apurahoja ja palkintoja että toimii säätiön tarkoitusta toteuttavilla tavoilla omien projektien ja ohjelmien kautta. Aineiston perusteella voidaan olettaa, että useimmat säätiöt jakavat avustuksia, apurahoja ja/tai palkintoja. Tavallisesti säätiö on perustettu 1950-luvun jälkeen ja se on suomenkielinen. Säätiön tarkoitus liittyy useimmiten kulttuurin ja harrastustoiminnan tai koulutuksen ja tutkimuksen aloihin.

Säätiöiden palveluksessa oli tarkasteluvuosina yhteensä lähes 6000 henkilöä, mikä vastaa lähes 3500 henkilötyövuotta. Keskimäärin säätiöillä on noin kahdeksan työntekijää. Lukua nostavat kuitenkin muutamat henkilöstömäärältään suuret säätiöt, sillä noin kahdella kolmasosalla säätiöistä ei ole lainkaan palkattua henkilöstöä ja noin neljänneksellä on palveluksessaan korkeintaan viisi henkilöä. Eniten työllistävät toiminnalliset säätiöt (vrt. laitossäätiöt). Vapaaehtoistyöntekijöitä säätiöissä oli yhteensä noin 5500 henkilöä.

Noin puolella aineiston säätiöistä oli vuonna 2001 varallisuutta omaisuuden kirjanpitoarvon mukaan alle 500 000 euroa, kun taas noin 15 % säätiöistä ilmoitti omaisuuden kirjanpitoarvon ylittävän viisi miljoonaa euroa. Aineiston säätiöistä noin puolet jakoi avustuksia, apurahoja ja/tai palkintoja korkeintaan 5000 euroa sekä käytti muuhun tarkoituksen mukaiseen toimintaan noin 2000 euroa. Niin varallisuus, tulot kuin menotkin vaihtelevat kuitenkin paljon säätiöittäin eli aineistossa on paljon erikokoisia säätiöitä. Säätiön jakama tuki kohdistuu tavallisesti joko koulutuksen, humanististen tieteiden tai paikallisyhteisön kehittämisen ja asumisen alueille. Tyypilliset säätiön tuen kohderyhmät ovat puolestaan tieteenharjoittajat,

opiskelijat ja ikääntyvät. Säätiöt toimivat lähes aina paikallisella ja/tai kansallisella tasolla ja ne jakavat tukensa tavallisesti apurahoina ja palkintoina tai toteuttavat tarkoitustaan toimintansa kautta.

Suurimmassa osassa säätiöissä sekä työsuhteessa olevan henkilöstön että vapaaehtoistyöntekijöiden määrä on pysynyt ennallaan viimeisen viiden vuoden aikana. Säätiön jakamien avustusten ja apurahojen määrä on taas hieman kasvanut. Säätiöt näkevät tulevaisuutensa vakaana ja toiminnassa ei oleteta tapahtuvan merkittäviä muutoksia. Suomen EU-jäsenyys ja toimintaympäristön kansainvälistyminen eivät ole useinkaan vaikuttaneet säätiön toimintaan.

5. Säätiöiden ja rahastojen neuvottelukunta

Kolmekymmentä suomalaista apurahoja jakavaa säätiötä ja yhdistystä aloitti vuonna 1970 säännöllisen yhteydenpidon ja ne alkoivat käyttää itsestään nimitystä Säätiöiden ja rahastojen neuvottelukunta. Neuvottelukunta perusti vuonna 1972 Säätiöpalvelu-Stiftelsetjänst-nimisen toimiston, joka neuvoo säätiöitä koskevissa yleisissä kysymyksissä ja opastaa erityisesti apurahan hakijoita rahoitusmahdollisuuksia koskevissa kysymyksissä. Neuvontapalveluiden lisäksi Säätiöpalvelun keskeisenä tehtävänä on tietojen kerääminen apurahoista ja säätiöistä. Näiden tietojen pohjalta julkaistaan säännöllisin väliajoin Suomen apurahoja jakavia säätiöitä ja yhdistyksiä esittelevä kirja (Ilmanen & Kontuniemi 1977; Palotie 1995) ja lähinnä apurahojen hakijoita palvelevat suppeammat esitteet. (Säätiöiden ja rahastojen neuvottelukunta 2004.)

Säätiöiden ja rahastojen neuvottelukunta on nykyisin oikeusmuodoltaan rekisteröity yhdistys ja toukokuussa 2004 jäsenenä oli 61 suurta apurahoja jakavaa säätiötä ja yhdistystä. Neuvottelukunnalla on hallitus, johon kuuluu yhdeksän jäsentä. Vuonna 2002 neuvottelukunnassa jäsenenä olevat säätiöt ja yhdistykset tukivat suomalaista tiedettä ja taidetta jakamalla apurahoja yhteensä noin 90 miljoonaa euroa. Säätiöiden ja rahastojen neuvottelukunnan keskeisin tehtävä on tarjota jäsenkunnalleen mahdollisuus tietojen ja mielipiteiden vaihtoon yhteisissä asioissa. Neuvottelukunta myös edustaa apurahoja jakavia säätiöitä suhteessa viranomaisiin ja se valvoo jäsenkuntansa etuja muun muassa antamalla lausuntoja säätiölaitosta koskevista lainsäädäntöhankkeista. (Säätiöiden ja rahastojen neuvottelukunta 2004.)

Säätiökysely lähetettiin kaikille Säätiöiden ja rahastojen neuvottelukunnan jäsenille. Muutamat neuvottelukunnan jäsenet (Osuuspankkiryhmän tutkimussäätiö ja Osuuspankkiryhmän Kyösti Haatajan säätiö sekä Syöpäsäätiö ja Syöpätautien tutkimussäätiö) koostuvat kahdesta erillisestä, mutta toisiinsa kiinteästi liittyvästä säätiöstä, jotka ovat siis palauttaneet kaksi lomaketta. Tämä tarkoittaa, että neuvottelukunnan perusjoukko on näin 63 säätiötä ja yhdistystä, joista kyselyn palautti kaikkiaan 60 jäsentä eli vastausprosentiksi muodostui 95.

5.1. Jäsensäätiöiden ja -yhdistysten peruspiirteitä

Neuvottelukunnan jäsenistä suurin osa (85 %) luokittelee itsensä aineiston kaikkien säätiöiden tavoin itsenäiseksi säätiöksi (taulukko 5.1., n=60). Myös neuvottelukunnassa olevat yhdistykset ovat mukana itsenäisten säätiöiden luvussa. Neuvottelukunnassa yrityssidonnaisia säätiöitä on noin 12 % ja yksi säätiö on sekä julkisen viranomaisen perustama ja/tai rahoittama että muun tyyppinen säätiö.

Taulukko 5.1. Neuvottelukunnan jäsenistön tyypittely.

Säätiötyypittely	N	%
Itsenäinen säätiö	51	85
Yrityssidonnainen säätiö	7	12
Julkisen viranomaisen perustama ja/tai rahoittama säätiö	1	2
Muu säätiö	1	2
YHTEENSÄ	60	100

Noin puolta neuvottelukuntaan kuuluvista säätiöistä ja yhdistyksistä on ollut perustamassa yksityinen henkilö (taulukko 5.2., n=60). Noin viidennes neuvottelukunnan jäsenistöstä on yrityksen perustamia ja noin neljännes on puolestaan muun yksityisen yhteisön tai säätiön perustamia. Julkiset viranomaiset ovat olleet mukana vain joidenkin neuvottelukunnan säätiöiden perustamisessa. On huomattava, että joidenkin neuvottelukunnan jäsenten kohdalla perustajatahoja on voinut olla useita ja vastaajat ovat tällöin valinneet useamman vaihtoehdon. Taulukon luvut perustuvat vastaajien antamiin yhteen tai useampaan vastausvaihtoehtoon. Verrattuna koko aineiston säätiöiden ilmoittamiin perustajatahoihin (vrt. taulukko 4.5.), ovat neuvottelukunnan säätiöt ja yhdistykset hieman useammin yksityisen henkilön tai yrityksen perustamia ja vastaavasti taas harvemmin muun yksityisen yhteisön tai säätiön tai julkisen viranomaisen perustamia.

Taulukko 5.2. Neuvottelukunnan jäsenistön perustajat.

Säätiön perustajat	N	%
Yksityinen henkilö/henkilöt	38	55
Yritys/yritykset	12	17
Muu yksityinen yhteisö tai säätiö	16	23
Julkiset viranomaiset	3	4
Erillislain perusteella	0	0

Neuvottelukunnan jäsensäätiöistä lähes kaksi kolmasosaa on perustettu vuosina 1940–1979 (taulukko 5.3., n=60). Ennen vuotta 1920

perustettuja säätiöitä on neuvottelukunnassa noin joka kymmenes ja vuosina 1920–1939 on perustettu 13 % neuvottelukunnan säätiöistä. Vuoden 1980 jälkeen perustettuja säätiöitä neuvottelukunnan jäsenistössä on 15 %. Luokittelemattomasta perustamisvuosi-muuttujasta havaitaan, että neuvottelukunnan jäsensäätiöt on perustettu keskimäärin vuonna 1955, kun aineiston muut säätiöt on perustettu keskimäärin vuonna 1973. Ero on tilastollisesti erittäin merkitsevä ($t = -5.78$, $df = 785$, $p = .000$).

Taulukko 5.3. Neuvottelukunnan jäsenistön perustamisvuodet.

Perustamisvuosi	N	%
ennen v. 1900	1	2
1900–1919	6	10
1920–1939	8	13
1940–1959	18	30
1960–1979	18	30
1980–2003	9	15
YHTEENSÄ	60	100

5.2. Työllistävyys

Neuvottelukuntaan kuuluvien säätiöiden ja yhdistysten palveluksessa oli tarkasteluvuosina yhteensä noin 280 henkilöä, mikä on henkilötyövuosiksi muutettuna noin 200 henkilöä (taulukko 5.4., $n=57$). Säätiön palveluksessa oleviksi lasketaan säätiöön työsuhteessa olevat henkilöt. Konsultteja ei lasketa henkilöstöön kuuluviksi. Keskimäärin neuvottelukunnan jäsenistön palveluksessa oli molempina tarkasteluvuosina viisi henkilöä. Keskimääräistä lukua nostavat kuitenkin huomattavasti jäsenet, joiden palveluksessa on paljon henkilöstöä: noin kaksi kolmasosaa jäsenistöstä työllisti alle kaksi henkilöä.

Taulukko 5.4. Työsuhteessa olevan henkilöstön ja vapaaehtoistyöntekijöiden määrä neuvottelukunnan jäsenistössä vuosina 2001 ja 2002.

Työntekijät ja vapaaehtoistyöntekijät	2001	2002
Työntekijöiden yhteismäärä	281	282
Työntekijöitä keskimäärin/jäsen	4,9	4,9
Työntekijämäärän vaihtelu	0–69	0–79
Työntekijöiden yhteismäärä henkilötyövuosina	195	199
Henkilötyövuosia keskimäärin/jäsen	3,4	3,5
Henkilötyövuosien määrän vaihtelu	0–39	0–50
Vapaaehtoistyöntekijöiden yhteismäärä	1203	1250
Vapaaehtoistyöntekijöitä keskimäärin/jäsen	20,4	21,2
Vapaaehtoistyöntekijöiden määrän vaihtelu	0–344	0–360
Vapaaehtoistyöntekijöiden yhteismäärä henkilötyövuosina	82	85
Henkilötyövuosia keskimäärin/jäsen	1,4	1,4
Henkilötyövuosien määrän vaihtelu	0–40	0–40

Vapaaehtoistyöntekijöitä neuvottelukunnan jäsenistössä oli vuonna 2001 noin 1200 ja vuonna 2002 noin 1250 henkilöä (taulukko 5.4., n=59). Vapaaehtoistyöntekijöillä tarkoitetaan henkilöitä, jotka työskentelevät säätiön palveluksessa ilman palkkaa (esimerkiksi hallituksen jäsenet, asiantuntijat ja keräysten suorittajat) tai saavat työstään vain nimellisen korvauksen (esimerkiksi kokouspalkkio luottamustoimesta, kulukorvaukset). Henkilötyövuosiksi muutettuna neuvottelukuntaan kuuluvissa säätiöissä ja yhdistyksissä työskenteli vapaaehtoistyöntekijöinä yhteensä noin 85 henkilöä. Neuvottelukunnan jäsenistöllä oli keskimäärin 21 vapaaehtoistyöntekijää molempina tarkasteluvuosina. Myös tässä keskimääräistä lukua nostavat muutamat jäsenet, joilla on paljon vapaaehtoistyöntekijöitä: noin puolella neuvottelukunnan jäsenistä oli tarkasteluvuosina korkeintaan kymmenen vapaaehtoistyöntekijää.

5.3. Varallisuus, tulot ja menot

Neuvottelukuntaan kuuluvien säätiöiden ja yhdistysten omaisuuden kirjanpitoarvo taseiden mukaan oli vuonna 2001 yhteensä noin 3,7 miljardia euroa ja vuonna 2002 noin 3,4 miljardia euroa keskimääräisen jäsenkohtaisen varallisuuden ollessa vuonna 2001 noin 64 miljoonaa euroa ja vuonna 2002 noin 59 miljoonaa euroa (n=58). Taulukossa 5.5. on esitetty neuvottelukunnan jäsenistön omaisuuden kirjanpitoarvo ja käypä arvo vuosilta 2001 ja 2002 niiden neuvottelukunnan jäsenten kohdalta, jotka ovat vastanneet molempia vuosia koskeneisiin molempiin kysymyksiin (n=50). Näiden säätiöiden ja yhdistysten omaisuuden kirjanpitoarvo taseiden mukaan oli vuonna 2001 yhteensä noin 3,3 miljardia euroa ja vuonna 2002 noin 3 miljardia euroa. Käypä arvo puolestaan oli vuonna 2001 noin 5 miljardia euroa ja vuonna 2002 noin 4,2 miljardia euroa.

Taulukko 5.5. Neuvottelukunnan jäsenistön kokonaisvarallisuus omaisuuden kirjanpitoarvon ja käyvän arvon mukaan vuosina 2001 ja 2002.

Kokonaisvarallisuus	Varallisuus euroina
Omaisuus kirjanpitoarvon mukaan yhteensä, 2001	3 324 601 000
Omaisuus kirjanpitoarvon mukaan keskimäärin/jäsen	66 492 000
Omaisuuuden vaihtelu kirjanpitoarvon mukaan	407 000–831 877 000
Omaisuus käyvän arvon mukaan yhteensä, 2001	5 035 510 000
Omaisuus käyvän arvon mukaan keskimäärin/jäsen	100 710 000
Omaisuuuden vaihtelu käyvän arvon mukaan	421 000–1 092 835 000
Omaisuus kirjanpitoarvon mukaan yhteensä, 2002	2 985 979 000
Omaisuus kirjanpitoarvon mukaan keskimäärin/jäsen	59 720 000
Omaisuuuden vaihtelu kirjanpitoarvon mukaan	678 000–768 896 000
Omaisuus käyvän arvon mukaan yhteensä, 2002	4 190 639 000
Omaisuus käyvän arvon mukaan keskimäärin/jäsen	83 813 000
Omaisuuuden vaihtelu käyvän arvon mukaan	688 000–809 761 000

Neuvottelukunnan kymmenen suurimman jäsenen omaisuuden kirjanpitoarvo taseiden mukaan oli vuonna 2001 yhteensä lähes kolme miljardia euroa (taulukko 5.6.). Summa on lähes 80 % neuvottelukunnan jäsenistön ja noin 70 % kaikkien aineiston säätiöiden vastaavasta varallisuudesta yhteensä (vrt. taulukko 4.11.).

Taulukko 5.6. Neuvottelukunnan 10 varakkainta jäsentä vuoden 2001 omaisuuden kirjanpitoarvon mukaan.

Säätiön nimi		Varallisuus euroina
1.	Svenska Kulturfonden ¹	831 877 000
2.	Sigrid Juselius Stiftelse	637 000 000
3.	Suomen Kulttuurirahasto	441 000 000
4.	Stiftelsen för Åbo Akademi	220 005 000
5.	Jenny ja Antti Wihurin rahasto	142 000 000
6.	Brita Maria Renlunds Minne	132 453 000
7.	Svenska Litteratursällskapet i Finland r.f.	132 453 000
8.	Emil Aaltosen Säätiö	124 662 000
9.	Föreningen Konstsamfundet r.f.	104 500 000
10.	Päivikki ja Sakari Sohlbergin säätiö	104 460 000

¹ Svenska Kulturfonden on Svenska Litteratursällskapet i Finland rf:n omistama ja hallinnoima ns. epäitsenäinen säätiö.

Säätiön vuosittaisilla kokonaistuloilla tarkoitetaan sijoitusten tuottoja kuten korkoja, osinkoja, vuokria ym., lahjoituksia sekä muita mahdollisia tuloja. Kokonaistulojen käsite on sinällään hankala, sillä se sisältää edellä mainittujen tuloerien lisäksi pääomatuloja/myyntivoittoja ja pääomalahjoituksia, joita ei ole tarkoitettu käytettäväksi säätiön tukitoimintaan (avustukset, apurahat ja/tai palkinnot ja säätiön muu tarkoituksen mukainen toiminta) vaan ne on rahastoitava eli lisättävä säätiön omaan pääomaan.

Neuvottelukunnan jäsenistön vuosittaiset kokonaistulot yhteensä olivat vuonna 2001 noin 210 miljoonaa euroa ja vuonna 2002 noin 244 miljoonaa euroa (taulukko 5.7., n=54). Tarkastelussa ovat mukana vain ne neuvottelukunnan jäsenet, jotka ovat vastaanottaneet tuloja koskeneisiin kysymyksiin molempien vuosien osalta, jolloin luvut ovat vertailukelpoisia. On kuitenkin huomattava, että osalla vastaajista toinen tai molemmat tarkasteluvuodet ovat olleet tulojen suhteen poikkeuksellisia ja ne ovat saaneet muun muassa merkittäviä testamenttilahjoituksia tai muita kertaluonteisina pidettäviä tuloja. Noin puolella neuvottelukunnan säätiöistä ja yhdistyksistä oli tarkasteluvuosina tuloja noin 1,5 miljoonaa euroa ja noin neljänneksellä oli tuloja yli neljä miljoonaa euroa. Vaikka neuvottelukunnan jäsenistön varallisuus näyttäisi jonkin verran laskeneen (vrt. taulukko 5.5.), ovat yhteenlasketut kokonaistulot kuitenkin hieman kasvaneet.

Neuvottelukunnan jäsenistöstä vain noin vajaalla kolmasosalla (28 %) on varainhankintaa tai rahankeräystä (n=60).

Taulukko 5.7. Neuvottelukunnan jäsenistön tulot yhteensä, keskimääräiset tulot, tulojen vaihtelu ja kvartiilit vuosina 2001 ja 2002.

Tulot euroina	Tulot yhteensä	Tulot keskimäärin/jäsen	Tulojen vaihteluväli	Kvartiilit		
				25 %	50 %	75 %
Kokonais-tulot 2001	209 670 000	3 883 000	68 000–31 309 000	796 000	1 558 000	4 413 000
Kokonais-tulot 2002	244 194 200	4 552 000	0–52 334 000	514 000	1 431 000	3 839 000

Neuvottelukunnan jäsenistön menot olivat vuonna 2001 yhteensä noin 130 miljoonaa euroa ja vuonna 2002 noin 142 miljoonaa euroa (taulukko 5.8., n=59). Tästä summasta jaettiin vuonna 2001 avustuksina, apurahoina ja palkintoina noin 90 miljoonaa euroa ja vuonna 2002 noin 95 miljoonaa euroa. Vuosina 2001 ja 2002 kaikista säätiöiden jakamista apurahoista, avustuksista ja palkinnoista neuvottelukunnan jäsenistö jakoi lähes 80 %. Avustusten, apurahojen ja palkintojen osuus neuvottelukunnan kokonaismenoista onkin noin kaksi kolmasosaa. Yhteismenoista jäävä loppu kolmannes jakautuu noin puoliksi muun tarkoituksen mukaisen toiminnan menoihin sekä muihin toimintamenoihin. On kuitenkin muistettava, että vastaajilla on saattanut olla hankaluuksia erotella säätiön muun tarkoituksen mukaisen toiminnan menoja muista toimintamenoista. Menosumat lienevätkin siis oikeansuuntaisia, mutta eivät täysin tarkkoja.

Taulukko 5.8. Neuvottelukunnan jäsenistön menot yhteensä menoryhmittäin vuosina 2001 ja 2002.

Menot yhteensä	2001		2002	
	euroa	%	euroa	%
Avustukset, apurahat ja palkinnot kolmansille osapuolille	85 037 800	65	95 024 000	67
Säätiön muu tarkoituksen mukainen toiminta	23 064 000	18	23 029 300	16
Muut toimintamenot	21 759 700	17	23 916 200	17
YHTEENSÄ	129 861 500	100	141 969 500	100

Keskimäärin neuvottelukunnan jäsenet jakoivat avustuksia, apurahoja ja palkintoja vuonna 2001 noin 1,4 miljoonaa euroa ja vuonna 2002 noin 1,6 miljoonaa euroa (taulukko 5.9., n=59). Jaettujen avustusten,

apurahojen ja palkintojen yhteismäärät vaihtelevat runsaasti neuvottelukunnan eri jäsenten välillä. Noin puolet neuvottelukunnan jäsenistöstä jakoi molempina vuosina lähes 700 000 euroa avustuksina, apurahoina ja palkintoina, kun taas noin neljännes jakoi yli 1,5 miljoonaa euroa. Noin 75 % neuvottelukunnan jäsenistöstä käytti muuhun tarkoituksen mukaiseen toimintaan korkeintaan noin 300 000 euroa.

Taulukko 5.9. Neuvottelukunnan jäsenistön keskimääräiset menot, menojen vaihteluväli ja kvartiilit menoryhmittäin vuosina 2001 ja 2002.

Menot euroina	Menot keskimäärin/jäsen	Menosummien vaihteluväli	Kvartiilit		
			25 %	50 %	75 %
Avustukset, apurahat ja palkinnot, 2001	1 441 319	0–16 311 000	279 000	673 000	1 621 000
Avustukset, apurahat ja palkinnot, 2002	1 610 576	0–19 636 000	255 000	665 000	1 419 000
Muu tarkoituksen mukainen toiminta, 2001	390 915	0–6 471 000	0	26 000	294 000
Muu tarkoituksen mukainen toiminta, 2002	390 327	0–6 483 000	0	31 000	346 000
Muut toimintamenot, 2001	368 806	0–8 079 000	16 000	26 000	245 000
Muut toimintamenot, 2002	405 359	0–7 981 000	16 000	83 000	294 000

Taulukossa 5.10. on esitetty neuvottelukunnan kymmenen suurinta jäsentä vuoden 2001 menojen yhteissumman mukaan. Kymmenen suurimman neuvottelukunnan jäsenen menot olivat yhteensä noin 82 miljoonaa euroa. Summa on noin kaksi kolmasosaa koko neuvottelukunnan jäsenistön yhteismenoista ja noin viidennes aineiston kaikkien säätiöiden yhteenlasketuista menoista vuonna 2001 (vrt. taulukko 4.19.).

Taulukko 5.10. Neuvottelukunnan 10 suurinta säätiötä vuoden 2001 menojen yhteissumman mukaan.

Säätiön nimi	Menot euroina
1. Suomen Kulttuurirahasto	19 052 000
2. Stiftelsen för Åbo Akademi	16 444 000
3. Svenska Kulturfonden	10 488 000
4. Sigrid Juselius Stiftelse	7 427 000
5. Jenny ja Antti Wihurin rahasto	6 707 000
6. Brita Maria Renlunds Minne	5 263 000
7. Syöpäsäätiö	5 026 000
8. Emil Aaltosen säätiö	3 947 000
9. Yrjö Jahnssonin säätiö	3 888 000
10. Svenska Litteratursällskapet i Finland r.f.	3 438 000

5.4. Tukitoiminta

Lomakkeessa kysyttiin jaettujen avustusten, apurahojen ja palkintojen sekä muun tarkoituksen mukaisen toiminnan menoja (ks. liite1, kysymys 9) sekä erityyppisiä tukitoiminnan kohteita prosenttiosuuksina jaetusta edellä mainituista menoista koostuvasta yhteissummasta (ks. liite 1, kysymykset 10, 11, 12, 14 ja 15). *Vastaajien ilmoittamat prosenttiosuudet suhteutettiin vuonna 2001 jaettujen avustusten, apurahojen ja palkintojen sekä säätiön muun tarkoituksen mukaisen toiminnan yhteismenoihin*, jolloin tarkasteluun tulivat mukaan vain ne neuvottelukunnan jäsenet, jotka vastasivat sekä menoja että eri tukialueita koskeneisiin kysymyksiin. Tämä menettely karsi vastaajia, mutta suhteellisten tukiosuuksien selvittämiseksi molempiin kysymyksiin vastaaminen oli pakollinen kriteeri.

Taulukossa 5.11. on esitetty neuvottelukunnan jäsenistön pääasialliset tuen kohdealueet (n=54). Eniten neuvottelukunnan jäsenistö on tukenut terveyden (24,4 %, noin 25 miljoonaa euroa) ja humanististen tieteiden (23,7 %, noin 24,7 miljoonaa euroa) kohdealueita. Kolmanneksi suurin tuettu alue on koulutus⁵ jolle on kohdennettu tukea noin 21 miljoonaa euroa, mikä on noin viidennes jaetusta kokonaistuesta. Yhteensä neuvottelukunnan jäsenet ovat tukeneet eri kohdealueita vuonna 2001 lähes 105 miljoonalla eurolla.

Taulukko 5.11. Neuvottelukunnan jäsenistön jakaman tuen kohdealueet.

Kohdealue	Prosenttia jaetusta kokonaistuesta	Jaettu tukisumma euroina
1. Humanistiset tieteet	23,7	24 730 870
2. Koulutus	20,4	21 288 940
3. Luonnontieteet	9,5	9 885 710
4. Talous- ja yhteiskuntatieteet, käyttäytymistieteet	11,1	11 561 200
5. Ympäristö	1,9	1 957 100
6. Eläinten hyvinvointi	0	0
7. Virkistys ja urheilu	0,4	452 940
8. Terveys	24,4	25 413 610
9. Sosiaalipalvelut	1,6	1 721 030
10. Uskonto	0,1	135 440
11. Paikallisyhteisön kehittäminen ja asuminen	0,9	990 700
12. Kansalaisyhteiskunta ja kansalaisoikeudet	0,8	848 760
13. Hyväntekeväisyys, vapaaehtoistoiminta ja voittoa tavoittelematon sektori	4,8	5 012 170
14. Kansainvälinen kehitystyö ja kansainväliset suhteet	0,1	79 120
15. Muu tukialue (muun muassa kansanperinne, kotiseututyö)	0,3	288 920
16. Työllisyys ja työmarkkinat	0	0
YHTEENSÄ	100	104 366 510

⁵ Koulutukseen sisältyy myös alkuopetus.

Seuraavassa on esitetty eri tukialueita tukeneiden neuvottelukunnan jäsenten prosentuaalinen osuus, pienin ja suurin yksittäinen tukisumma sekä tukisummien keskiarvo ja keskihajonta. Prosentuaalinen osuus on laskettu kyseistä aluetta tukeneiden jäsenten lukumääristä, jolloin jokainen mainittu tukialue on saanut tukisummasta riippumatta arvon yksi. Useimmiten neuvottelukunnan jäsenistö on jakanut tukea terveyden alueelle (taulukko 5.12., n=54) tukisummien vaihdellessa noin 4000 eurosta noin 7 miljoonaan euroon. Keskimäärin terveyden alalle jaettu tukisumma on ollut noin 1,1 miljoonaa euroa. Neuvottelukunnasta runsas 15 % on tukenut humanistisia tieteitä tai talous-, yhteiskunta- ja käyttäytymistieteitä. Humanistisille tieteille neuvottelukunnan jäsenistön jakama tukisumma on ollut keskimäärin noin miljoona euroa ja talous-, yhteiskunta- ja käyttäytymistieteiden alueelle puolestaan noin 530 000 euroa. Koulutusta on tuettu keskimäärin suurimmilla summilla, vaikka alueelle kohdennetuissa tukisummissa on myös runsaasti hajontaa. Suurin tukisummien keskihajonta on humanististen tieteiden alueella.

Taulukko 5.12. Eri kohdealueita tukeneen neuvottelukunnan jäsenistön prosentuaalinen osuus, jaettujen tukisummien minimi, maksimi, keskiarvo ja keskihajonta alueittain euroina.

Kohdealue	Tukeneiden säätiöiden osuus (%)	Pienin summa (min)	Suurin summa (max)	Summien keskiarvo (ka)	Summien keskihajonta
1. Humanistiset tieteet	15,9	5 550	10 058 940	1 075 255	2170,60
2. Koulutus	11,7	4 100	7 946 750	1 252 291	2126,31
3. Luonnontieteet	11,0	11 100	1 965 600	617 857	679,12
4. Talous- ja yhteiskuntatieteet, käyttäytymistieteet	15,2	9 680	1 942 420	525 509	620,02
5. Ympäristö	3,4	18 920	1 189 300	391 420	462,30
6. Eläinten hyvinvointi	0	,	,	,	,
7. Virkistys ja urheilu	4,1	2 700	194 250	75 490	91,84
8. Terveys	16,6	4 380	7 020 000	1 058 900	1678,71
9. Sosiaalipalvelut	2,1	15 300	1 664 930	573 676	945,14
10. Uskonto	0,7	135 440	135 440	135 440	,
11. Paikallisyhteisön kehittäminen ja asuminen	3,4	6 120	504 200	198 140	245,84
12. Kansalaisyhteiskunta ja kansalaisoikeudet	6,2	2 700	284 200	94 307	118,84
13. Hyväntekeväisyys, vapaaehtoistoiminta ja voittoa tavoittelematon sektori	6,2	5 400	1 554 000	556 908	511,48
14. Kansainvälinen kehitystyö ja kansainväliset suhteet	2,1	4 380	62 500	26 373	31,53
15. Muu tukialue	1,4	21 600	267 320	144 460	173,75
16. Työllisyys ja työmarkkinat	0	,	,	,	,
YHTEENSÄ	100	XX	XX	XX	XX

Neuvottelukunnan jäsenten jakaman tuen pääasialliset kohderyhmät ovat selkeästi tieteenharjoittajat ja taiteilijat (taulukko 5.13., n=55). Neuvottelukunnan jakamasta tuesta yhteensä noin 75 % eli 72 miljoonaa euroa menee näille kahdelle kohderyhmälle. Kolmanneksi suurin tuettu ryhmä ovat muut kuin lomakkeessa mainitut kohderyhmät, jossa mainittiin muun muassa terveyskasvattajat, ammatissa toimivat sekä yliopistot, yhdistykset sekä vapaa kansalaistoiminta. Näille muille kohderyhmille neuvottelukunta jakoi yhteensä noin 10 miljoonaa euroa.

Taulukko 5.13. Neuvottelukunnan jäsenistön jakaman tuen kohderyhmät.

Kohderyhmä	Prosenttia jaetusta kokonaistuesta	Jaettu tukisumma euroina
1. Ikääntyvät	0,7	630 920
2. Alkoholi- /huumeriippuvaiset	0	0
3. Lapset ja nuoret	6,7	6 452 480
4. Vain lapset	0	0
5. Vain nuoret	0,1	85 680
6. Heikompiosaiset/pienituloiset	0,1	119 410
7. Etniset vähemmistöt	0	0
8. Perheet	0,1	111 000
9. Vammaiset	0	0
10. Siirtolaiset/pakolaiset	0	0
11. Vangit/entiset vangit	0	0
12. Naiset/tytöt	0	0
13. Tieteenharjoittajat	62,1	59 407 730
14. Opiskelijat	5,8	5 588 710
15. Taiteilijat	13,4	12 796 700
16. Muut kohderyhmät (muun muassa terveyskasvattajat, työssäkäyvät aikuiset, yliopistot, yhdistykset, vapaa kansalaistoiminta)	11,0	10 446 170
YHTEENSÄ	100	95 638 800

Neuvottelukunnan jäsenistöstä yhteensä noin 40 % on jakanut ainakin osan tuestaan tieteenharjoittajille (taulukko 5.14., n=55). Säätiöiden tieteenharjoittajille kokonaisuudessaan jakamat tukisummat vaihtelevat noin 5000 euron ja 8,9 miljoonan euron välillä keskimääräisen tukisumman ollessa noin 1,3 miljoonaa euroa. Opiskelijoiden kohderyhmän säätiöiltä saamat tukisummat vaihtelevat 16 000 eurosta noin 1,1 miljoonaan euroon ja keskimääräinen tukisumma on ollut noin 380 000 euroa. Kolmanneksi useimmin neuvottelukunnan jäsenet ovat tukeneet taiteilijoiden kohderyhmää. Taiteilijoille jaetut tukisummat vaihtelevat 11 000 eurosta 7,8 miljoonaan euroon ja summien suuri vaihtelu näkyy myös suurena keskihajontana. Keskimäärin neuvottelukunnan jäsenet ovat tukeneet taiteilijoita noin 800 000 eurolla.

Taulukko 5.14. Eri kohderyhmiä tukeneen neuvottelukunnan jäsenistön prosentuaalinen osuus, jaettujen tukisummien minimi, maksimi, keskiarvo ja keskihajonta kohderyhmittäin euroina.

Kohderyhmä	Tukeneiden säätiöiden osuus (%)	Pienin summa (min)	Suurin summa (max)	Summien keskiarvo (ka)	Summien keskihajonta
1. Ikääntyvät	3,9	40 800	363 120	157 730	1438,88
2. Alkoholi- /huumeriippuvaiset	0	,	,	,	,
3. Lapset ja nuoret	6,9	16 200	5 180 000	921 783	1883,78
4. Vain lapset	0	,	,	,	,
5. Vain nuoret	1,0	85 680	85 680	85 680	,
6. Heikompiosaiset/ pienituloiset	2,0	33 660	85 750	59 705	36,83
7. Etniset vähemmistöt	0	,	,	,	,
8. Perheet	1,0	111 000	111 000	111 000	,
9. Vammaiset	0	,	,	,	,
10. Siirtolaiset/ pakolaiset	0	,	,	,	,
11. Vangit/ entiset vangit	0	,	,	,	,
12. Naiset/tytöt	0	,	,	,	,
13. Tieteenharjoittajat	44,1	5 400	8 931 650	1 320 172	1816,35
14. Opiskelijat	16,7	16 200	1 092 000	382 748	299,74
15. Taiteilijat	15,7	11 100	7 804 350	799 794	1906,90
16. Muut kohderyhmät	8,8	57 260	6 692 000	1 160 686	2133,39
YHTEENSÄ	100	XX	XX	XX	XX

Neuvottelukunnan jakamasta tuesta noin 85 % kohdistuu kansalliselle alueelle (taulukko 5.15., n=58). Noin 10 % neuvottelukunnan jakamasta tuesta kohdentuu paikalliselle alueelle ja vain noin prosentti jaetusta tuesta on kohdennettu EU-, CEE- ja NIS-maihin (vrt. myös taulukko 4.25.).

Taulukko 5.15. Neuvottelukunnan jäsenistön jakaman tuen kohdentuminen eri maantieteellisille alueille.

Alue	Tukeneiden säätiöiden osuus (%)	Prosenttia jaetusta kokonaistuesta	Jaettu tukisumma euroina
1. Paikallinen	21,3	12,4	13 358 550
2. Kansallinen	57,5	86,4	93 072 740
3. EU-maat	10,0	0,8	857 570
4. CEE- ja NIS-maat ¹	5,0	0,2	194 950
5. Afrikka	1,3	0	36 090
6. Aasia ja Tyynenmeren alue	1,3	0	43 680
7. Etelä-Amerikka	0	0	0
8. Pohjois-Amerikka	2,5	0,1	113 230
9. Muut alueet (Australia)	1,3	0	16 990
YHTEENSÄ	100	100	107 693 800

¹ CEE-mailla tarkoitetaan Keski- ja Itä-Euroopan maita ja NIS-mailla uusia itsenäisiä valtioita: Albania, Armenia, Azerbaidzan, Valkovenäjä, Bosnia-Hertsegovina, Bulgaria, Kroatia, Tsekki, Viro, Makedonia, Georgia, Unkari, Kazakstan, Kirgisia, Liettua, Latvia, Moldova, Mongolia, Puola, Romania, Venäjä, Serbia-Montenegro, Slovakia, Slovenia, Tadzikistan, Turkmenistan, Ukraina ja Uzbekistan.

Neuvottelukunnan jäsenistön jakama tuki on pääasiallisesti ollut tyy-piltään apurahoja ja palkintoja, joiden määrä on yli 68 miljoonaa euroa ja osuus lähes 70 % kaikesta neuvottelukunnan jakamasta kokonaistuesta (taulukko 5.16., n=55). Toiseksi yleisin neuvottelukunnan jäsenistön käyt-tämä tukityyppi on säätiön muu tarkoituksen mukainen toiminta, jonka kautta neuvottelukunnan jäsenet ovat käyttäneet noin 12 miljoonaa euroa eli noin 12 % jaetusta kokonaistuesta. Kolmanneksi yleisin neuvottelukun-nan jäsenistön käyttämä tukityyppi on ollut oma tutkimustoiminta, johon jäsenet ovat yhteensä käyttäneet noin 8 miljoonaa euroa, mikä on noin 8 % jaetusta kokonaistuesta. Verrattuna koko aineiston vastaavin lukuihin (vrt. taulukko 4.26.), nousee oman tutkimustoiminnan osuus esille juuri neuvottelukunnan jäsenistön kohdalla.

Taulukko 5.16. Neuvottelukunnan jäsenistön jakama tuki tukityypeittäin.

Tukityyppi	Prosenttia jaetusta kokonaistuesta	Jaettu tuki-summa euroina
1. Pääomatuki	0	0
2. Apurahat ja palkinnot	68,6	68 367 700
3. Säätiön muu tarkoituksen mukainen toiminta	12,4	12 328 680
4. Yleisavustus toiselle yleishyödylliselle yhteisölle	7,4	7 372 990
5. Erityisavustus ohjelmille ja projekteille toiselle yleishyödylliselle yhteisölle	0,8	843 160
6. Ohjelmiin liittyvät investoinnit/lainat	1,9	1 910 530
7. Oma tutkimustoiminta	8,0	7 932 480
8. Opintojen avustaminen sosiaalisin perustein	0,1	106 580
9. Osa- /lisärahoitus (matching support)	0,8	773 200
10. Muu tukityyppi (oma symposiumi)	0	33 980
YHTEENSÄ	100	99 669 300

Taulukosta 5.17. (n=55) nähdään, että yli puolet neuvottelukunnan jäsenistöstä on jakanut ainakin osan tuestaan apurahoina ja palkintoina summien vaihdella noin 26 000 euron ja 16 miljoonan euron välillä keskimääräisen tukisumman ollessa noin 1,4 miljoonaa euroa. Keskihajonta jaetuissa apurahoissa ja palkinnoissa on taulukon suurimpia, mikä kertoo jaettujen summien runsaasta vaihtelusta säätiöittäin. Vajaalla viidenneksellä (15,7 %) tukitoiminta on ollut säätiön muuta tarkoituksen mukaista toimintaa summien vaihdella noin 12 000 eurosta noin 7 miljoonaan euroon. Noin 10 % neuvottelukunnan jäsenistöstä on jakanut tukeaan erityisavustuksina.

Taulukko 5.17. Eri tukityyppejä käyttäneen neuvottelukunnan jäsenistön prosentuaalinen osuus, jaettujen tukisummien minimi, maksimi, keskiarvo ja keskihajonta tukityypeittäin euroina.

Tukityyppi	Tukeneiden säätiöiden osuus (%)	Pienin summa (min)	Suurin summa (max)	Summien keskiarvo (ka)	Summien keskihajonta
1. Pääomatuki	0	,	,	,	,
2. Apurahat ja palkinnot	55,1	26 400	16 302 420	1 395 259	2557,15
3. Säätiön muu tarkoituksen mukainen toiminta	15,7	12 060	6 692 000	880 620	1715,94
4. Yleisavustus toiselle yleishyödylliselle yhteisölle	5,6	61 200	5 180 000	1 474 598	2129,36
5. Erityisavustus ohjelmille ja projekteille toiselle yleishyödylliselle yhteisölle	10,1	22 190	338 600	93 684	101,42
6. Ohjelmiin liittyvät investoinnit/lainat	2,2	914 850	995 680	955 263	57,16
7. Oma tutkimustoiminta	4,5	39 420	6 318 000	1 983 120	2972,76
8. Opintojen avustaminen sosiaalisin perustein	2,2	15 300	91 280	53 290	53,73
9. Osa- /lisärahoitus (matching support)	3,4	17 600	702 000	257 733	385,17
10. Muu tukityyppi	1,1	33 980	33 980	33 980	,
YHTEENSÄ	100	XX	XX	XX	XX

Neuvottelukunnan jäsensäätiöiden ja -yhdistysten jakaman tuen pääasiallisena saajaryhmänä ovat yksilöt (taulukko 5.18., n=58). Jaetusta noin 106 miljoonan euron kokonaistuesta lähes 70 % on kohdentunut yksilöille ja noin 30 % voittoa tavoittelemattomille yhteisöille. Muita tuettuja tahoja ovat olleet tieteelliset kokoukset, yhdistykset ja tutkimuslaitokset.

Taulukko 5.18. Neuvottelukunnan jakaman tuen saajaryhmät.

Tuen saajat	Tukeneiden säätiöiden osuus (%)	Prosenttia jaetusta kokonaistuesta	Jaettu tukisumma euroina
1. Yksilöt	56,7	68,0	71 791 740
2. Voittoa tavoittelemattomat yhteisöt	38,9	31,2	32 966 460
3. Muut tahot (muun muassa tieteelliset kokoukset, tutkimuslaitokset, yhdistykset)	4,4	0,8	822 600
YHTEENSÄ	100	100	105 580 800

5.5. Toiminnan kehityssuuntia ja kansainvälistyminen

Neuvottelukunnan jäsensäätiöistä ja -yhdistyksistä noin 80 % ilmoitti jaettujen avustusten ja apurahojen määrän kasvaneen viimeisen viiden vuoden aikana (taulukko 5.19., n=56). Noin viidennesellä jaettujen avustusten ja apurahojen määrä on pysynyt ennallaan (vrt. myös taulukko 4.29). Kukaan neuvottelukunnan jäsenistä ei ilmoittanut jaettujen avustusten ja apurahojen määrän laskeneen.

Taulukko 5.19. Neuvottelukunnan jäsenistön jakamien avustusten ja apurahojen määrän kehittyminen viimeisen viiden vuoden aikana.

Jaetut avustukset ja apurahat	N	%
Kasvanut voimakkaasti (yli 50 %)	18	32
Kasvanut hieman	27	48
Pysynyt ennallaan	11	20
Laskenut hieman	0	0
Laskenut voimakkaasti (yli 50 %)	0	0
YHTEENSÄ	56	100

Neuvottelukunnan jäsenistöstä noin kolme neljäsosaa ilmoitti työsuhteessa olevan henkilöstön määrän pysyneen ennallaan viimeisen viiden vuoden aikana (taulukko 5.20., n=60). Noin viidennes neuvottelukunnan jäsenistä ilmoitti henkilöstönsä määrän lisääntyneen, kun taas vain muutamasta vastaajasta ilmoitettiin työsuhteessa olevan henkilöstömääränsä vähentyneen vähintäänkin hieman. Neuvottelukunnassa ei työsuhteisen henkilöstön määrässä näytä siis juurikaan tapahtuneen muutoksia viime vuosina (vrt. myös taulukko 4.30).

Taulukko 5.20. Henkilöstömäärän kehittyminen neuvottelukunnan jäsenistössä viimeisen viiden vuoden aikana.

Työsuhteessa olevan henkilöstön määrä	N	%
Lisääntynyt voimakkaasti (yli 50 %)	4	7
Lisääntynyt hieman	8	13
Pysynyt ennallaan	45	75
Vähentynyt hieman	1	2
Vähentynyt voimakkaasti (yli 50 %)	2	3
YHTEENSÄ	60	100

Vapaaehtoistyöntekijöinä työskentelevien määrä on pysynyt lähes kaikissa neuvottelukunnan jäsenissä ennallaan (taulukko 5.21., n=56). Noin 15 % jäsenistöstä ilmoitti vapaaehtoistyöntekijöiden määrän lisääntyneen. Muutamasta neuvottelukunnan jäsenestä ilmoitettiin puolestaan vapaaehtoistyöntekijöiden määrän vähentyneen. Vapaaehtoistyöntekijöiksi on luettu myös luottamistoimissa (esimerkiksi hallitus, valtuuskunnat) työskentelevät henkilöt.

Taulukko 5.21. Vapaaehtoistyöntekijöiden määrän kehittyminen neuvottelukunnan jäsenistössä viimeisen viiden vuoden aikana.

Vapaaehtoistyöntekijöiden määrä	N	%
Lisääntynyt voimakkaasti (yli 50 %)	1	2
Lisääntynyt hieman	7	13
Pysynyt ennallaan	46	82
Vähentynyt hieman	1	2
Vähentynyt voimakkaasti (yli 50 %)	1	2
YHTEENSÄ	56	100

Neuvottelukunnan jäsenistä lähes 60 % arvelee, että seuraavan kolmen vuoden aikana toiminta tulee laajenemaan (taulukko 5.22., n=60). Toiminnalla viitataan jaettavien avustusten, apurahojen ja palkintojen määrän kasvuun sekä muun tarkoituksen mukaisen toiminnan laajenemiseen. Noin 40 % neuvottelukunnan jäsenistä puolestaan arvioi, että toiminnassa ei tule tapahtumaan merkittäviä muutoksia. Vain muutamat vastaajat arvioivat toiminnan supistuvan seuraavan kolmen vuoden aikana.

Taulukko 5.22. Neuvottelukunnan jäsenistön arviointi tulevaisuuden näkymistä seuraavan kolmen vuoden aikana.

Tulevaisuuden näkymät	N	%
Ei merkittäviä muutoksia nykyisestä	24	40
Säätiön toiminta laajenee huomattavasti	2	3
Säätiön toiminta laajenee hieman	32	53
Säätiön toiminta supistuu hieman	1	2
Säätiön toiminta supistuu huomattavasti	0	0
Säätiö harkitsee toiminnan uudelleenorganisoinnista	0	0
EOS	1	2
YHTEENSÄ	60	100

Neuvottelukunnan jäsenistä lähes 40 % kokee Suomen EU-jäsenyyden ja toimintaympäristön kansainvälistymisen vaikuttaneen toimintaan, kun taas noin kaksi kolmasosaa jäsenistöstä ei ole kokenut vastaavia vaikutuksia (n=55). Osa neuvottelukunnan jäsenistä ilmoitti toiminnan olleen aina myös kansainvälistä ja osa mainitsi kansainvälistymisen näkyvän ainoastaan sijoitustoiminnassa. Toimintaympäristön kansainvälistymisen ja Suomen EU-jäsenyyden mainittiin parantaneen rahoitusmahdollisuuksia sekä lisänneen erilaisia kansainvälisiä projekteja. Myös apurahoja mainittiin myönnettävän aikaisempaa enemmän suomalaisille taiteilijoille, tutkijoille ja jatko-opiskelijoille ulkomailla suoritettaviin opintoihin tai tutkimukseen. Apurahoja on alettu myöntää myös Suomessa työskenteleville ulkomaalaisille taiteilijoille, tutkijoille ja jatko-opiskelijoille. Vaikutuksiksi mainittiin lisäksi muun muassa kulttuurivaihdon edistämiseen ja monikulttuurisuuteen liittyvien projektien lisääntynyt tukeminen. Kansainvälistymisen ja Suomen EU-jäsenyyden positiivisina vaikutuksina mainittiin myös kansainvälisen yhteistyön lisääntyminen ja tutkimustiedon koordinoitavuuden paraneminen. Neuvottelukunnan jäsenet näyttävät vastauksien perusteella näkevän kansainvälistymisen ja Suomen EU-jäsenyyden vaikutukset pääasiallisesti myönteisinä ja toimintaa elävöittävinä seikkoina. Varjopuolina mainitaan kuitenkin lisääntynyt byrokratia ja hallintomenojen kasvu.

5.6. Yhteenveto

Säätiöiden ja rahastojen neuvottelukunnan jäsenistö koostuu pääasiallisesti itsenäisistä säätiöistä ja yhdistyksistä. Tyypillisesti neuvottelukunnan jäsen-säätiöt ja -yhdistykset ovat muita aineiston säätiöitä aikaisemmin perustettuja ja ne ovat useimmiten yksityisen henkilön tai muun yksityisen yhteisön tai säätiön perustamia. Neuvottelukunnan jäsenistön palveluksessa oli tarkasteluvuosina yhteensä noin 280 henkilöä, mikä vastaa noin 200 henkilötyövuotta. Vapaaehtoistyöntekijöitä on puolestaan noin 1200 henkilöä, mikä on henkilötyövuosina noin 85. Vuonna 2002 neuvottelukunnan jäsenistön varallisuus omaisuuden kirjanpitoarvon mukaan oli yhteensä noin kolme miljoonaa euroa ja tuloja oli yhteensä noin 240 miljoonaa euroa.

Neuvottelukunnan jäsenistö jakoi vuonna 2002 yhteensä noin 95 miljoonaa euroa avustuksia, apurahoja ja palkintoja, mikä on noin 80 % kaikista Suomessa jaettavista apurahoista, avustuksista ja palkinnoista. Neuvottelukunnan enemmistön tyypillisin tukityyppi onkin juuri apurahat ja palkinnot. Keskeiset tuen kohdealueet olivat vuonna 2001 terveys, humanistiset tieteet sekä koulutus, joille neuvottelukunnan jäsenistö jakoi yhteensä noin 70 miljoonaa euroa. Pääasialliset tuen kohderyhmät olivat tieteenharjoittajat ja taiteilijat, joille jaettiin noin 75 % vuoden 2001 kokonaistukisummasta. Neuvottelukunnan jäsenistö jakoi tukensa lähes kokonaisuudessaan Suomen alueelle.

Neuvottelukunnan jäsenistöstä noin 80 % ilmoittaa jaettujen avustusten, apurahojen ja palkintojen määrän kasvaneen viimeisen viiden vuoden aikana ja noin puolet jäsenistöstä arvelee toiminnan edelleen laajenevan seuraavan kolmen vuoden aikana. Kuitenkin henkilöstön ja vapaaehtoistyöntekijöiden määrät näyttävät pysyneen ennallaan, vaikka avustus- ja apurahatoiminta onkin kasvanut. Neuvottelukunnan jäsenistöllä on merkittävä asema apurahojen jakajana Suomessa ja jaetun tuen määrä tulee todennäköisesti edelleen laajenemaan tulevaisuudessa, erityisesti jos neuvottelukunnan jäsenkunta laajenee.

6. Yhteenvedoa ja johtopäätökset

Säätiötutkimus-hanke on ollut osa European Foundation Centre EFC:n koordinoimaa Dimension of the Foundation Sector in the European Union -tutkimushanketta. Säätiötutkimus-hankkeen tarkoituksena on ollut tuottaa Suomen säätiökenttää koskeva kansallinen survey-tutkimus käyttämällä pääasiallisena tiedonkeruuvälineenä EFC:n laatimaa lomaketta. Tutkimuksen rahoittajana on toiminut Säätiöiden ja rahastojen neuvottelukunta ry ja toteuttajana Jyväskylän yliopiston yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos, kulttuuripolitiikan oppiaine.

Suomen säätiötä koskevan lainsäädännön perusteella säätiö voidaan määritellä määrätarkoitukseen käytettäväksi luovutetun omaisuuden hoitamista varten perustetuksi itsenäiseksi oikeushenkilöksi. Säätiöiden tunnuspiirteiksi on määritelty kansainvälisissä tutkimuksissa ei-jäsenyyssperusteisuus, voittoa tavoittelemattomuus, itsehallinnollisuus, yksityisyys ja yleishyödyllisyys. Säätiöt jakavat merkittävässä määrin apurahoja tieteille, taiteille ja muulle kulttuurille sekä tukevat muuta yleishyödyllistä toimintaa. Apurahoja ja avustuksia jakavien säätiöiden lisäksi Suomessa on huomattava joukko ns. laitossäätiöitä, jotka toimivat useimmiten vähintäänkin osittain julkisin varoin ja tarjoavat muun muassa sosiaali- ja terveyspalveluja tai ylläpitävät oppilaitoksia, museoita tai teattereita. Moninaisesta toiminnasta ja merkittävästä yhteiskunnallisesta roolista huolimatta Suomen säätiöitä on tutkittu vain vähän.

Säätiötutkimus-hankkeen aineisto hankittiin marras-joulukuussa 2003 postikyselyllä. Kysely lähetettiin kaikille niille säätiöille, jotka ovat ilmoittaneet yhteystietonsa Patentti- ja rekisterihallitukselle. Vajaan sadan säätiön osoitetietoja ei ollut saatavilla, joten näitä säätiöitä ei kyselyllä tavoitettu. Tutkimuksen perusjoukko muodostui 2560 säätiöstä ja 11 merkittäviä apurahoja jakavasta yhdistyksestä. Kyselyn palautti 788 vastaajaa eli vastausprosentiksi tuli 31. Kyselyn vastausprosentti olisi voinut olla korkeampi, mutta Kjell Herberstin (2005) aineiston avulla arvioitaessa otos näyttää kuitenkin edustavan hyvin Suomen säätiökenttää. Lisäksi kyselyyn ovat vastanneet kaikki merkittäviä apurahoja jakavat säätiöt ja yhdistykset, mikä myös lisää otoksen edustavuutta. Valmiin lomakkeen käyttäminen aiheutti myös jonkin verran hankaluuksia, sillä lomakkeessa käytetyt luokittelut ja jaottelut eivät sopineet parhaalla mahdollisella tavalla Suomen säätiöiden toimintaympäristöön ja -tapoihin. Samoin lomakkeen

kysymysten yhdistäminen karsi joidenkin vastaajien tietoja. Aineisto analysoitiin tilastollisin menetelmin käyttämällä SPSS-tilasto-ohjelmistoa.

Anheierin (2001) säätiötyypittelyn mukaan aineistossa oli apurahoja jakavia säätiöitä 42 %, toiminnallisia säätiöitä 32 % ja sekamallin mukaisia säätiöitä 26 %. Kolmiluokkainen säätiötyypittely sopi kuitenkin hieman huonosti Suomen säätiökenttään, joten laajemman tarkastelun mahdollistamiseksi aineistoa analysoitiin myös kansainvälisen INCPO-luokituksen mukaan. Aineiston säätiöt luokiteltiin INCPO-luokkiin Herbertsin (2005) aineiston avulla ja luokittelun 12 pääluokkaa tiivistettiin viiteen luokkaan. Aineiston säätiöistä noin 27 % kuului kulttuurin ja harrastustoiminnan alan säätiöihin ja noin 24 % oli koulutuksen ja tutkimuksen alalla toimivia säätiöitä. Terveydenhuollon ja sosiaalipalveluiden alan säätiöitä oli aineistossa noin 23 % sekä kehittämisen ja asumisen alan säätiöitä noin 15 %. Muiden kuin edellä mainittujen alojen säätiöitä oli aineistossa yhteensä noin 10 %, ja niitä tarkasteltiin yhtenä luokkana. Aineistoa tarkasteltiin myös säätiön kielen mukaan. Tällä haluttiin selvittää, eroavatko säätiöt tiettyjen ominaisuuksien suhteen kielen mukaan. Säätiön kieli pääteltiin sen ensimmäisen nimen kielen perusteella. Aineiston säätiöistä noin 86 % oli suomenkielisiä ja ruotsinkielisiä oli noin 14 %.

Suurin osa aineiston säätiöistä on tyypiltään itsenäisiä, yksityisen henkilön tai muun yksityisen yhteisön tai säätiön perustamia. Säätiöitä on perustettu runsaasti 1990-luvulla ja tyypillisesti suomalainen säätiö on perustettu 1950-luvun jälkeen. Säätiö on tavallisesti suomenkielinen ja sen tarkoitus liittyy kulttuurin ja harrastustoiminnan tai koulutuksen ja tutkimuksen alaan. Enemmistö säätiöistä ilmoitti myös jakavansa avustuksia, apurahoja ja/tai palkintoja.

Säätiöiden palveluksessa oli tarkasteluvuosina yhteensä lähes 6000 henkilöä, mikä vastaa liki 3500 henkilötyövuotta. Runsaasti työllistäviä säätiöitä olivat toiminnalliset säätiöt, jotka työllistivät keskimäärin 30 henkilöä. Apurahasäätiöt ja sekamallin mukaiset säätiöt työllistävät toiminnallisia säätiöitä huomattavasti vähemmän johtuen säätiöiden toiminnan erilaisesta luonteesta. Kuitenkin noin kaksi kolmasosaa vastanneista säätiöistä ilmoitti, ettei heidän palveluksessaan ollut tarkasteluvuosina lainkaan työsuhteessa olevaa henkilöstöä. Vapaaehtoistyöntekijöitä säätiöissä työskenteli tarkasteluvuosina yhteensä noin 5500 henkilöä, mikä on noin 200 henkilötyövuotta. Vapaaehtoistyöntekijöitä on eniten apurahasäätiöissä johtuen erilaisissa luottamustoimissa toimivien henkilöiden runsaasta määrästä (esimerkiksi erilaiset työ- ja asiantuntijaryhmät).

Säätiöiden varallisuus omaisuuden kirjanpitoarvon mukaan oli vuonna 2002 yhteensä noin neljä miljardia euroa. Omaisuuden käypä arvo oli vastaavasti noin viisi miljardia euroa. Säätiöiden omaisuus niin kirjanpitoarvon

kuin käyvän arvon mukaan on hieman laskenut vuodesta 2001 vuoteen 2002. Keskimäärin suomalaisen säätiön omaisuus oli kirjanpitoarvon mukaan vuonna 2002 noin kahdeksan miljoonaa euroa, mutta säätiöiden varallisuus vaihtelee kuitenkin paljon. Säätiöiden yhteenlaskettu kokonaisvarallisuus on merkittävä summa: jos aineiston säätiöiden ja yhdistysten noin 5 miljardin euron omaisuus suhteutettaisiin Suomen väkilukuun, olisi summa noin 1000 euroa per kansalainen.

Säätiöiden kokonaistulot olivat tarkasteluvuosina yhteensä noin 550 miljoonaa euroa. Säätiöt jakoivat avustuksia, apurahoja ja palkintoja vuonna 2001 yhteensä noin 110 miljoonaa euroa ja vuotta myöhemmin noin 120 miljoonaa euroa. Muuhun tarkoituksen mukaiseen toimintaan säätiöt käyttivät vuonna 2001 yhteensä noin 235 miljoonaa euroa ja vuonna 2002 noin 255 miljoonaa euroa. Muita toimintamenoja säätiöillä oli yhteensä noin 50 miljoonaa euroa. Säätiöt käyttivät tarkasteluvuosina lähes 70 % tuloistaan ja lähes 90 % menoistaan avustuksiin, apurahoihin ja palkintoihin sekä muuhun tarkoituksen mukaiseen toimintaan. Verrattuna opetusministeriön hallinnonalan taiteen ja kulttuurin määrärahojen summaan (pääluokka 2990) vuonna 2004, on säätiöiden vuonna 2002 jakama noin 350 miljoonan euron tukisumma hieman suurempi.

Säätiöiden jakama tuki on kohdistunut tavallisesti joko koulutuksen, humanististen tieteiden tai paikallisyhteisön kehittämisen ja asumisen kohdealueille. Säätiöiden tuen kohderyhminä ovat puolestaan useimmiten olleet tieteenharjoittajat, opiskelijat ja ikääntyvät. Säätiöt toimivat lähes aina paikallisella ja/tai kansallisella tasolla ja ne jakavat tyypillisesti tukensa apurahoina ja palkintoina tai toteuttavat tarkoitustaan toimintansa kautta.

Suomen EU-jäsenyys ja toimintaympäristön kansainvälistyminen eivät ole useinkaan merkittävästi vaikuttaneet säätiöiden toimintaan. Samoin sekä työsuhteessa olevan henkilöstön että vapaaehtoistyöntekijöiden määrä on pysynyt säätiöissä viimeisen viiden vuoden aikana ennallaan. Noin puolet vastaajista arvioi säätiön jakamien avustusten ja apurahojen määrän kasvaneen viimeisen viiden vuoden aikana. Säätiöt näyttivät suhtautuvan tulevaisuuteen myönteisesti ja enemmistö arvioi toiminnan jatkuvan entiseen tapaan ilman suurempia muutoksia.

Säätiöt toimivat yhteiskunnassa monin eri tavoin yleishyödyllisesti niin yksilöiden, yhteisöjen kuin yhteiskunnankin eduksi. Säätiöt ovat mielenkiintoinen tutkimuskohde ja säätiöitä koskevan lisätutkimuksen tarve onkin ilmeinen.

Liitteet

Liite 1: Saatekirje ja kyselylomake

Säätiötutkimus

Arvoisa vastaanottaja,

Säätiöiden ja rahastojen neuvottelukunta ry toteuttaa yhteistyössä Jyväskylän yliopiston kanssa Suomen säätiöitä koskevan tutkimuksen. Tutkimus on osa kansainvälistä, EU-maissa toteutettavaa Säätiötutkimus-hanketta, jota koordinoi Euroopan säätiöiden ja rahastojen katto-organisaatio, European Foundation Centre (EFC).

Tutkimuksen aineisto hankitaan kaikissa maissa samalla kyselylomakkeella. Tutkimuksen tavoitteena on kerätä tietoa säätiöiden toiminnasta ja luoda säätiötietokanta, jonka tietojen perusteella voidaan saada ajantasaista tietoa säätiöiden toiminnasta Euroopassa. Suomessa tutkimus toteutetaan kokonaistutkimuksena eli tutkimuksessa ovat mukana kaikki Patentti- ja rekisterihallituksen ylläpitämän Säätiörekisterin mukaan toimivat säätiöt sekä suurimmat apurahoja jakavat yhdistykset. Tutkimuksen tarkoituksena on luoda kokonaiskuva Suomen säätiöistä ja niiden toimintakentästä sekä muodostaa perustietokanta Suomen säätiöistä. Jatkossa tätä tietokantaa on tarkoitus päivittää säännöllisesti, jolloin voidaan saada tietoa myös säätiökentällä tapahtuvista muutoksista. Perustietokannan luomisen vuoksi kyselyssä pyydetäänkin nyt tietoja sekä vuodelta 2001 että 2002. Suomessa ei ole aikaisemmin tehty vastaavanlaista kattavaa säätiötutkimusta, joten Teidänkin edustamaanne säätiötä koskevat tiedot ovat ensiarvoisen tärkeitä.

Tutkimuksen luotettavuuden ja tulosten yleistettävyyden kannalta on tärkeää saada vastaus mahdollisimman monelta oheiseen kyselyyn. Tiedot käsitellään luottamuksellisesti ja tuloksista laaditaan Suomen säätiöitä koskeva kansallinen tutkimusraportti. Antamanne tiedot käsitellään ehdottoman luottamuksellisesti. Ainoastaan Suomen 15 suurimman säätiön nimi sekä säätiön varat ja kulut tulevat esille tutkimusraportissa. Muuten mainittuja lukuja käytetään ainoastaan laskettaessa yhteen kaikkien Suomen säätiöiden varoja ja kuluja.

Pyydämme Teitä palauttamaan kyselylomakkeen oheisessa vastauskuoressa mahdollisimman pian, kuitenkin viimeistään 17.12.2003. Toivomme, että voisitte liittää mukaan myös säätiönne viimeisen toimintakertomuksen, jota tullaan käyttämään ainoastaan tutkimustarkoituksiin.

Lisätietoja tutkimuksesta antavat tutkija Maarit Manninen, puh. (014) 260 2918 tai sähköposti mamannin@yfi.jyu.fi ja professori Anita Kangas, puh. (014) 260 3113 tai sähköposti akangas@yfi.jyu.fi

Kiitämme vastauksestanne jo etukäteen!

Yhteistyöterveisin,

Kari Raivio
(Instrumentariumin Tiedesäätiö)
Hallituksen puheenjohtaja
Säätiöiden ja rahastojen neuvottelukunta

Arto Alho
(Yrjö Jahnssonin Säätiö)
Hallituksen varapuheenjohtaja
Säätiöiden ja rahastojen neuvottelukunta

Kyselylomake

Rengastakaa se vaihtoehto, joka parhaiten vastaa säätiönne/yhdistyksenne tilannetta tai kirjoittakaa vastaus sille varatulle viivalle. Valitkaa kunkin kysymyksen kohdalla vain yksi vaihtoehto ellei kysymyksen kohdalla toisin mainita.

1. Mikä on säätiönne nimi? Kirjoittakaa alla olevalle viivalle säätiönne virallinen nimi sekä mahdollinen lyhenne ja englanninkielinen nimi.

2. Minkä tyyppinen säätiönne on? Jos säätiönne sopii useampaan vaihtoehtoon, valitkaa säätiötänne parhaiten kuvaava tyyppi.

1. itsenäinen säätiö
2. yrityssidonnainen säätiö
3. julkisen viranomaisen perustama ja/tai rahoittama säätiö
4. muu säätiö, mikä _____

3. Onko säätiöllänne varainhankintaa tai rahankeräystä?

1. Kyllä
2. Ei

4. Säätiönne perustamisvuosi _____

5. Kuka on perustanut säätiönne? Voitte valita myös useamman kuin yhden vaihtoehdon.

1. yksityinen henkilö/henkilöt
2. yritys/yritykset
3. muu yksityinen yhteisö tai säätiö
4. julkiset viranomaiset
5. erillislain perusteella

6. Kuinka monta henkilöä säätiönne työllisti vuosina 2001 ja 2002? Säätiön työllistämiksi henkilöiksi luetaan työntekijät, jotka ovat säätiöön työsuhteessa. Konsultteja ei lueta säätiön henkilöstöön kuuluviksi.

1. Henkilöiden lukumäärä yhteensä vuonna 2001 _____
2. Henkilöiden määrä muutettuna henkilötyövuosia vastaavaksi määräksi vuonna 2001 _____

3. Henkilöiden lukumäärä yhteensä vuonna 2002 _____
4. Henkilöiden määrä muutettuna henkilötyövuosia vastaavaksi määräksi vuonna 2002 _____

7. Kuinka monta vapaaehtoistyöntekijää toimi säätiössänne vuosina 2001 ja 2002? Vapaaehtoistyöntekijöiksi luetaan henkilöt, jotka työskentelevät säätiön palveluksessa ilman rahallista korvausta (esim. hallituksen jäsenet, asiantuntijat, keräysten suorittajat).

1. Vapaaehtoistyöntekijöiden lukumäärä yhteensä vuonna 2001 _____
2. Vapaaehtoistyöntekijöiden määrä muutettuna henkilötyövuosia vastaavaksi määräksi vuonna 2001 _____
3. Vapaaehtoistyöntekijöiden lukumäärä yhteensä vuonna 2002 _____
4. Vapaaehtoistyöntekijöiden määrä muutettuna henkilötyövuosia vastaavaksi määräksi vuonna 2002 _____

8. Mikä oli säätiönne taseen mukainen kokonaisvarallisuus ja kokonaisvarallisuuden käypä arvo tuhansina euroina vuosina 2001 ja 2002?

1. Kokonaisvarallisuus (tase) vuonna 2001 _____tuhatta euroa
2. Kokonaisvarallisuuden käypä arvo vuonna 2001 _____tuhatta euroa
3. Kokonaisvarallisuus (tase) vuonna 2002 _____tuhatta euroa
4. Kokonaisvarallisuuden käypä arvo vuonna 2002 _____tuhatta euroa

9. Mitkä olivat säätiönne kokonaismenot tuhansina euroina vuosina 2001 ja 2002 (ks. säätiön tuloslaskelma) ja miten ne jakaantuivat seuraaviin menoryhmiin?

Vuosi 2001

Menoryhmä	Menot tuhansina euroina	% kokonaismenoista
1. Avustukset/apurahat/palkinnot kolmansille osapuolille		
2. Säätiön muu tarkoituksen mukainen toiminta		
3. Muut toimintamenot		
YHTEENSÄ		100 %

Vuosi 2002

Menoryhmä	Menot tuhansina euroina	% kokonaismenoista
1. Avustukset/apurahat/palkinnot kolmansille osapuolille		
2. Säätiön muu tarkoituksen mukainen toiminta		
3. Muut toimintamenot		
YHTEENSÄ		100 %

10. Mitkä ovat säätiönne pääasialliset tukialueet (avustukset/apurahat ja ohjelmat) vuonna 2002? (ks. liite 1, tukialueiden luokittelu) Merkitkää mahdollisuuksien mukaan myös tukialueen alaryhmä.

EFC-koodi	Tukialue (avustukset/apurahat/palkinnot ja ohjelmat)	Tukialueen alaryhmä(t) (ks. liite 1)	% jaetusta kokonaistuesta (avustukset/apurahat/palkinnot ja ohjelmat)
A00	Humanistiset tieteet		
B00	Koulutus ja alkuopetus		
C00	Luonnontieteet		
D00	Talous- ja yhteiskuntatieteet, käyttäytymistieteet		
E00	Ympäristö		
F00	Eläinten hyvinvointi		
G00	Virkistys ja urheilu		
H00	Terveys		
I00	Sosiaalipalvelut		
J00	Uskonto		
K00	Paikallisyhteisön kehittäminen ja asuminen		
L00	Kansalaisyhteiskunta ja kansalaisoikeudet		
M00	Hyväntekeväisyys, vapaaehtoistoiminta ja voittoa tavoittelematon sektori		
N00	Kansainvälinen kehitystyö ja kansainväliset suhteet		
O	Muu tukialue, mikä		
P	Työllisyys ja työmarkkinat		
YHTEENSÄ			100 %

11. Mitkä ovat säätiönne tuen saajaryhmät?

EFC-koodi	Kohderyhmä	% jaetusta kokonaistuesta (avustukset/apurahat/ palkinnot ja ohjelmat)
V10	Ikääntyvät	
V20	Alkoholi- /huumeriippuvaiset	
V30	Lapset ja nuoret	
V31	Vain lapset (jos säätiön toiminnassa erityinen/ painotettu kohderyhmä)	
V32	Vain nuoret (jos säätiön toiminnassa erityinen/ painotettu kohderyhmä)	
V40	Heikompisaiset/pienituloiset	
V50	Etniset vähemmistöt	
V60	Perheet	
V70	Vammaiset	
V80	Siirtolaiset/pakolaiset	
V90	Vangit/entiset vangit	
VA0	Naiset/tytöt	
VA1	Tieteenharjoittajat	
VA2	Opiskelijat	
VA3	Taiteilijat	
	Muut kohderyhmät, mitkä	
YHTEENSÄ		100 %

12. Mille maantieteellisille alueille säätiönne jakama tuki kohdistuu?

Maantieteellinen alue	% jaetusta kokonaistuesta (avustukset/apurahat/palkinnot ja ohjelmat)
1. Paikallinen	
2. Kansallinen	
3. EU-maat	
4. CEE- ja NIS-maat*	
5. Afrikka	
6. Aasia ja Tyynenmeren alue	
7. Etelä-Amerikka	
8. Pohjois-Amerikka	
9. Muut alueet, mitkä	
YHTEENSÄ	100 %

* Keski- ja Itä-Euroopan maat (CEE) sekä uudet itsenäiset valtiot (NIS): Albania, Armenia, Azerbaidzan, Valkovenäjä, Bosnia-Hertsegovina, Bulgaria, Kroatia, Tsekki, Viro, Makedonia, Georgia, Unkari, Kazakstan, Kirgisia, Liettua, Latvia, Moldova, Mongolia, Puola, Romania, Venäjä, Serbia-Montenegro, Slovakia, Slovenia, Tadzikistan, Turkmenistan, Ukraina ja Uzbekistan.

13. Mitkä olivat säätiönne vuosittaiset kokonaistulot (sijoitusten tuotot kuten korot, osingot, vuokrat ym., lahjoitukset sekä muut tulot) tuhansina euroina vuosina 2001 ja 2002?

1. Kokonaistulot vuonna 2001 _____ tuhatta euroa

2. Kokonaistulot vuonna 2002 _____ tuhatta euroa

14. Minkä tyyppistä taloudellista tukea (avustukset/apurahat ja ohjelmat) säätiönne tarjoaa?

Tukityyppi	% jaetusta kokonaistuesta (avustukset/apurahat ja ohjelmat)
1. Pääomatuki	
2. Apurahat ja palkinnot	
3. Säätiön muu tarkoituksen mukainen toiminta	
4. Yleisavustus toiselle yleishyödylliselle yhteisölle	
5. Erityisavustus ohjelmille ja projekteille toiselle yleishyödylliselle yhteisölle	
6. Ohjelmiin liittyvät investoinnit/lainat	
7. Oma tutkimustoiminta	
8. Opintojen avustaminen sosiaalisin perustein	
9. Osa- /lisärahoitus (tuki, joka täydentää jo muista lähteistä hankittua tai hankinnassa olevaa tukea; matching support)	
10. Muu tukityyppi, mikä	
YHTEENSÄ	100 %

15. Miten säätiönne harjoittama tukitoiminta kohdentuu?

Tuen saajat	% jaetusta kokonaistuesta (avustukset/apurahat/palkinnot ja ohjelmat)
1. Yksilöt	
2. Voittoa tavoittelemattomat yhteisöt	
3. Muut tahot, mitkä	
YHTEENSÄ	100 %

16. Miten säätiönne jakamien avustusten/apurahojen määrä on kehittynyt viimeisen 5 vuoden aikana?

1. kasvanut voimakkaasti (yli 50 %)
2. kasvanut hieman
3. pysynyt ennallaan
4. laskenut hieman
5. laskenut voimakkaasti (yli 50 %)

17. Miten säätiönne työsuhhteessa olevan henkilöstön määrä on kehittynyt viimeisen 5 vuoden aikana?

1. lisääntynyt voimakkaasti (yli 50 %)
2. lisääntynyt hieman
3. pysynyt ennallaan
4. vähentynyt hieman
5. vähentynyt voimakkaasti (yli 50 %)

18. Miten säätiönne vapaaehtoistyöntekijöiden määrä on kehittynyt viimeisen 5 vuoden aikana?

1. lisääntynyt voimakkaasti (yli 50 %)
2. lisääntynyt hieman
3. pysynyt ennallaan
4. vähentynyt hieman
5. vähentynyt voimakkaasti (yli 50 %)

19. Millaiset ovat säätiönne tulevaisuuden näkymät seuraavien 3 vuoden aikana?

1. ei merkittäviä muutoksia nykyisestä
2. säätiön toiminta (avustukset/apurahat/palkinnot ja ohjelmat) laajenee huomattavasti
3. säätiön toiminta (avustukset/apurahat/palkinnot ja ohjelmat) laajenee hieman
4. säätiön toiminta (avustukset/apurahat/palkinnot ja ohjelmat) supistuu hieman
5. säätiön toiminta (avustukset/apurahat/palkinnot ja ohjelmat) supistuu huomattavasti
6. säätiö harkitsee toiminnan uudelleenorganisoinnista
7. en osaa sanoa

20. Mikä on säätiönne keskeinen toiminta-ajatus? _____

21. Miten toimintaympäristön kansainvälistyminen ja Suomen EU-jäsenyys on vaikuttanut säätiönne toimintaan?

Kiitos vaivannäöstänne!

Liite 1: Tukialueiden luokittelu (kysymys 10)

European Foundation Centre (EFC) luokittelee säätiöiden tukiohjelmat ja -projektit 16 pääluokkaan, joista kukin sisältää tämän liitteen mukaiset alaluokat.

A00 Humanistiset tieteet

A10 Esittävät taiteet
A20 Kuva-taide/arkkitehtuuri
A30 Historialliset
yhdistykset/historiallinen
suojelutoiminta
(esim. rakennukset)
A40 Kirjallisuus
A50 Media/viestintä
A60 Museot
A70 Kielitieteet
A80 Filosofia
A90 Historia
A100 Kansatiede ja
antropologia
Ei sisällä: taideaineiden koulutus,
kirjastot (käyttäkää pääluokkaa
B), kansainvälinen kulttuurivaihto
(käyttäkää pääluokkaa N)

B00 Koulutus ja alkuopetus

B10 Esikoulut ja perusopetus
B20 Ammatillinen ja
tekninen koulutus
B30 Muut koulutusrakenteet
B40 Yliopistot ja korkeakoulut
B50 Jatkotutkintoon johtava
koulutus
B60 Aikuis- ja täydennyskoulutus
B70 Kirjastot
Ei sisällä: urheilutilat
(käyttäkää pääluokkaa G),
perustutkinnon jälkeinen koulutus
(käyttäkää pääluokkaa K)

C00 Luonnontieteet

C10 Fysikaaliset ja geotieteet
C20 Insinööritieteet/teknologia
C30 Biotieteet
C40 Maa- ja metsätaloustiede
Ei sisällä: väestötiede/demografia
(käyttäkää pääluokkaa D)

D00 Talous- ja yhteiskuntatieteet, käyttäytymistieteet

D20 Taloustieteet
D30 Valtio-oppi
D40 Väestötiede/demografia
D50 Psykologia
D60 Sosiologia
D70 Sosiaalipoliittikka
D80 Kasvatustiede
Ei sisällä: suhdannekehitys (käyttä-
kää pääluokkaa K), julkinen hallinto
(käyttäkää pääluokkaa L)

E00 Ympäristö

E10 Saasteiden torjunta ja valvonta
E20 Luonnonvarat, luonnonsuojelu
E30 Ympäristöestetiikka
E40 Kestävä kehitys
E50 Villieläinten suojelu
Ei sisällä: historiallinen suojelutoi-
minta (käyttäkää pääluokkaa A),
eläinpainotteinen toiminta (käyttä-
kää pääluokkaa F), yhteisön ja naa-
puruston kehittäminen, maaseudun
kehittäminen ja maatalous (käyttä-
kää pääluokkaa K)

F00 Eläinten hyvinvointi

Sisältää: luonnon/villieläinten/harvinaisten eläinten suojelun ja tuntemuksen edistäminen

Ei sisällä: Luonnon/villieläinten suojelu (käyttäkää pääluokkaa E), karjatalouden palvelut (käyttäkää pääluokkaa K)

G00 Virkistys ja urheilu

Sisältää: yksilöiden tai yhteisöjen tarvitsemien virkistyspalveluiden edistäminen tai tarjoaminen

Ei sisällä: museot (käyttäkää pääluokkaa A), puistot ja leikkikentät (käyttäkää pääluokkaa E), eläintarhat (käyttäkää pääluokkaa F), nuorisokeskukset ja -kerhot (käyttäkää pääluokkaa I)

H00 Terveys

H10 Tautispesifi

H20 Lääketieteellinen hoito

H30 Lääketieteellinen tutkimus

H40 Mielenterveys

H50 Kansanterveys

H60 Seksuaalineuvonta ja perhesuunnittelu

H70 Päihderiippuvuus

H80 Liikuntatieteet

H90 Terveystieteet

Ei sisällä: kriisityö, neuvonta- ja tukiryhmät (käyttäkää pääluokkaa I)

I00 Sosiaalipalvelut

Sisältää: tiettyjen väestöryhmien avustus, katastrofi- ja hätäapu, neuvonta- ja tukiryhmät, hätäapu, elintarvikkeiden jakelu

Ei sisällä: avustukset

kokonaisvaltaiseen yhteisölliseen kehittämiseen (käyttäkää pääluokkaa K), kansainvälinen hätäapu (käyttäkää pääluokkaa N)

J00 Uskonto

Sisältää: uskonnon harjoittamisen, uskonnollisen työn tai opiskelun edistämiseen tarkoitettuja ohjelmia, virallisten uskontojen hallinnon tukeminen, uskonnollisten toimintojen edistäminen.

Ei sisällä: uskonnollinen koulutus ja uskonnon opetus (käyttäkää pääluokkaa B)

K00 Paikallisyhteisön kehittäminen ja asuminen

K10 Yhteisöllinen, taloudellinen ja sosiaalinen kehittäminen

K20 Maaseudun kehittäminen ja maatalous

K30 Työllisyys ja täydennyskoulutus

K40 Liiketoiminnan edistäminen

K50 Asuminen

Ei sisällä: tutkintoon johtava peruskoulutus (käyttäkää pääluokkaa B), kasvitieteelliset puutarhat, viljelysmaan suojelu, kastelu, maaperän ja vesien suojelu (käyttäkää pääluokkaa E), työterveys ja -turvalisuus (käyttäkää pääluokkaa H), turvakodit (käyttäkää pääluokkaa I), vapaaehtoistoiminnan edistäminen (käyttäkää pääluokkaa M), kansainvälinen kehitystoiminta (käyttäkää pääluokkaa N)

L00 Kansalaisyhteiskunta ja kansalaisoikeudet

L10 Kansalaisosallistuminen (yksilö)

L20 Kansalaisoikeudet ja niiden ajaminen (ryhmä)

L30 Ihmisoikeudet (yksilö ihmisenä)

L40 Laki- ja lakiasianpalvelut

L50 Julkinen hallinto

L60 Oikeustiede

Ei sisällä: valtio-oppi (käyttää pääluokkaa D), rattijuopumuksen ehkäisy (käyttää pääluokkaa H), uhrien tukipalvelut (käyttää pääluokkaa I), ulkopoliittinen tutkimus (käyttää pääluokkaa N)

M00 Hyväntekeväisyys, vapaaehtoistoiminta ja voittoa tavoittelematon sektori

M10 Hyväntekeväisyyden edistäminen

M20 Vapaaehtoistoiminnan edistäminen

M30 Voittoa tavoittelemattoman toiminnan tukipalvelut

N00 Kansainvälinen kehitystyö ja kansainväliset suhteet

N10 Kansainvälinen rauha ja turvallisuus

N20 Kansojen välisen ymmärryksen edistäminen

N30 Kansainvälinen kehitys- ja hätäaputoiminta

Ei sisällä: vieraiden kielten opettaminen, oppilas- ja opiskelijavaihto (käyttää pääluokkaa B), kansainväliset opinnot (käyttää pääluokkaa D), kansallinen hätäapu (käyttää pääluokkaa I), kotimaan

kehitystoiminta (käyttää pääluokkaa K), kansainväliset ihmisoikeudet (käyttää pääluokkaa L)

O Muu tukialue

P Työllisyys ja työmarkkinat

P00 Työllisyys ja työmarkkinat yleensä

P10 Työsopimus

P20 Työmarkkinat

P30 Työllisyyspolitiikka

P40 Työpaikkojen luominen

P50 Työnhaku

P60 Työympäristö

P70 Ammatillinen liikkuvuus

P80 Ammatillinen yhteistoiminta

Ei sisällä: täydennyskoulutus, liiketoiminnan edistäminen (käyttää pääluokkaa K)

Stiftelseundersökning

Ärade mottagare

Delegationen för stiftelser och fonder rf genomför i samarbete med Jyväskylä universitet en undersökning av Finlands stiftelser. Undersökningen är en del av ett internationellt forskningsprojekt i EU-länderna. Projektet koordineras av European Foundation Centre (EFC), som är en takorganisation för stiftelser och fonder i Europa.

Forskningsmaterialet samlas i alla länder in med samma frågeformulär. Undersökningen har som mål att samla uppgifter om stiftelsernas verksamhet och skapa en databas som ger aktuell information om stiftelsernas verksamhet i Europa. I Finland genomförs undersökningen som en totalundersökning, dvs. undersökningen omfattar samtliga enligt Patent- och registerstyrelsens stiftelseregister verksamma stiftelser samt de största stipendieutdelande föreningarna. Undersökningen syftar till att ge en totalbild av Finlands stiftelser och deras verksamhetsområde samt att skapa en grundläggande databas med uppgifter om dessa stiftelser. Avsikten är att denna databas i fortsättningen skall uppdateras regelbundet, varvid man också kan få uppgifter om de ändringar som sker på stiftelsefältet. För att denna databas skall kunna skapas omfattar frågorna i frågeformuläret såväl år 2001 som 2002. Någon motsvarande heltäckande stiftelseundersökning har inte tidigare gjorts i Finland. Därför är också uppgifterna om den stiftelse som Ni representerar synnerligen viktiga.

För att undersökningen skall vara tillförlitlig och resultaten bli allmän giltiga, är det viktigt att så många som möjligt besvarar bifogade frågeformulär. Uppgifterna behandlas konfidentiellt och resultaten sammanställs i en nationell forskningsrapport om Finlands stiftelser. De uppgifter som Ni ger behandlas absolut konfidentiellt. Endast de 15 största stiftelsernas namn samt tillgångar och utgifter kommer att framgå av forskningsrapporten. För de övriga stiftelserna kommer nämnda siffror endast att användas i summeringen av samtliga finländska stiftelsers tillgångar och utgifter.

Vi ber Er returnera frågeformuläret i bifogade svarskuvert så snart som möjligt, dock senast 17.12.2003. Vi hoppas att Ni också kan bifoga den senaste verksamhetsberättelsen, som kommer att användas uteslutande för forskningsändamål.

Ytterligare uppgifter om undersökningen ges av forskare Maarit Manninen, tel. 014-260 2918 eller e-post mamannin@yfi.jyu.fi och professor Anita Kangas, tel. 014-260 3113 eller e-post akangas@yfi.jyu.fi

Tack på förhand!

Med samarbetshälsningar

Kari Raivio

(Stiftelsen Instrumentariumin Tiedesäätiö)
Styrelseordförande
Delegationen för stiftelser och fonder

Arto Alho

(Stiftelsen Yrjö Jahnssoinin Säätiö)
Vice styrelseordförande
Delegationen för stiftelser och fonder

Frågeformulär

Sätt en ring kring det alternativ som bäst motsvarar Er stiftelses/förenings situation eller skriv svaret på strecket nedan. Välj bara ett alternativ i varje fråga, om inte annat nämns i frågan.

1. Vad heter Er stiftelse? Skriv det officiella namnet på strecket nedan. Skriv också ned förkortningen av namnet och det engelskspråkiga namnet, om stiftelsen har ett sådant.

2. Vilken typ av stiftelse har Ni? Om flera av alternativen passar in på Er stiftelse, välj då det alternativ som bäst beskriver Er stiftelse.

1. självständig stiftelse
2. stiftelse som är bunden till ett företag
3. stiftelse som har grundats av och/eller finansieras av en offentlig myndighet
4. annan stiftelse, vilken _____

3. Bedriver en stiftelse medelsanskaffning eller penninginsamling?

1. Ja
2. Nej

4. Stiftelsen har grundats år _____

5. Vem har grundat stiftelsen? Här kan Ni välja flera än ett alternativ.

1. enskild person/enskilda personer
2. ett företag/flera företag
3. en annan enskild sammanslutning eller stiftelse
4. offentliga myndigheter
5. stiftelsen är grundad med stöd av en särskild lag

6. Hur många personer sysselsatte Er stiftelse åren 2001 och 2002? Stiftelsen anses sysselsätta de anställda som står i anställningsförhållande till stiftelsen. Konsulter anses inte höra till stiftelsens personal.

1. Antalet anställda personer sammanlagt år 2001 _____
2. Antalet anställda personer omvandlade till ett antal som motsvarar årsverkenas mängd år 2001 _____

3. Antalet anställda personer sammanlagt år 2002 _____
4. Antalet anställda personer omvandlade till ett antal som motsvarar årsverkenas mängd år 2002 _____

7. Hur många frivilligarbetare hade Er stiftelse åren 2001 och 2002? Som frivilligarbetare betraktas personer som arbetar för stiftelsen utan att få någon ersättning i pengar (t.ex. styrelseledamöter, sakkunniga, insamlare vid insamlingar).

1. Antalet frivilligarbetare sammanlagt år 2001 _____
2. Antalet frivilligarbetare omvandlade till ett antal som motsvarar årsverkenas mängd år 2001 _____
3. Antalet frivilligarbetare sammanlagt år 2002 _____
4. Antalet frivilligarbetare omvandlade till ett antal som motsvarar årsverkenas mängd år 2002 _____

8. Vilken var Er stiftelsens totala förmögenhet enligt balansen och denna totala förmögenhets gängse värde i tusental euro åren 2001 och 2002?

1. Totalförmögenhet (enligt balansen) år 2001 _____ tusen euro
2. Totalförmögenhetens gängse värde år 2001 _____ tusen euro
3. Totalförmögenhet (enligt balansen) år 2002 _____ tusen euro
4. Totalförmögenhetens gängse värde år 2002 _____ tusen euro

9. Vilka var stiftelsens totala utgifter i tusental euro åren 2001 och 2002 (se stiftelsens resultaträkning) och hur fördelade sig dessa på följande utgiftsgrupper?

År 2001

Utgiftsgrupp	Utgifter i tusental euro	% av totalutgifterna
1. Bidrag/stipendier/priser till någon tredje part		
2. Annan verksamhet som stiftelsen bedriver enligt sitt ändamål		
3. Övriga utgifter för verksamheten		
SAMMANLAGT		100 %

År 2002

Utgiftsgrupp	Utgifter i tusental euro	% av totalutgifterna
1. Bidrag/stipendier/priser till någon tredje part		
2. Annan verksamhet som stiftelsen bedriver enligt sitt ändamål		
3. Övriga utgifter för verksamheten		
SAMMANLAGT		100 %

10. Vilka av följande sektorer understödde Er stiftelse huvudsakligen (genom bidrag/stipendier och program) år 2002? (se bilaga 1, klassificering av stödområden). Anteckna om möjligt också undergruppen.

EFC-kod	Stödområde (bidrag/stipendier/priser och program)	Stödområdets undergrupp(er) (se bilaga 1)	% av det totala utdelade stödet (bidrag/stipendier/priser och program)
A00	Humanistiska vetenskaper		
B00	Utbildning och nybörjarundervisning		
C00	Naturvetenskaper		
D00	Ekonomiska vetenskaper och samhällsvetenskaper, beteendevetenskaper		
E00	Miljön		
F00	Djurens välbefinnande		
G00	Idrott och rekreation		
H00	Hälsa		
I00	Socialtjänster		
J00	Religion		
K00	Utveckling av lokalsamhället samt boende		
L00	Medborgarsamhället och medborgerliga rättigheter		
M00	Välgörenhet, frivilligverksamhet samt den sektor som inte eftersträvar vinst		
N00	Internationellt samarbete och internationella relationer		
O	Annat stödområde, vilket		
P	Sysselsättning och arbetsmarknaden		
SAMMANLAGT			100 %

11. Vilka grupper mottar stöd av Er stiftelse?

EFC-kod	Målgrupp	% av det totala utdelade stödet (bidrag/stipendier/priser och program)
V10	Äldre personer	
V20	Personer som är beroende av alkohol/narkotika	
V30	Barn och ungdomar	
V31	Endast ungdomar (om stiftelsen i sin verksamhet har en särskild/betonad målgrupp)	
V32	Endast ungdomar (om stiftelsen i sin verksamhet har en särskild/betonad målgrupp)	
V40	Sämre lottade/personer med små inkomster	
V50	Etniska minoriteter	
V60	Familjer	
V70	Handikappade	
V80	Invandrare/flyktingar	
V90	Fångar/f.d. fångar	
VA0	Kvinnor/flickor	
VA1	Vetenskapsutövare	
VA2	Studerande	
VA3	Konstnärer	
Andra målgrupper, vilka		
SAMMANLAGT		100 %

12. Till vilka geografiska områden riktar sig det stöd som Er stiftelse delar ut?

Geografiskt område	% av det totala utdelade stödet (bidrag/stipendier/priser och program)
1. Lokalt	
2. Nationellt	
3. EU-länderna	
4. CEE- och NIS-länderna*	
5. Afrika	
6. Asien och Stillahavsområdet	
7. Sydamerika	
8. Nordamerika	
9. Övriga områden, vilka	
SAMMANLAGT	100 %

* Centraleuropeiska och Östeuropeiska länder (CEE) samt de nya självständiga staterna (NIS-staterna): Albanien, Armenien, Azerbajdzjan, Vitryssland, Bosnien-Hercegovina, Bulgarien, Kroatien, Tjeckien, Estland, Makedonien, Georgien, Ungern, Kazachstan, Kirgisien, Lettland, Litauen, Moldavien, Mongoliet, Polen, Rumäna, Ryssland, Serbien-Montenegro, Slovakien, Slovenien, Tadzjikistan, Turkmenistan, Ukraina och Uzbekistan.

13. Vilka är Er stiftelses årliga totalinkomster (placeringarnas avkastning, såsom räntor, dividender, hyror m.m., donationer samt andra inkomster) i tusental euro åren 2001 och 2002?

1. Totalinkomster år 2001 _____ tusen euro
2. Totalinkomster år 2002 _____ tusen euro

14. Vilken typ av ekonomiskt stöd (bidrag/stipendier och program) erbjuder Er stiftelse?

Typ av stöd	% av det totala utdelade stödet (bidrag/stipendier och program)
1. Kapitalstöd	
2. Stipendier och priser	
3. Annan verksamhet som stiftelsen bedriver i enlighet med sitt ändamål	
4. Allmänt understöd till någon annan allmännyttig sammanslutning	
5. Särskilt understöd till program och projekt till en annan allmännyttig sammanslutning	
6. Investeringar/lån i anslutning till programmen	
7. Egen forskningsverksamhet	
8. Studieunderstöd som beviljas på sociala grunder	
9. Del-/tilläggsfinansiering (stöd som kompletterar ett stöd som mottagaren redan har fått eller försöker få ur andra källor; matching support)	
10. Andra typer av understöd, vilka	
SAMMANLAGT	100 %

15. Vilken inriktning har Er stiftelses understödsverksamhet?

Mottagare	% av det totala utdelade stödet (bidrag/stipendier/priser och program)
1. Individer	
2. Sammanslutningar som inte eftersträvar vinst	
3. Andra mottagare, vilka	
SAMMANLAGT	100 %

16. Hur har beloppet av de bidrag/stipendier som Er stiftelse har delat ut fördelat sig under de senaste 5 åren?

1. ökat kraftigt (över 50%)
2. ökat något
3. hållits oförändrat
4. minskat något
5. minskat kraftigt (över 50%)

17. Hur har mängden personal i anställningsförhållande utvecklats inom stiftelsen under de senaste 5 åren?

1. ökat kraftigt (över 50%)
2. ökat en aning
3. hållits oförändrat
4. minskat en aning
5. minskat kraftigt (över 50%)

18. Hur har antalet frivilligarbetare i Er stiftelse utvecklats under de senaste 5 åren?

1. ökat kraftigt (över 50%)
2. ökat en aning
3. hållits oförändrat
4. minskat en aning
5. minskat kraftigt (över 50%)

19. Vilka är stiftelsens framtidsutsikter under de kommande 3 åren?

1. inga avsevärda förändringar jämfört med nuläget
2. stiftelsens verksamhet (bidrag/stipendier/priser och program) ökar avsevärt
3. stiftelsens verksamhet (bidrag/stipendier/priser och program) ökar något
4. stiftelsens verksamhet (bidrag/stipendier/priser och program) minskar något
5. stiftelsens verksamhet (bidrag/stipendier/priser och program) minskar avsevärt
6. stiftelsen överväger omorganisering av sin verksamhet
7. kan vi inte säga något om utsikterna

20. Vilken är stiftelsens viktigaste verksamhetsidé?

21. På vilket sätt har verksamhetsmiljöns internationalisering och Finlands EU-medlemskap påverkat stiftelsens verksamhet?

Tack för att ni tog er tid att svara!

Bilaga 1 Klassificering av stödområden (fråga 10)

European Foundation Centre (EFC) klassificerar stiftelsernas stödprogram och -projekt i 16 huvudgrupper, som var och en har de undergrupper som framgår av denna bilaga.

A00 Humanistiska vetenskaper

A10 Scenkonst
A 20 Bildkonst/arkitektur
A30 Historiska föreningar/
skyddsverksamhet av historiska skäl
(t.ex. byggnader)
A40 Litteratur
A50 Medier/kommunikation
A60 Museer
A70 Språkvvetenskaper
A80 Filosofi
A90 Historia
A 100 Folkloristik och antropologi
Omfattar inte: Utbildning i
konstämnen, bibliotek (använd
huvudtitel B), internationellt
kulturutbyte (använd huvudtitel N)

B00 Utbildning och nybörjarundervisning

B10 Förskolor och grundläggande
undervisning
B20 Yrkesutbildning och teknisk
utbildning
B30 Andra utbildningsstrukturer
B40 Universitet och högskolor
B50 Utbildning som leder
till påbyggnadsexamen
B60 Vuxenutbildning och
fortbildning
B70 Bibliotek
Omfattar inte: Idrottsutrymmen
(använd huvudgrupp G),
utbildning som äger rum
efter grundutbildningen (använd
huvudgrupp K)

C00 Naturvetenskaper

C10 Fysikaliska vetenskaper och
geovetenskaper
C20 Ingenjörsvetenskaper/
teknologi
C30 Biovetenskaper
C40 Agrikultur och forstvetenskap
Omfattar inte: Befolknings-
vetenskap/demografi (använd
huvudgrupp D)

D00 Ekonomi- och samhällsvetenskap, beteendevetenskaper

D20 Ekonomiska
vetenskaper
D30 Statslära
D40 Befolkningsvetenskap/
demografi
D50 Psykologi
D60 Sociologi
D70 Socialpolitik
D80 Pedagogik
Omfattar inte: Konjunkturutveckling
(använd huvudgrupp K), offentlig
förvaltning (använd huvudgrupp L).

E00 Miljö

E10 Bekämpning av föroreningar
och övervakning av dessa
E20 Naturtillgångar
E30 Miljöestetik
E40 Hållbar utveckling
E50 Skydd av vilddjur

Omfattar inte: Skyddsverksamhet av historiska skäl (använd huvudgrupp A), djurskyddet (använd huvudgrupp F), utvecklande av samhället och grannskapet, landsbygdsutveckling och jordbruk (använd huvudgrupp K).

F00 Djurens välbefinnande

Omfattar: Verksamhet som främjar skyddet av och kännedomen om naturen/vilddjur/sällsynta djur.

Omfattar inte: Naturskydd/skydd av vilddjur (använd huvudgrupp E), tjänster som avser boskapskötsel (använd huvudgrupp K).

G00 Idrott och rekreation

Omfattar: Verksamhet genom vilken man främjar eller tillhandahåller rekreationstjänster som individer eller samfund behöver.

Omfattar inte: Museer (använd huvudgrupp A), parker och lekparker (använd huvudgrupp E), djurparker (använd huvudgrupp F), ungdomscentra och -klubbar (använd huvudgrupp I)

H Hälsa

H10 Specifik sjukdom

H20 Medicinsk vård

H30 Medicinsk undersökning

H40 Mental hälsa

H50 Folkhälsa

H60 Sexualrådgivning och familj rådgivning

H70 Narkotikaberoende

H80 Idrottsvetenskap

H90 Hälsovetenskap

Omfattar inte: krisarbete, rådgivnings- och stödgrupper (använd huvudgrupp I)

I00 Socialtjänster

Omfattar: Understöd till bestämda befolkningsgrupper, katastrof- och nödhjälp, rådgivnings- och understödsgrupper, nödhjälp, distribution av livsmedel.

Omfattar inte: Bidrag till total samhällsutveckling (använd huvudgrupp K), internationell nödhjälp (använd huvudgrupp N)

J00 Religion

Omfattar: Religionsutövning, program för främjande av religiöst arbete eller studier, stöd till förvaltningsfunktionen inom officiella religioner, främjande av religiösa funktioner

Omfattar inte: Religiös utbildning och religionsundervisning (använd huvudgrupp B).

K00 Utveckling av lokala samfund och boende

K10 Samhällelig, ekonomisk och social utveckling

K20 Landsbygdsutveckling och lantbruk

K30 Sysselsättning och fortbildning

K40 Främjande av affärsverksamhet

K50 Boende

Omfattar inte: Grundutbildning som leder till examen (använd huvudgrupp B), botaniska

trädgårdar, skydd av odlingsjord, bevattning, skydd av jordmån och vattendrag (använd huvudgrupp E), företagshälsovård och säkerhet i arbetet (använd huvudgrupp H), skyddshem (använd huvudgrupp I), främjande av frivilligverksamhet (använd huvudgrupp M), internationell utvecklingsverksamhet (använd huvudgrupp N)

L00 Medborgarsamhället och medborgerliga rättigheter

L10 Medborgarengagemang (på individnivå)

L20 Medborgarrättigheter och drivande av sådana rättigheter (grupper)

L30 Mänskliga rättigheter (individerna som människor)

L40 Juridiska tjänster och tjänster som avser juridiska ärenden

L50 Offentlig förvaltning

L60 Juridik

Omfattar inte: Statslära (använd huvudgrupp D), förebyggande av rattfylleri (använd huvudgrupp H), stödtjänster för offer (använd huvudgrupp I), utrikespolitisk forskning (använd huvudgrupp N)

M00 Vålgörenhet, frivilligverksamhet och den sektor som inte eftersträvar vinst

M10 Främjande av vålgörenhet

M20 Främjande av frivilligverksamhet

M30 Stödtjänster till verksamhet som inte eftersträvar vinst

N00 Internationellt utvecklingsarbete och internationella relationer

N10 Internationell fred och säkerhet

N20 Främjande av förståelse mellan folken

N30 Internationell utvecklings- och nödhjälpsverksamhet

Omfattar inte: undervisning i främmande språk, elev- och studentutbyte (använd huvudgrupp B), internationella studier (använd huvudgrupp D), nationell nödhjälp (använd huvudgrupp I), utvecklingsverksamhet i hemlandet (använd huvudgrupp K), internationella mänskliga rättigheter (använd huvudgrupp L).

O Annat stödområde

P Sysselsättning och arbetsmarknad

P00 Sysselsättning och arbetsmarknad sammanlagt

P10 Arbetsavtal

P20 Arbetsmarknaden

P30 Sysselsättningspolitik

P40 Skapande av arbetsplatser

P50 Sökande av arbete

P60 Arbetsmiljö

P70 Rörligheten inom ett yrkesfack

P80 Fackligt samarbete

Omfattar inte: fortbildning, främjande av affärsverksamhet (använd huvudgrupp K)

Liite 2: Liitetaulukot

Taulukko 1 Säätiöiden jakauma INCPO-luokittelun ja lomakkeen säätiötöypittelyn mukaan.

Säätiötöyppi	Kulttuuri ja harrastustoiminta		Koulutus ja tutkimus		Terveydenhuolto ja sosiaalipalvelut		Kehittäminen ja asuminen		Muut	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Itsenäinen säätiö	164	80	151	83	139	81	96	83	71	88
Yrityssidonnainen säätiö	12	6	10	6	5	3	12	10	6	7
Julkisen viranomaisen perustama ja/tai rahoittama säätiö	25	12	19	10	25	15	7	6	4	5
Muu säätiö	5	2	3	2	2	1	1	1	0	0
YHTEENSÄ	206	100	183	100	171	100	116	100	81	100

Taulukko 2 Säätiöiden perustajat INCPO-luokittelun mukaan.

Säätiötöyppi	Kulttuuri ja harrastustoiminta		Koulutus ja tutkimus		Terveydenhuolto ja sosiaalipalvelut		Kehittäminen ja asuminen		Muut	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Yksityinen henkilö/henkilöt	102	27	98	26	90	24	45	12	40	11
Yritys/yritykset	26	29	25	27	8	9	22	24	10	11
Muu yksityinen yhteisö tai säätiö	79	28	59	21	64	22	49	17	36	13
Julkiset viranomaiset	40	34	24	21	32	28	14	12	6	5
Eriillisin perusteella	0	0	0	0	0	0	2	67	1	33

Taulukko 3 Eri vuosikymmeninä perustettujen säätiöiden määrät INCPO-luokittelun mukaan.

Perustamisvuosi	Kulttuuri ja harrastustoiminta		Koulutus ja tutkimus		Terveydenhuolto ja sosiaalipalvelut		Kehittäminen ja asuminen		Muut		Kaikki säätiöt	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
ennen v. 1899	0	0	0	0	2	1	0	0	0	0	2	0
1900–1909	0	0	1	1	0	0	0	0	0	0	1	0
1910–1919	2	1	1	1	2	1	0	0	1	1	6	1
1920–1929	4	2	2	1	2	1	3	3	1	1	12	2
1930–1939	10	5	15	8	14	8	3	3	5	6	47	6
1940–1949	12	6	23	13	21	12	15	13	9	11	80	11
1950–1959	22	11	16	9	7	4	26	22	12	15	83	11
1960–1969	25	12	24	13	22	13	15	13	7	9	93	12
1970–1979	23	11	35	19	19	11	8	7	12	15	97	13
1980–1989	37	18	32	18	34	20	11	10	10	12	124	16
1990–1999	61	30	27	15	38	22	33	28	18	22	177	23
2000–2003	10	5	7	4	10	6	2	2	6	7	35	5
YHTEENSÄ	206	100	183	100	171	100	116	100	81	100	757	100

Taulukko 4 Työsuhteessa olevan henkilöstön ja vapaaehtoistyöntekijöiden määrä säätiöissä vuosina 2001 ja 2002 INCPO-luokittelun mukaan.

Perustamisvuosi	Kulttuuri ja har- rastustoiminta (n=181, 185)		Koulutus ja tutkimus (n=169, 171)		Terveysthuolto ja sosiaalipalvelut (n=155, 150)		Kehittäminen ja asuminen (n=110, 106)		Muut (n=76, 68)	
	2001	2002	2001	2002	2001	2002	2001	2002	2001	2002
Työntekijöiden yhteismäärä	796	820	1809	1843	1883	2071	954	972	88	92
Työntekijöitä keskimäärin/säätiö	4,4	4,5	10,7	10,9	12,1	13,4	8,7	8,8	1,2	1,2
Työntekijämäärän vaihtelu	0-122	0-85	0-369	0-381	0-210	0-261	0-370	0-340	0-20	0-21
Työntekijöiden yhteismäärä henkilötyövuosina	390	412	1101	1139	1234	1344	479	477	54	59
Henkilötyövuosia keskimäärin/säätiö	2,2	2,3	6,5	6,7	8,0	8,7	4,4	4,3	0,7	0,8
Henkilötyövuosien määrän vaihtelu	0-43	0-43	0-314	0-328	0-126	0-171	0-194	0-194	0-20	0-21
Vapaaehtoistyöntekijöiden yhteismäärä	1744	1797	1148	1150	988	1055	746	758	774	772
Vapaaehtoistyöntekijöitä keskimäärin/säätiö	9,4	9,7	6,7	6,7	6,6	7,0	7,0	7,2	11,4	11,4
Vapaaehtoistyöntekijöiden määrän vaihtelu	0-344	0-360	0-45	0-45	0-66	0-76	0-50	0-50	0-350	0-350
Vapaaehtoistyöntekijöiden yhteismäärä henkilötyövuosina	94	99	14	15	23	23	35	35	21	21
Henkilötyövuosia keskimäärin/säätiö	0,5	0,5	0,1	0,1	0,2	0,2	0,3	0,3	0,3	0,3
Henkilötyövuosien määrän vaihteluväli	0-40	0-40	0-1	0-1	0-3	0-4	0-20	0-20	0-15	0-15

Taulukko 5 Säätiöiden varallisuus luokittain INCPO-luokittelun mukaan.

Varallisuus	Kulttuuri ja harrastustoiminta		Koulutus ja tutkimus		Terveystenhoito ja sosiaalipalvelut		Kehittäminen ja asuminen		Muut	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
1. Varallisuus alle 100 000 euroa	54	29	25	15	28	18	42	38	24	30
2. Varallisuus 100 001–500 000 euroa	65	35	43	25	38	24	35	32	24	30
3. Varallisuus 500 001–5 000 000 euroa	51	27	62	36	66	42	22	20	26	33
4. Varallisuus 5 000 001–10 000 000 euroa	7	4	17	10	13	8	1	0	3	4
5. Varallisuus yli 10 000 000 euroa	11	6	26	15	13	8	10	9	2	3
YHTEENSÄ	188	100	173	100	158	100	110	100	79	100

Taulukko 6 Säätiöiden kokonaistulot, keskimääräiset tulot ja tulojen vaihtelu vuosina 2001 ja 2002 INCPO-luokittelun mukaan.

Tulot yhteensä	Kulttuuri ja harrastustoiminta (n=173)	Koulutus ja tutkimus (n=156)	Terveystenhoito ja sosiaalipalvelut (n=144)	Kehittäminen ja asuminen (n=99)	Muut (n=69)
Kokonaistulot yhteensä, 2001	102 401 000	178 126 000	101 522 000	86 679 000	15 760 000
Kokonaistulot keskimäärin/säätiö	592 000	1 142 000	705 000	876 000	228 000
Kokonaistulojen vaihtelu	0–31 309 000	0–24 729 000	0–13 655 000	0–29 272 000	400–2 355 000
Kokonaistulot yhteensä, 2002	121 274 000	200 784 000	96 914 000	87 960 000	13 941 000
Kokonaistulot keskimäärin/säätiö	701 000	1 287 000	673 000	888 000	202 000
Kokonaistulojen vaihtelu	0–46 464 000	0–52 334 000	0–6 704 000	0–31 690 000	200–2 473 000

Taulukko 7 Säätiöiden menot yhteensä menoryhmittäin vuonna 2001 INCPO-luokittelun mukaan.

Menot yhteensä euroina	Kulttuuri ja harrastustoiminta (n=171)		Koulutus ja tutkimus (n=167)		Terveystenhoito ja sosiaalipalvelut (n=141)		Kehittäminen ja asuminen (n=99)		Muut (n=70)	
	euroa	%	euroa	%	euroa	%	euroa	%	euroa	%
2001										
Avustukset, apurahat ja palkinnot kolmansille osapuolille	26 568 200	36	41 084 870	29	11 342 150	14	10 608 600	19	3 314 390	31
Säätiön muu tarkoituk- sen mukainen toiminta	39 522 700	54	79 491 840	55	62 867 700	76	43 439 300	77	5 588 700	52
Muut toimintamenot	7 035 600	10	22 740 930	16	8 801 400	11	2 088 800	4	1 876 600	17
YHTEENSÄ	73 126 500	100	143 317 640	100	83 011 250	100	56 136 700	100	10 779 690	100
2002										
Avustukset, apurahat ja palkinnot kolmansille osapuolille	29 993 800	33	42 852 100	29	12 157 600	14	11 413 800	19	3 887 440	33
Säätiön muu tarkoituk- sen mukainen toiminta	46 766 100	51	83 404 130	56	67 205 600	76	46 272 500	78	5 669 700	48
Muut toimintamenot	15 436 500	17	22 363 500	15	8 818 100	10	1 968 150	3	2 175 580	19
YHTEENSÄ	92 196 400	100	148 619 730	100	88 181 300	100	59 654 450	100	11 732 720	100

Kirjallisuus

- Alkula, T., Pöntinen, S. & Ylöstalo, P. 1994. Sosiaalitutkimuksen kvantitatiiviset menetelmät. Helsinki. WSOY.
- Anheier, H. & Daly, S. (toim.). 2005. Roles and Visions of Foundations in Europe: A Comparative Analysis. London. Routledge.
- Anheier, H. 2001. Foundation in Europe: A Comparative Perspective. Civil Society Working Paper, 18. Baltimore. The Johns Hopkins University, Institute of Policy Studies, Centre for Civil Society Studies.
- Aro, P-L. 1971. Säätiön tarkoituksesta ja sen toteuttamisen takeista. Suomen Lakimies-yhdistyksen julkaisuja, B-sarja, no 158. Helsinki. WSOY.
- Autio, A. & Perälä, J. 1992. Yhdistyksen ja säätiön talous ja kirjanpito. Markkinointi-instituutin julkaisusarja, nro 42. Helsinki. WSOY.
- Develtere, P. 2003. The Making of Family Picture of European Foundation Sector: Five Good Reasons to Do Research on Foundations. Text of the presentation delivered at the European Foundation Centre 2003 Annual Conference, Lisbon, Portugal (julkaisematon).
- European Foundation Centre EFC. 2004. European Foundation Centren www-sivut, <http://www.efc.be>. Viitattu 10.6.2004.
- Helander, V. & Laaksonen, H. 1999. Suomalainen kolmas sektori. Rakenteellinen erittely ja kansainvälinen vertailu. Helsinki. Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto.
- Helander, V. 1998. Kolmas sektori. Käsitteistöä, ulottuvuuksista ja tulkinnoista. Saarijärvi. Gaudeamus.
- Herberts, K. 2005. Finland. Teoksessa Anheier, H. & Daly, S. (toim.): Roles and Visions of Foundations in Europe: A Comparative Analysis. London. Routledge.
- Hietanen, R. 2004. Patentti- ja rekisterihallituksen apulaisjohtaja Risto Hietasen tv-haastattelu Tryggven menetetty perintö-ohjelmassa. Yleisradio, Finlands Svenska Television FST, 31.8.2004.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 1997. Tutki ja kirjoita. Helsinki. Kirjayhtymä. Ilmanen, M. & Kontuniemi, R. (toim.) 1977. Säätiöhakemisto. Helsinki. Suomen Kulttuurirahasto.

- Kosonen, P. 1998. Pohjoismaiset mallit murroksessa. Tampere. Vastapaino.
- Kosonen, P. 1987. Hyvinvointivaltion haasteet ja pohjoismaiset mallit. Tampere. Vastapaino.
- Oesch, P. 1999. Säätiöiden tuki taiteille 1993 ja 1997. Tilastotietoa taiteesta nro 23. Helsinki. Taiteen keskustoimikunta.
- Palotie, E-L. (toim.). 1995. Säätiöluettelo. Apurahoja jakavia säätiöitä. Helsinki. Suomalaisen kirjallisuuden seura SKS.
- Perälä, J. 2003. Yhdistyksen ja säätiön tilinpäätös. 6. uudistettu painos. Helsinki. KTH-Media.
- Rantanen, E. 1990. Säätiöiden tuki taiteille. Tilastotietoa taiteesta nro 3. Helsinki. Taiteen keskustoimikunta.
- Salamon, L. & Anheier, H. 1998. The Emerging Sector Revisited: A summary. Baltimore. The Johns Hopkins University, Institute of Policy Studies, Centre for Civil Society Studies.
- Salomon, L. & Anheier, H. 1997. Defining the Nonprofit Sector. A Cross National Analysis. The Johns Hopkins University, Institute of Policy Studies. Manchester. Manchester University Press.
- Siisiäinen, M. 2002a. Yhdistyslaitoksen yleiskuva Jyväskylässä. Teoksessa Siisiäinen, M. (toim.): Yhdistykset kolmannen sektorin toimijoina. Tutkimus jyväskyläläisistä yhdistyksistä. Helsinki. Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto, 17–67.
- Siisiäinen, M. (toim.). 2002b. Yhdistykset kolmannen sektorin toimijoina. Tutkimus jyväskyläläisistä yhdistyksistä. Helsinki. Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto.
- Säätiöiden ja rahastojen neuvottelukunta. 2004. Säätiöiden ja rahastojen neuvottelukunta ry:n www-sivut, <http://www.skr.fi/spalvelu/neuvottelukunta.html>. Viitattu 10.6.2004.
- Säätiöpalvelu. 2004. Säätiöpalvelun www-sivut, <http://www.saatiopalvelu.net>. Viitattu 3.9.2004.
- Säätiörekisterityöryhmä. 1993. Säätiörekisterityöryhmän muistio. Kauppa- ja teollisuus- ministeriön työryhmä- ja toimikuntaraportteja 8/1993. Helsinki. Kauppa- ja teollisuus- ministeriö, teollisuusosasto.
- Valtion säädöstietopankki. 2004. Valtion säädöstietopankin www-sivut, <http://www.finlex.fi>. Säätiölaki 5.4.1930/109, säätiöasetus 1.12.1989/1045, tuloverolaki 30.12.1992/1535. Viitattu 20.8.2004.

Säätiöt Suomessa

Säätiötutkimus-hanke on osa kansainvälistä *Dimension of the Foundation Sector in the European Union*-tutkimushanketta, jonka tavoitteena on saada kokonaiskuva Euroopan säätiöistä kolmannen sektorin osana. Tutkimushanketta on koordinoanut *European Foundation Centre* ja hankkeen tavoitteena on ollut toteuttaa kansalliset säätiötutkimukset sekä kerätä vertailukelpoista tietoa Euroopan säätiökentästä. Jatkossa tavoitteena on myös kerätyn tiedon päivitys, jolloin pystytään havainnoimaan säätiösektorilla tapahtuvia muutoksia. Tutkimushankkeessa ovat olleet mukana Alankomaat, Belgia, Iso-Britannia, Saksa, Ranska, Italia, Espanja, Ruotsi ja Suomi.

Säätiöt Suomessa on Säätiötutkimus-hankkeen kansallinen raportti. Tutkimus on toteutettu käyttämällä pääasiallisena tiedonkeruuvälineenä European Foundation Centren laatimaa lomaketta. Tutkimuksen perusjoukkona ovat kaikki ne Suomen säätiöt, joiden yhteystiedot ovat saatavilla Patentti- ja rekisterihallituksen säätiörekisteristä sekä ne valtakunnalliset yhdistyslainsäädännön puitteissa toimivat rahastot, jotka myöntävät jatkuvasti merkittäviä apurahoja. Tutkimuksen tarkoituksena on hahmottaa säätiöiden asemaa ja merkitystä Suomessa ja siinä selvitetään muun muassa säätiöiden perustamistahoja, työllistävyyttä, taloudellisia tietoja sekä säätiöiden harjoittamaa tukitoimintaa. Säätiötutkimus-hankkeen rahoittajana on toiminut Säätiöiden ja rahastojen neuvottelukunta ry ja toteuttajana Jyväskylän yliopiston yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos, kulttuuripolitiikan oppiaine.

